

Perusturvan riittävyyden II arviointiryhmä

TYÖPAPERI

Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011–2015

TYÖPAPERI 1/2015

Perusturvan riittävyyden II arviointiryhmä

Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011–2015

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

2. korjattu painos

ISBN 978-952-302-418-2 (painettu)

ISBN 978-952-302-419-9 (verkkojulkaisu)

ISSN 2323-363X (verkkojulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-419-9>

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Tampere. 2015

Tiivistelmä

Perusturvan riittävyyden II arviointiryhmä. Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011–2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 1/2015. 117 sivua. Helsinki 2015. ISBN 978-952-302-418-2 (painettu); ISBN 978-952-302-419-9 (verkkopainettu)

Kansaneläkeindeksistä annetun lain mukaisesti sosiaali- ja terveysministeriön on teetettävä perusturvan riittävyyden arviointi joka neljäs vuosi. Tehtävää varten on asetettava riippumaton asiantuntijaryhmä, joka vastaa itsenäisesti arvioinnin käytännön toteuttamisesta. Ministeriön toimeksiannosta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kutsui koolle huhtikuussa 2014 perusturvan riittävyyden II arviointiryhmän toteuttamaan järjestyksessä toisen perusturvan riittävyyden arvioinnin.

Perusturvan riittävyyden II arviointiryhmä päätyi toteuttamaan arvion perusratkaisuiltaan samalla tapaa kuin ensimmäinen arviointiryhmä, mutta kehittäen ja syventäen arviointia monelta osin. Toisessa arvioinnissa tarkastellaan perusturvan riittävyyden kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä ajanjaksolla 2011–2015. Arvioinnin malliperhelaskelmat on tuotettu Tilastokeskuksen uudella SISU-mikrosimulointimallilla.

Perusturvan varassa olevien (ja pienipalkkaisten) kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat pääsääntöisesti kasvaneet vuosina 2011–2015 niin suhteessa keskipalkkaiseen kuin reaalistekin, sekä ennen että jälkeen asumiskustannusten tarkasteltuna. Keskipalkkaisen kotitalouden reaalitulot ovat pysyneet käytännössä samana. Yksin vuokralla asuvat perusturvan saajat ovat laskennallisesti oikeutettuja perustoimeentulotukeen. Heidän tulotasonsa määräytyy toimeentulotuen tason mukaan ja on 43 prosenttia yksinasuvan keskipalkkaisen tulotasosta. Takuueläkkeen taso on muita perusturvaetuuksia korkeampi, eikä laskennallista oikeutta toimeentulotukeen synny. Yksinasuvan takuueläkettä saavan tulotaso on 48 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta. Perusturvan mahdollistama tulotaso on Suomessa länsieurooppalaista keskitasoa, niin ennen kuin jälkeen asumiskustannusten tarkasteltuna.

Perusturvan varassa olevien tulotaso ei riitä kattamaan viitebudjetin mukaista kohtuullista minimikulutusta, eläkkeensaajia lukuun ottamatta. Vuonna 2014 perusturvan varassa olevan tulotaso kattoi 71 prosenttia kohtuullisesta vähimmäiskulutuksesta yksin vuokralla asuvalla työttömällä, opiskelijalla tai sairauspäivärahaa saavalla, takuueläkettä saavalla 102 prosenttia. Perusturvan varassa olevan tulotaso suhteessa kohtuullisen minimikulutuksen viitebudjetteihin on noussut vuodesta 2011. Perusturvan varassa olevan tulotaso jää väestön itse arvioiman riittävän vähimmäisturvan tason alapuolelle. Perusturvan varassa olevan tulotaso kattoi 66 prosenttia tästä riittäväksi katsotusta rahamäärästä. Takuueläkkeellä olevan tulot kattoivat 85 prosenttia tasosta, jonka suomalaiset katsoivat riittäväksi elämiseen.

Kokonaan perusturvan, eli perusturvaetuuksien, asumisen tukien ja toimeentulotuen, varassa olevissa talouksissa asui 231 000 henkilöä, joka on 4,3 prosenttia suomalaisista vuonna 2013. Lukumäärä on kasvanut vuodesta 2011. Kokonaan perusturvan varassa olemisen kesto on keskimäärin neljä vuotta. Perusturva saavien kotitalouksien pienituloisuusaste on 71 prosenttia (koko väestö 13 prosenttia) ja 54 prosenttia raportoiti toimeentulovaikeuksista (koko väestö 25 prosenttia). Kelan toimeenpanemien etuuksien saajista enemmistö eli 64 prosenttia on naisia. Yksinasuvista yleisen asumistuen saajista 61 prosenttia on miehiä. Samoin enemmistö kaikista toimeentulotuen saajista 53 prosenttia on miehiä.

Vuosien 2011–2015 etuus- ja verotuslainsäädännön muutokset ovat alentaneet tuloerojen Gini-kerrointa noin 0,8 prosenttiyksikköä ja suhteellista köyhyysriskiä noin 1,4 prosenttiyksikköä. Lainsäädännön muutokset ovat lisänneet kannustinloukussa olevien työttömien osuutta ja nostaneet työllistymisveroastetta niin työttömyydestä kokopäivätyöhön kuin osa-aikatyöstä kokopäivätyöhön siirtymisen osalta.

Avainsanat: sosiaaliturva, perusturva, vähimmäisturva, toimeentuloturva, sosiaalivakuutus

Sammandrag

Expertgrupp II för grundtrygghetens utvärdering. Utvärderingsrapport om grundtrygghetens tillräcklighet 2011-2015. Institutet för hälsa och välfärd (THL). Arbetspapper 1/2015. 117 sidor. Helsingfors 2015. ISBN 978-952-302-418-2 (tryckt); ISBN 978-952-302-419-9 (nätpublikation)

Enligt lagen om folkpensionsindex ska social- och hälsovårdsministeriet vart fjärde år låta göra en bedömning av grundtrygghetens tillräcklighet. För uppgiften ska en oberoende expertgrupp tillsättas, som självständigt ansvarar för det praktiska genomförandet av utvärderingen. På uppdrag av ministeriet sammankallade Institutet för hälsa och välfärd i april 2014 expertgrupp II för grundtrygghetens utvärdering för att genomföra den andra utvärderingen av grundtrygghetens tillräcklighet.

Expertgrupp II för grundtrygghetens utvärdering beslöt att genomföra utvärderingen i fråga om de grundläggande lösningarna på samma sätt som den första expertgruppen, men utvecklade och fördjupade många delar av utvärderingen. I den andra utvärderingen granskas utvecklingen av grundtrygghetens tillräcklighet och de faktorer som påverkat den under tidsperioden 2011–2015. Utvärderingens beräkningar för modellfamiljer har gjorts med Statistikcentralens nya mikrosimuleringsmodell SISU.

Disponibla inkomster för hushåll beroende av grundtrygghet (och låginkomsttagare) har huvudsakligen ökat under åren 2011–2015 både i förhållande till medelinkomsttagare och reellt, både innan och efter att bostadskostnaderna medräknats. Medelinkomsthushållens realinkomster har i praktiken bibehållits oförändrade. Personer som bor ensamma på hyra och lever på grundtrygghet är beräkningsmässigt berättigade till grundläggande utkomststöd. Deras inkomstnivå bestäms enligt nivån på utkomststödet och är 43 procent av en ensamboende medelinkomsttagares inkomstnivå. Nivån på garantipensionen är högre än andra grundtrygghetsförmåner, och beräkningsmässig rättighet till utkomststöd uppkommer inte. En ensamboende som erhåller garantipension har en inkomstnivå som är 48 procent av medelinkomsttagarens inkomstnivå. Inkomstnivån som möjliggörs av grundtryggheten ligger i Finland på en västeuropeisk genomsnittsnivå, både innan och efter att bostadskostnaderna medräknats.

Inkomstnivån för dem som lever på grundtrygghet räcker inte till för konsumtion enligt referensbudgeten för ett rimligt minimum, med undantag för pensionstagare. År 2014 täckte inkomstnivån för en person som levde på grundtrygghet 71 procent av en rimlig minimikonsumtion för en ensamboende arbetslös, studerande eller person som erhöll sjukdagpenning, för en person som erhöll garantipension 102 procent. Inkomstnivån för en person som lever på grundtrygghet har stigit i förhållande till referensbudgeten för en rimlig konsumtionsnivå sedan 2011. Inkomstnivån för en person som lever på grundtrygghet ligger under nivån för vad befolkningen bedömer som en tillräcklig minimitrygghet. Inkomstnivån för en person som lever på grundtrygghet täckte 66 procent av den penningssumma som ansågs vara tillräcklig. Inkomsten för den som får garantipension täckte 85 procent av den nivå som finländarna ansåg vara tillräcklig för att leva på.

Sammanlagt 231 000 personer, vilket är 4,3 procent av finländarna, levde 2013 i hushåll som var helt beroende av grundtrygghet, dvs. av grundtrygghetsförmåner, bostadsstöd och utkomststöd. Antalet har ökat sedan 2011. Varaktigheten för totalt beroende av grundtrygghet är i genomsnitt fyra år. Låginkomstkvoten för hushåll som erhåller grundtrygghet är 71 procent (hela befolkningen 13 procent) och 54 procent rapporterade om svårigheter att klara uppehållet (hela befolkningen 25 procent). Majoriteten eller 64 procent av de personer som erhåller grundtrygghetsförmåner från FPA är kvinnor. Däremot är 61 procent av de ensamboende som erhåller allmänt bostadsbidrag män. Av de som erhåller utkomststöd är 53 procent män.

Förändringarna i lagstiftningen om förmåner och skatter åren 2011–2015 har sänkt Gini-koefficienten för inkomstskillnader cirka 0,8 procentenheter och den relativa fattigdomsriskan cirka 1,4 procentenheter. Förändringarna i lagstiftningen har ökat andelen arbetslösa som befinner sig i flitfällan och höjt tröskeln både för dem som övergår från arbetslöshet till heltidsarbete och som övergår från deltidsarbete till heltidsarbete.

Nyckelord: socialskydd, grundtrygghet, minimitrygghet, utkomtskydd, socialförsäkring

Abstract

The second expert group for evaluation of the sufficiency of basic social security. Evaluation report on the sufficiency of basic social security in 2011–2015. National Institute for Health and Welfare (THL). Working paper 1/2015. 117 pages. Helsinki 2015.

ISBN 978-952-302-418-2 (printed); ISBN 978-952-302-419-9 (online)

In accordance with the act on the national pension index (456/2001), the Ministry of Social Affairs and Health is to commission an evaluation of the sufficiency of basic social security every four years. An independent expert group is to be appointed for the task, and to administer the assessment autonomously. In April 2014, commissioned by the Ministry of Social Affairs and Health, the National Institute for Health and Welfare convened the second expert group for evaluation on the sufficiency of basic social security, and to conduct the second evaluation of its kind.

The second expert group decided to conduct the evaluation by applying the same basic solutions as the first evaluation group did but developing, and intensifying the evaluation in several aspects. The second evaluation examines the development of the sufficiency of basic social security, and the factors affecting it, from 2011 to 2015. The model family calculations applied in the evaluation have been generated by using the new SISU microsimulation model of Statistics Finland.

As a rule, the disposable income of households on basic benefits (or on low-income) increased between 2011 and 2015, in relation to average wage earners and in real terms, both before and after dwelling costs. However, during the same period, the real wages of an average-income household remained essentially at the same level. As estimation, persons living alone in rental dwellings and receiving the basic benefits are entitled to means tested basic social assistance. Their income level is determined according to the level of basic means tested social assistance, and amounts to 43 per cent of the income level of average income earners living alone. As the level of the guarantee pension is higher than the other benefits, the estimated entitlement to means tested social assistance is not realized. The income level of guarantee pension recipients living alone is 48 per cent of the income level of average income earners. In Finland, the income level enabled by basic social security is in line with the average level in Western Europe, both before and after dwelling costs.

With the exception of pensioners, the income level of people relying on basic social security is not sufficient to cover reasonable minimum costs stipulated in the reference budget. In 2014, the income level of unemployed people, students or sickness allowance recipients living alone in rental housing was enough to cover 71 per cent of reasonable minimum costs. The corresponding figure for guarantee pension recipients was 102 per cent. The income level of people on basic social security has increased since 2011 compared to the reference budgets of reasonable minimum costs. Their income level proves to be deficient when compared with the deemed sufficiency by the population in total. It amounted to 66 per cent of the monetary sum deemed sufficient. The income level of people on guarantee pension amounted to 85 per cent of the level that the Finnish people regarded as sufficient for living.

The total number of people living in households completely dependent on basic social security – basic benefits, housing allowances and means tested social assistance – totalled 231,000 or 4.3 per cent of the Finnish population in 2013. The number has increased since 2011. The duration of the total dependence of basic security is an average of four years. A total of 71 per cent of households on basic social security benefits are at risk of poverty (of the total population 13 per cent), and 54 per cent report their income to be insufficient (of the total population 25 per cent). When monitoring the benefits administrated by the national Social Insurance Institution (Kela), the majority, or 64 per cent, of basic benefit recipients are women. Meanwhile, 61 per cent of recipients of general housing allowance living alone are men. Further, of all the recipients of means tested social assistance 53 per cent are men.

Benefit and tax legislation during 2011–2015 have decreased the Gini coefficient used to measure the income gap by approximately 0.8 percentage point, and the relative poverty risk by approximately 1.4 percentage point. Due to legislative amendments, the ratio of unemployed in unemployment traps has increased. Furthermore, the participation tax rate has increased, both regarding the transition from unemployment into full-time work and from part-time into full-time work.

Keywords: social security, basic social security, minimum subsistence, income security, social insurance

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
Sammandrag.....	4
Abstract.....	5
1.Toimeksianto.....	9
2. Johdanto.....	11
3. Perusturvan riittävyyteen vaikuttavia tekijöitä.....	14
3.1. Tarkastelun kohteena oleva sosiaaliturva.....	14
3.1.1 Työttömyysturva.....	14
3.1.2 Eläketurva.....	16
3.1.3 Lapsiperhe-etuudet.....	20
3.1.4 Sairauspäiväraha.....	23
3.1.5 Opintotuki.....	23
3.1.6 Asumisen tuet.....	24
3.1.7 Toimeentulotuki.....	27
3.2. Keskeisimmät perusturvan lainsäädännön muutokset 2011-2015.....	52
3.3. Etuuksien tasojen kehitys ja indeksisidonnaisuudet.....	32
3.4. Verotuksen vaikutus.....	40
3.5. Kelan etuuksien päällekkäisyys toimeentulotuen kanssa.....	41
3.6. Ansiotulojen ja etuuksien yhteensovitus.....	42
4. Esimerkkilaskelmat kotitalouksien tulonmuodostuksesta 2015.....	45
4.1. Esimerkkilaskelmien taustaoletukset.....	45
4.2. Työmarkkinatuen tai peruspäivärahan saaja.....	48
4.3. Takuueläkkeen saaja.....	50
4.4. Sairaus- tai vanhempainpäivärahan saaja.....	52
4.5. Leskeneläkkeen saaja.....	54
4.6. Opintotuen saaja.....	56
4.7. Kotihoidon tuen saaja.....	59
4.8. Ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan saaja.....	60
4.9. Työeläkkeen saaja.....	62
4.10. Pienipalkkainen kotitalous.....	64
4.11. Keskipalkkainen kotitalous.....	66
4.12. Yhteenveto esimerkkilaskelmista.....	68
5. Esimerkkilaskelmien kotitalouksien tulojen kehitys ja riittävyys 2011-2015.....	74
5.1 Taustaoletukset.....	74
5.2. Kotitalouksien tulojen kehitys suhteessa hintoihin 2011-2015.....	75
5.3. Kotitalouksien tulojen kehitys suhteessa keskipalkkoihin 2011-2015.....	79
5.4. Laskennallisen toimeentulotuen kehitys malliperheissä.....	83
5.5. Kotitalouksien tulojen riittävyys suhteessa viitebudjetteihin.....	85
5.6. Väestön käsitykset perusturvaetuuksien riittävydestä.....	90
5.7. Suomen vähimmäisturvan tason kansainvälinen vertailu.....	94
6. Perusturvan varassa olevien määrä ja asema tulonjaossa.....	98
6.1. Perusturvan jakautuminen sukupuolten näkökulmasta.....	98
6.2. Perusturvan varassa olevien henkilöiden määrä ja tulonmuodostus.....	101
6.3. Perusturvaetuuksien ja eräiden muiden etuuksien kohdentuminen tuloluokkiin.....	104
6.4. Perusturvan varassa elävien pienituloisuus ja koettu toimeentulo.....	106
6.5. Lainsäädännön muutosten tulonjakovaikutukset 2011-2015.....	108
7. Yhteenveto.....	110
Lähteet.....	113
Liitteet.....	115

1 Toimeksianto

Sosiaaliturvan uudistamista valmistelemaan asetettu SATA-komitea esitti loppuraportissaan (STM 2009), että perusturvan riittävyden ja kehityksen arviointi olisi tehtävä lakisääteisesti jokaisen vaalikauden lopussa. Ehdotuksen taustalla oli tutkimukseen pohjautuva tieto siitä, että pitkällä aikavälillä etuuksien taso saattaa heiketä suhteessa yhteiskunnan keskimääräiseen tulokehitykseen huomattavasti, vaikka etuuksien ostovoima säilyisi samana indeksisuojan ansiosta. Komitea ehdotti perusturvan riittävyden säännöllistä ja määräaikaista arviointia keinoksi tuottaa punnittua tietoa perusturvan riittävyttä koskevan päätöksenteon tueksi.

Hallitus antoi komitean ehdotuksen mukaisen esityksen kansaneläkeindeksistä annetun lain muuttamisesta (HE 108/2010 vp), ja laki tuli voimaan 2010 (SK 1064/2010). Kansaneläkeindeksistä annetun lain 4 a § mukaan sosiaali- ja terveysministeriön on teetättävä joka neljäs vuosi kokonaisarvio perusturvan riittävydestä ja kehityksestä. Arvioinnissa on otettava huomioon kotitalouden saamat Kansaneläkelaitoksen myöntämät etuudet sekä toimeentulotuki. Ensimmäinen arvio perusturvan riittävydestä esitettiin toteutettavaksi ennen vuoden 2011 eduskuntavaaleja.

Hallituksen esityksen perusteluissa esitettiin, että arviointi kattaisi yksittäisten etuuksien ohella perustoimeentuloon vaikuttavien tekijöiden kokonaisuuden. Arvioinnin kohteena olevien etuuksien lisäksi arvioissa olisi tarkasteltava kyseisiä etuuksia saavien kotitalouksien toimeentuloon oleellisesti vaikuttavia muita tekijöitä. Kokonaisuudessa olisi otettava huomioon myös eri elämäntilanteisiin liittyvät erityispiirteet, jotka vaikuttavat etuuksien saajien toimeentuloon ja etuuksien tosiasialliseen riittävyteen. Lisäksi perusteluissa todettiin että arvio olisi tarkoituksenmukaista antaa vaalikauden lopussa, jotta sitä voitaisiin hyödyntää seuraavan hallitusohjelman laatimisessa. Arvioinnin tavoite olisi myös tukea talousarvio- ja kehysmenettelyprosesseja ja muuta päätöksentekoa. Arviointia voitaisiin hyödyntää myös hallitusohjelman toteutumisen seurannassa. Arvioinnin riippumattomuuden takaamiseksi sosiaali- ja terveysministeriö ei itse laadi arviota, vaan vastaa pelkästään arvioinnin teettämisestä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkemyksen (StVM 29/2010 vp) mukaan arvioinnissa on tarkasteltava perusturvan sekä muiden sosiaaliturvaetuuksien ja niiden muutosten vaikutuksia tulonjakoon, työnteon kannustavuuteen ja työmarkkinoiden toimivuuteen, mukaan lukien palkkatulojen ja sosiaaliturvaetuuksien yhteensovitus. Valiokunta piti lisäksi tärkeänä, että arvioissa tarkastellaan myös sitä, miten verotus ja työtuoloista johtuva etuuksien menetys kohtelee matalapalkka-aloilla työskenteleviä suhteessa etuuksien saajiin. Perusturvan rahoituksen arviointia ei hallituksen esityksessä eikä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä esitetty tehtäväksi arviointiraportissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi syksyllä 2010 Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle tehtäväksi kutsua koolle asiantuntijoista koostuvan perusturvan riittävyden arviointiryhmän tuottamaan ensimmäinen arvio jo ennen 2011 eduskuntavaaleja. Perusturvan riittävyden arviointiryhmä julkaisi arviointinsa helmikuussa 2011 (THL 2011). Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen välisessä tulossopimuksessa 10.1.2014 sovittiin, että THL kutsuu koolle asiantuntijaryhmän seuraavan eli vuoden 2015 perusturvan riittävyden arviointiraportin kokoamista varten. THL:n pääjohtaja asetti 2.4.2014 (52/2014) perusturvan riittävyden II arviointiryhmän. Arviointiryhmän tehtävä on tuottaa kansaneläkeindeksistä annetun lain 4 a § mukainen perusturvan riittävyden arviointi maaliskuun 1. päivään 2015 mennessä. Asetettava arviointiryhmä vastaa arviointimenettelyn käytännön toteuttamisesta ja arviointiraportin sisällöstä.

Arviointiryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin tutkimusprofessori Pasi Moisio Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta. Muiksi jäseniksi nimitettiin erikoissuunnittelija Kirsi-Marja Lehtelä ja tutkija Susanna Mukkila Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta, tutkija Elina Ahola, päämatematiikko Teemu Hänninen ja tutkija

Jussi Tervola Kansaneläkelaitoksesta, erikoistutkija Veli-Matti Törmälehto Tilastokeskuksesta, erityisasiantuntija Suvi Ritola Eläketurvakeskuksesta, erikoistutkija Heikki Viitamäki Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta, projektisuunnittelija Anna-Riitta Lehtinen Kuluttajatutkimuskeskuksesta, tutkija Olli Kärkkäinen eduskunnan sisäisestä tietopalvelusta ja professori Mikko Niemelä Turun yliopistosta. Työryhmän pysyviksi asiantuntijoiksi nimettiin erityisasiantuntija Ilari Keso sosiaali- ja terveysministeriöstä ja finanssisihteeri Mauri Kotamäki valtionvarainministeriöstä. Arviointiryhmän varapuheenjohtajaksi valittiin professori Mikko Niemelä. Arviointiryhmä kokoontui seitsemän kertaa välillä 12.5.2014–13.1.2015. Työryhmä vastasi itsenäisesti arvioinnin käytännön toteuttamisesta ja arviointiraportin sisällöstä.

Perusturvan riittävyyden II arviointiryhmä on saanut työnsä päätökseen ja antaa arvionsa perusturvan riittävyydestä.

Helsingissä 26. helmikuuta 2015

Pasi Moisio

Mikko Niemelä

Elina Ahola

Teemu Hänninen

Olli Kärkkäinen

Kirsi-Marja Lehtelä

Anna-Riitta Lehtinen

Susanna Mukkila

Suvi Ritola

Jussi Tervola

Veli-Matti Törmälehto

Heikki Viitamäki

2 Johdanto

Sosiaaliturvan käsitteisiin ja eri etuuksiin liittyy julkisessa keskustelussa usein epätasaisuutta ja sekaannuksia. Sosiaaliturva Suomessa voidaan jakaa pääasiallisesti kahteen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä toimeentuloa turvaavat ansiosidonnaiset työskentelyyn perustuvat etuudet kuten työeläkkeet, ansiosidonnaiset sairauspäivärahat ja kuntoutusrahat, ansiosidonnaiset äitiys-, isyys- ja vanhempainrahat sekä ansiosidonnainen työttömyysturva. Näihin etuuksiin kuuluvat myös korvaukset työtapaturmasta tai ammattitaudista. Ansiosidonnaisen toimeentuloturvan tarkoitus on turvata aiemman elintason kohtuullinen säilyminen sosiaalisen riskin, kuten työttömyyden tai sairauden, kohdatessa tai eläkkeelle siirtymisen yhteydessä. Sosiaaliturvan toisessa pääryhmässä toimeentuloa turvaavat Suomessa asumiseen perustuvat etuudet kuten kansaneläke ja takuueläke, vähimmäismääräiset sairauspäivärahat, vähimmäismääräiset äitiys-, isyys- ja vanhempainrahat, työttömän peruspäiväraha ja työmarkkinatuki. Nämä etuudet myöntää Kansaneläkelaitos ja ne takaavat perusturvan. Perusturvan tarkoitus on vastaavasti turvata kaikille vähintään perustoimeentulo ja kohtuulliseksi katsottu elintaso ilman tulo- tai tarveharkintaa samaisten sosiaalisten riskien kohdatessa.

Perusturvaa täydentävät pienituloisilla kotitalouksilla asumisen tuet sekä viimesijainen ja tilapäiseksi tueksi tarkoitettu tarveharkintainen kunnallinen toimeentulotuki. Toimeentulotuen tarkoitus on kattaa tapauskohtaisesti sellaisia erityisiä ja yllättäviä menoja ja tarpeita, joita perusturva ja asumisen tuet eivät kata eikä niiden kattaminen järjesty muulla tavoin. Tätä raporttia kirjoitettaessa toimeentulotuen myöntämisen siirto Kansaneläkelaitokseen on valmistelussa. (HE 358/2014 vp)

Perus- ja vähimmäisturvaa käsitteinä saatetaan käyttää toistensa synonyymeinä. Samoin saatetaan myös muita Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemia syyperusteisia etuuksia ja asumisen tukia pitää osana perusturvaa. Lainsäädännöstä löytyy kuitenkin perus- ja vähimmäisturvan määrittelylle perusta. Perustuslain 19 §:n toisessa momentissa säädetään jokaiselle oikeus *perusturvaan* eli perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Säädestä on tulkittu siten, että perustoimeentulo on turvattava edellä mainituissa elämäntilanteissa ilman tarve- tai tuloharkintaa. Samoin on tulkittu, että perustoimeentulon on oltava tasoltaan korkeampi kuin 19§:n ensimmäisen momentin tarkoittama välttämättömän toimeentuloturvan takaama *vähimmäisturva*. (Tuori 2004.) Ensimmäisen momentin mukaan jokaisella, joka ei itse kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon eli vähimmäisturvaan. Vähimmäisturvan takaaminen edellyttää tapauskohtaista tarveharkintaa ja sen takaa viimesijainen toimeentulotuki.

Perustuslain 19§ ei kuitenkaan määrittele riittävän tai kohtuullisen perus- tai vähimmäisturvan euromääräistä tasoa, sillä tason määrittely on lopulta yhteiskuntapoliittinen kysymys. Poliittisen päätöksenteon tueksi on perus- ja vähimmäisturvan tason riittävyttä pyritty selvittämään eri työryhmissä ja komiteoissa. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen koolle kutsuma työryhmä julkaisi vuonna 2011 ensimmäisen perusturvan riittävyyden arviointiraportin (THL 2011). Siinä esiteltiin kaikki ne työryhmät ja menetelmät, joilla kohtuullista elintasoa on Suomessa määritelty vuoden 1971 parlamentaarista sosiaalihuollon periaatekomiteasta lähtien. Periaatekomitean näkemys perusturvan tasosta oli, että sen tulee mahdollistaa sosiaalisesti hyväksyttävä elintaso, joka ei poikkea liiaksi väestön keskimääräisestä elintasosta. Samalla todettiin, että kysymys siitä, milloin elintaso poikkeaa liiaksi väestön keskimääräisestä elintasosta, on ennen kaikkea arvovalinta, johon ei voida yksinomaan tutkimuksen avulla vastata. Empiirisellä tutkimuksella tuotetaan tietoa kotitalouksien tulojen muodostumisesta ja elintasosta, jonka kotitaloudet keskimäärin tuloillaan saavuttavat.

Vuoden 2011 Perusturvan riittävyyden arviointiraportin (THL 2011) valmistellut arviointiryhmä otti käyttöön väljän perusturvan työmääritelmän. Tämä oli välttämätöntä toimeksiannon vuoksi, jonka mukaan työryhmän oli arvioitava yksittäisten etuuksien ohella perustoimeentuloon vaikuttavien tekijöiden koko-

naiskehitystä. Perusturvan riittävyyden I arviointiryhmän omaksuman kannan mukaisesti arviointiraportissa perusturva määriteltiin työelämän ulkopuolella olevien ja ansiosidonnaisten etuuksien piiriin kuulumattomien henkilöiden pääasiallisesti toimeentuloturvaksi, jota kaikkein pienituloisimmilla täydentävät asumisen tuet ja toimeentulotuki. Tarkasteltavina etuuksina olivat kansaneläke, yleinen perhe-eläke, työttömien peruspäiväraha ja työmarkkinatuki sekä sairausvakuutuksen vähimmäispäivärahat ja vähimmäismääräiset vanhempainpäivärahat. Koska kotitaloudet saavat usein yhtä aikaa useampaa etuutta, kokonaiskuvan saamiseksi tarkasteluun sisällytettiin myös lapsilisät, opintotuki, kotihoidon tuki ja elatustuki. Vertailun vuoksi tarkasteluun otettiin mukaan myös keski- ja pienipalkkaisten kotitalouksien tulonmuodostus sekä ansiosidonnainen työttömyysturva. Kotitalouksien tulonmuodostusta tarkasteltiin malliperhelaskelmien avulla neljällä eri perhetyyppillä. Tarkastelut tehtiin sekä ennen asumiskustannuksia käytettävissä olevien tulojen että asumiskustannusten jälkeisten käytettävissä olevien tulojen valossa. Kotitalouksien tulojen riittävyyttä arvioitiin suhteessa hintojen ja palkkojen kehitykseen, vähimmäiskulutusta kuvaaviin viitebudjetteihin sekä väestön mielipiteisiin. Arviointiraportissa tarkasteltiin myös perusturvan varassa elävien kotitalouksien asemaa tulonjaossa ja toimeentulotuen tasoa Suomessa kansainvälisesti.

Käsillä oleva perusturvan riittävyyden toinen arviointiraportti on perusratkaisuiltaan samanlainen kuin vuoden 2011 arviointiraportti. Ensin esitellään tarkastelun kohteena olevat etuudet ja niiden kehitys. Seuraavaksi kohdistetaan huomio verotuksen vaikutuksiin, etuuksien päällekkäisyyteen ja työllistymisen kannustinloukkuihin. Malliperheiden käytettävissä olevia tuloja ennen ja jälkeen asumiskustannusten arvioidaan suhteessa toisiinsa sekä hintojen ja ansioiden kehitykseen, viitebudjetteihin, väestön näkemyksiin sekä muiden maiden tasoihin. Samoin tarkastellaan perusturvaetuuksien kohdentumista tuloluokkiin sekä perusturvan varassa olevien kotitalouksien asemaa tulonjaossa ja sen kehitystä. Niin malliperhe- kuin aineistopohjaisia tarkasteluja on laajennettu ja syvennetty edelliseen arviointiraporttiin verrattuna monelta osin. Malliperhetarkasteluihin on otettu mukaan myös työeläkettä saavat, lisäksi asumiskustannusten vaikutuksia tarkasteltiin neljällä eri tasolla: vuokralla pienellä paikkakunnalla, keskisuudessa kaupungissa sekä pääkaupunkiseudulla tai omistusasunnossa. Etuuksien riittävyyttä suhteessa väestön käsityksiin tarkastellaan nyt etuuskohtaisesti Kelan asiakaskyselyn tietojen avulla. Aineistopohjainen tarkastelu laajenee paneelitarkasteluihin ja etuuksien kohdentumisen tarkastelussa otetaan mukaan myös ansiosidonnaiset etuudet. Kokonaan uutena näkökulmana on hallituskauden aikaisten etuus- ja verotuslainsäädännön muutosten tulonjakovaikutusten tarkastelu. Toisena uutena näkökulmana arviointiraportissa on perusturvan kohdentumisen sukupuolen mukainen tarkastelu kokonaisuutena ja etuuksittain. Lainsäädännön tulonjakovaikutukset samoin kuin malliperhelaskelmat on tuotettu Tilastokeskuksen uudella SISU-mikrosimulointimallilla.

Arviointiraportti tarkastelee vuosien 2011–2015 aikana tapahtunutta perusturvan kehitystä, joten käytetty tutkimusaineisto sekä toteutunut lainsäädäntö painottuvat pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen aikakauden. Kesäkuussa 2011 eduskunnalle annetun hallitusohjelman tavoitteena oli kehittää Suomea pohjoismaisena hyvinvointivaltiona edistäen sosiaalista eheyttä ja kilpailukykyä tasapainoisesti. Perusturvan kehittämisen näkökulmasta keskeistä hallituksen ohjelmassa oli julkilausuttu tavoite vähentää hallituskauden aikana köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä sekä parantaa toimeentuloturva. Tulo- ja hyvinvointierojen kaventamiseksi ohjelmassa luvattiin valmistella laaja-alainen toimenpideohjelma. Konkreettisesti tämän toimenpideohjelman avulla pyrittiin vaikuttamaan uudenlaisen toimintamallin luomiseen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa siten, että päätösten vaikutukset ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja syrjäytymiseen huomioitaisiin mahdollisimman laajasti hallinnossa. Toimenpideohjelmalla ei kuitenkaan ole ollut suoraa vaikutusta lainsäädäntöön eikä valtion budjettiin. (Lehtelä 2014)

Pääministeri Kataisen hallituskauden aikana tehdyllä toisella ohjelmapäätöksellä saattaa sen sijaan olla kauaskantoista vaikutusta perusturvaan. Vuoden 2013 hallituksen budjettiriihessä sovittiin rakenneuudistusohjelmasta, joka sisälsi päätöksen perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirtämisestä Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi. Ohjelman lähtökohtana oli Suomen julkisen talouden kestävyysvajeen poistaminen. Lisäksi hallitus sopi keväällä 2014 osana julkisen talouden suunnitelmaa valtiontalouden määräraha-kehiksestä vuosille 2015–2018, ja kehyspäätös sisälsi perusturvan kehittämisen näkökulmasta keskeisiä

uudistuksia, joiden vaikutusta arvioidaan tämän raportin myöhemmissä osioissa. Kesäkuussa 2014 työnsä aloittanut pääministeri Alexander Stubbin hallitus sitoutui ohjelmassaan ja keskeisissä linjauksissaan valtaosin edellisen hallituskauden aikana sovittuihin tavoitteisiin ja uudistuksiin.

Käsillä oleva arviointiraportti pyrkii antamaan empiiriseen tutkimukseen pohjautuvan näkökulman perusturvan riittävyyden kehityksestä ja kotitalouksien tulojen muodostumisesta kuluneen vaalikauden aikana. Arviointiraportti toteuttaa kansaneläkeindeksistä annetun lain 4 a § mukaisen joka neljäs vuosi tehtävän perusturvan riittävyyden arvioinnin. Arviointiraportti on järjestyksessään toinen. Kuten aiemmin jo todettiin, kysymys perusturvan riittävyydestä ja sen suhteesta väestön keskimääräiseen elintasoon on myös arvopohjainen. Tämän raportin tehtävänä on antaa aineksia poliittisen päätöksenteon tueksi perusturvan riittävyydestä ja sen kehityksestä.

3 Perusturvan riittävyyteen vaikuttavia tekijöitä

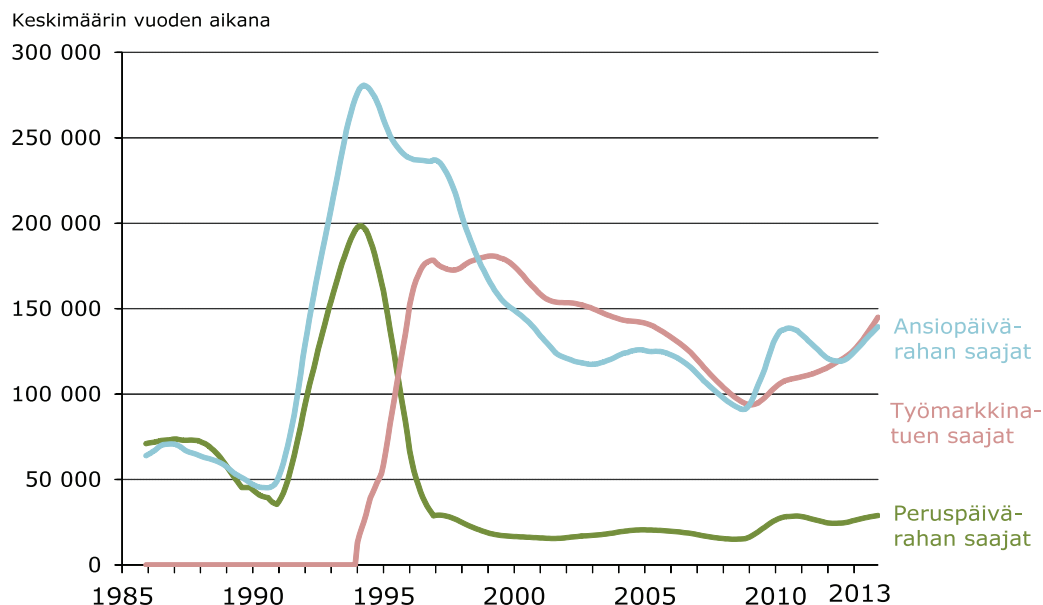
3.1 Tarkastelun kohteena oleva sosiaaliturva

Seuraavissa kappaleissa kuvataan tarkastelun kohteena olevat etuudet vuonna 2015, minkä jälkeen käydään lyhyesti läpi niitä koskevan lainsäädännön keskeisimmät muutokset vuosina 2011–2015. Tarkasteltavat etuudet ovat työttömyyspäiväraha ja työmarkkinatuki, työeläke, kansaneläke sekä sitä täydentävä takuueläke, perhe-eläke, vanhempainpäiväraha, lapsilisä, kotihoidon tuki, elatustuki, sairauspäiväraha ja opintotuki, asumisen tuista yleinen ja eläkkeensaajan asumistuki sekä opintotuen asumislisä. Lisäksi tarkastelu sisältää viimesijaisen ja tarveharkintaisen kunnallisen toimeentulotuen.

3.1.1 Työttömyysturva

Työttömyysturva jakautuu työttömän perusturvaan ja ansioturvaan. Ne työttömät, jotka eivät kuulu työttömyyskassaan, joiden työssäoloehto ei täyty tai joiden ansiopäivärahan enimmäisaika on täyttynyt, kuuluvat työttömän perusturvan piiriin ja voivat saada peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Työttömyyskassaan kuuluvat, työssäoloehdon täyttävät työttömät ovat oikeutettuja työttömän ansioturvaan. Peruspäiväraha ja ansiopäiväraha ovat veronalaista tuloa, ja niiden taso tarkistetaan kansaneläkeindeksin muutosta vastaavasti.

Vuonna 2013 työmarkkinatukimenot olivat 1 428 milj. euroa ja peruspäivärahamenot 254 milj. euroa. Kuvio 3.1.1 nähdään työttömyysturvaa saaneiden määrän kehitys vuosina 1985–2013.

Kuvio 3.1.1 Työttömyysturvan peruspäivärahaa, työmarkkinatukea sekä ansiopäivärahaa saaneet vuosina 1985–2013.

Lähde: Kela

Peruspäiväraha

Peruspäivärahan ([1290/2002. II Osa](#)) piiriin kuuluvat Suomessa asuvat henkilöt, myös Suomessa työskentelevät EU- ja ETA-maiden kansalaiset. Oikeus peruspäivärahaan on työvoimatoimistoon ilmoittautuneella 17–64-vuotiaalla kokoaikatyötä hakevalla henkilöllä, joka täyttää työssäoloehdon eli on ollut työssä vähintään 26 viikkoa työttömyyttä edeltävien reilun kahden vuoden aikana. Peruspäivärahaa maksetaan 5 päivän karenssiajan jälkeen 5 työpäivältä viikossa enintään 500 päivän ajan eli noin kaksi vuotta. Päivärahakautta voidaan kuitenkin pidentää tietyt ehdot täyttävien ikääntyvien työttömien kohdalla 65 ikävuoteen saakka.

Peruspäivärahan määrä on 32,80 euroa päivässä eli hieman yli 700 €kk. Sitä voidaan korottaa samassa taloudessa asuvien alle 18-vuotiaiden lasten perusteella yhdestä lapsesta 5,29 euroa päivässä, kahdesta lapsesta yhteensä 7,77 euroa ja kolmesta tai useammasta lapsesta yhteensä 10,02 euroa päivässä. Lisäksi tietyt ehdot täyttävät työttömät ovat oikeutettuja peruspäivärahan korotusosaan, joka on suuruudeltaan 4,80 €/pv. Aktiivitoimenpiteiden ajalta maksetaan lisäksi kulukorvausta, jonka suuruus on 9 tai 18 euroa päivässä.

Peruspäivärahan suuruuteen vaikuttavat työttömyysaikaiset ansiotulot. Jos ansiotuloja on yli 300 €kk tai 279 € neljässä viikossa, jokainen ylimenevä palkkaeuro vähentää peruspäivärahaa 50 senttiä. Tällä tavoin vähennettyä peruspäivärahaa kutsutaan sovitelluksi peruspäivärahaksi.

Työmarkkinatuki

Työmarkkinatukea ([1290/2002. III Osa](#)) voi saada 17–64-vuotias Suomessa asuva kokoaikatyötä hakeva työtön työnhakija, joka on työkykyinen, työmarkkinoiden käytettävissä ja taloudellisen tuen tarpeessa. Oikeus työmarkkinatukeen on työttömällä, joka on saanut perus- tai ansiopäivärahaa enimmäisajan (500 päivää) tai joka ei täytä työssäoloehtoita. Täysi työmarkkinatuki on samansuuruinen kuin peruspäiväraha ja siihen liittyvät lapsikorotukset, korotusosat ja kulukorvaukset.

Työmarkkinatuki on osin tarveharkintainen, eli työttömän pääomatulot sekä vanhempiensa taloudessa asuvan alle 25-vuotiaan nuoren osalta myös vanhempien kaikki tulot voivat pienentää työmarkkinatukea. Tarveharkintaa ei kuitenkaan sovelleta esimerkiksi aktiivitoimenpiteiden ajalta. Työttömyysaikaiset ansiotulot sovitellaan samalla tavoin kuin peruspäivärahassa.

Ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha

Nimensä mukaisesti ansiosidonnaisen työttömyysturvan ([1290/2002. II Osa](#)) määrä on suhteutettu työttömäksi jääneen aikaisempiin ansioihin. Työttömyyskassojen jäsenet, jotka täyttävät työssäoloehdon, ovat oikeutettuja ansiosidonnaiseen työttömyyspäivärahaan. Työssäoloehdon täyttymiseksi vaaditaan vähintään 26 viikon työssäolo (vähintään 18 tuntia viikossa) viimeisen 28 kuukauden aikana. Nykyisellään ansiosidonnaista päivärahaa maksetaan 400 päivältä, jos henkilön työhistoria on alle kolme vuotta tai jos työnhakija kieltäytyy ilman pätevää syytä työllistämistä edistävästä palvelusta 250 ensimmäisen työttömyyspäivän aikana. Muussa tapauksessa ansiosidonnaista päivärahaa voidaan maksaa 500 päivän ajan.

Ansio- ja ansiopäiväraha koostuu perusosasta ja ansio-osasta. Perusosa on yhtä suuri kuin peruspäiväraha tai työmarkkinatuki (ilman korotuksia) eli 32,80 euroa päivässä vuonna 2015. Lisäksi maksetaan lapsikorotusta korkeintaan kolmesta lapsesta. Lapsikorotus on yhtä suuri kuin peruspäivärahan tapauksessa. Ansio-osa on 45 prosenttia päiväpalkan ja perusosan välisestä erotuksesta tiettyyn taitepisteeseen asti (peruspäivärahan 95-kertainen määrä), jonka jälkeen ansiosidonnaisen määrä kasvaa 20 prosenttia jokaista palkkaeuroa kohden. Vastaavat luvut korotetulle ansiosidonnaiselle päivärahalle ovat 58 prosenttia ja 35 prosenttia. Korotettua ansio- ja ansiopäivärahaa voi saada määräaikaikaisesti, jos vakuutetulla on riittävä työhistoria tai hän osallistuu työllistymistä edistävään toimintaan.

Ansiosidonnaisen päivärahan perusteena oleva palkka on hieman bruttopalkkaa matalampi, koska siihen tehdään ns. Tel-vähennys, jonka tarkoituksena on ottaa osittain huomioon työntekijän eläke- ja työttömyysvakuutusmaksuja vastaava osuus. Tel-vähennys oli 4,28 prosenttia vuonna 2015. Palkanmäärityksessä ei

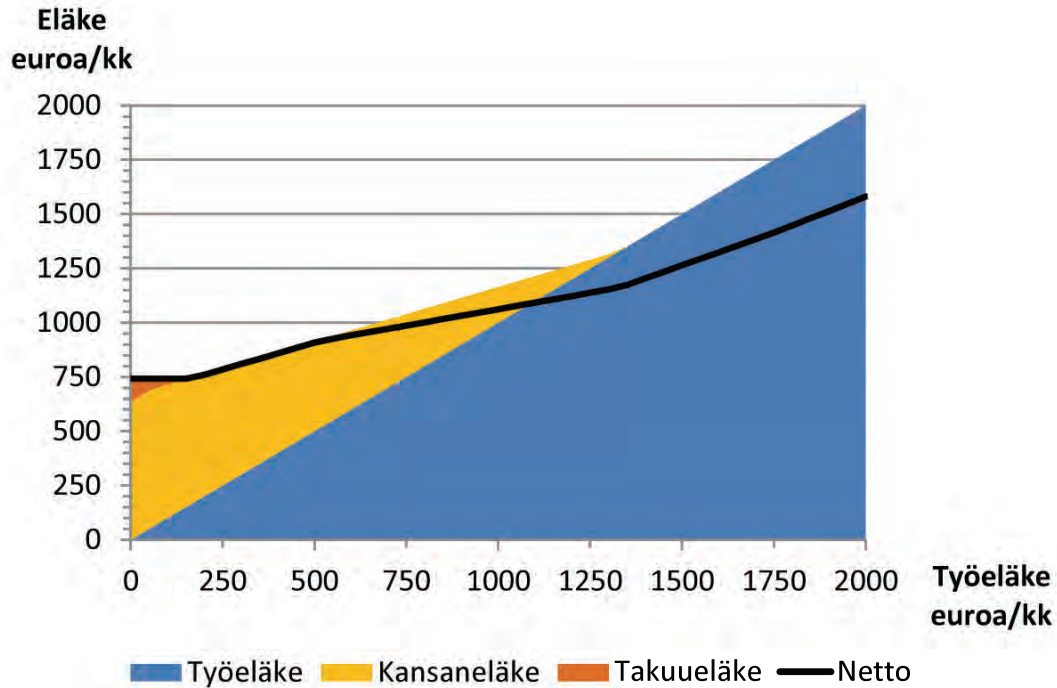
liioin huomioida mm. lomarahaa, lomakorvausta, työaikapankista nostettua rahakorvausta tai työaikapankkiin talletettuja säästöjä, työsuhteen päättyessä maksettua kertakorvausta eikä osakeoptioita. Täysi ansiopäiväraha lapsikorotuksineen voi olla enimmillään 90 prosenttia päivärahan perusteena olevasta päiväpalkasta, kuitenkin vähintään lapsikorotuksilla korotetun peruspäivärahan suuruinen. Jos henkilöllä on oikeus korotettuun ansio-osaan, täysi ansiopäiväraha lapsikorotuksineen voi olla enintään yhtä suuri kuin ansiopäivärahan perusteena oleva päiväpalkka.

Ansiosidonnainen päiväraha rahoitetaan valtion (41,7 %), työnantajien (42,5 %) ja työntekijöiden (10,4 %) toimesta sekä ammattiliittojen ja työttömyyskassojen jäsenmaksujen (5,4 %) avulla. Vuonna 2012 ansioturvaa maksettiin 2,1 miljardia euroa. Kaiken kaikkiaan työttömyysetuuksia maksettiin 3,5 miljardia euroa, joten ansioturvan osuus kaikista työttömyysturvamennoista oli noin 59,9 prosenttia.

3.1.2 Eläketurva

Työeläke ja kansaneläke sekä takuueläke turvaavat toimeentuloa vanhuuden, työkyvyttömyyden ja perheenhuoltajan kuoleman varalta. Työeläke karttuu ansiotyöstä ja kansaneläke sekä takuueläke takaavat vähimmäiseläkkeen sellaiselle eläkkeensaajalle, jonka työeläke on lyhyen työuran tai matalan ansiotason vuoksi jäänyt vähäiseksi. Lisäksi eläkkeensaajalla voi olla oikeus kansaneläkejärjestelmän mukaisiin lisiin. Työ- ja kansaneläkkeiden lisäksi eläkkeitä maksetaan liikenne- ja tapaturmavakuutuslakien sekä sotilastapaturmalakien perusteella. Niiden mukaiset etuudet ovat ensisijaisia työ- ja kansaneläkkeisiin nähden. Lakisääteiset eläkkeet ovat veronalaista tuloa, jota verotetaan ansiotuloverotuksen periaatteiden mukaan.

Kuviossa 3.1.2 on esitetty työeläkkeen, kansaneläkkeen sekä takuueläkkeen muodostama eläkkeensaajan kokonaiseläke. Kansaneläke pienenee eläketulojen kasvaessa siten, että täydestä kansaneläkkeestä vähennetään puolet ansioeläkkeestä. Kansaneläke alkaa pienentyä, kun työeläketulot ylittävät rajatulon (56,20 €/kk vuonna 2015). Kun työeläketulot ovat vuonna 2015 yksin asuvalla yli 1 315,88 euroa ja puolison kanssa asuvalla yli 1 172,05 euroa kuukaudessa, ei kansaneläkettä enää makseta.

Kuvio 3.1.2 Kokonaiseläke vuonna 2015.

Lähde: Eläketurvakeskus

Vuoden 2013 lopussa pelkkää työeläkettä sai 57 prosenttia Suomessa asuvista omaa eläkettä saavista (ei perhe-eläke tai osa-aikaeläke). Eläkettä sekä kansaneläke- että työeläkejärjestelmästä sai 38 prosenttia ja pelkästään kansaneläkettä kuusi prosenttia eläkkeensaajista. Kaikkiaan eläkkeensaajia oli 1 513 000. Vuoden 2013 lopussa omaa työeläkettä saavia oli 1 358 000, sekä omaa kansaneläkettä saavia 641 000, kuten taulukosta 3.1.2. nähdään, työ- ja kansaneläkettä yhtä aikaa sai 532 000 henkilöä. Kaikkiaan eläkkeensaajia oli 1 513 000, joista omaa eläkettä sai 1 467 000.

Taulukko 3.1.2 Eläke-etuuksien saajien määrät vuoden 2013 lopussa.

	Työeläkkeet	Kansaneläke
Kaikki eläkelajit	1 408 900	688 404
Omaan työuraan perustuva eläke / Oma kansaneläke	1 358 000	641 014
Vanhuuseläke	1 154 500	483 691
Työkyvyttömyyseläke	182 500	152 163
Työttömyyseläke	174	5 160
Osa-aikaeläke	20 400	-
Maatalouden erityiseläke	18 300	-
Leskeneläke	259 600	5 883
Lapseneläke	14 600	19 088
Lapsikorotus (saajat)	-	12 747
Rintamalisät	-	32 004
Takuueläke	-	102 864

Lähde: Eläketurvakeskus, Kela

Suomessa maksettiin vuonna 2013 eläkkeitä kaikkiaan 27,1 miljardia euroa. Lakisääteinen eläkemeno koostuu vuoden aikana maksetuista työeläkkeistä (23,4 mrd. euroa), kansaneläkejärjestelmän mukaisista eläkkeistä (2,6 mrd. euroa) sekä liikennevakuutus-, tapaturmavakuutus-, sotilasvamman- ja sotilastapaturmalakien mukaan maksetuista eläkkeistä (0,5 mrd. euroa).

Työeläke

Työeläkettä karttuu ansiotyöstä ja yrittäjätoiminnasta, jotka vakuutetaan työeläkejärjestelmässä. Palkansaajat ansaitsevat työeläketurvaa pääasiassa työntekijän eläkelain (2006/395) mukaan. Julkisen puolen työntekijöiden ja yrittäjien eläketurvasta on säädetty omissa laeissaan. Työeläke voi perustua usean eläkelain alaiseen työskentelyyn, mutta eläke-etuudet ovat pääasiassa samanlaisia eri laeissa.

Työeläkkeen tarkoituksena on työssäoloaikana saavutetun kulutustason kohtuullinen säilyttäminen eläkkeelle siirryttäessä. Eläke määräytyy työskentelyn aikana voimassa olleen lainsäädännön mukaan. Työeläkkeenä voidaan maksaa vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkettä sekä osa-aikaeläkettä. Työeläkejärjestelmän vanhuuseläkkeelle voi jäädä aikaisintaan 63-vuotiaana. Työeläkkeen määrään vaikuttavat työansioiden taso, työuran pituus, iästä riippuva karttumisprosentti, elinaikakerroin sekä indeksitarkistukset.

Lakisääteinen työeläketurva rahoitetaan pääasiassa työnantajien, työntekijöiden ja yrittäjien maksamilla työeläkemaksuilla, maksuista kertyneillä eläkevaroilla sekä niille saaduilla tuotoilla.

Vuodesta 2005 alkaen vanhuuseläkettä on karttunut kunkin työskentelyvuoden ansioista 18–52-vuotiaana 1,5 prosenttia, 53–62-vuotiaana 1,9 prosenttia ja 63–67-vuotiaana 4,5 prosenttia. Eläke lasketaan palkasta, joka on tarkistettu palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon ja josta on vähennetty kutakin työskentelyvuotta vastaava palkansaajan työeläkemaksu. Karttunut eläke kerrotaan elinaikakertoimella. Työeläkettä karttuu koko palkasta ilman kattoa.

Työkyvyttömyyseläke koostuu työkyvyttömyyden alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä ja työkyvyttömyyden alkamisesta 63-vuotiaaksi laskettavasta tulevan ajan eläkkeestä. Tulevan ajan eläkkeen perusteena ovat pääsääntöisesti viiden eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden ansiot. Eläkkeen karttumisprosentti tulevalta ajalta on 1,5.

Työeläkettä kartuttavat myös tietyt palkattomat jaksot. Sairaus- ja kuntoutusetuuksien, vanhempainpäivärahojen, ansiosidonnaisten työttömyyspäivärahojen ja eräiden koulutusetuuksien ajalta eläkettä karttuu 1,5 prosenttia sosiaalietuuden perusteena olevasta ansiosta. Osuus, joka etuuden perusteena olevasta ansiosta otetaan huomioon työeläkkeessä, vaihtelee eri etuuksien kohdalla. Eläkkeeseen rinnastettavaa etuutta karttuu myös alle 3-vuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta, mistä säädetään erillislaissa (VEKL, laki valtion varoista suoritettavan eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta). Näistä etuuksista eläkettä karttuu kiinteän euromäärän perusteella (706,87 €/kk vuonna 2014).

Vuodesta 2010 lähtien alkavat vanhuuseläkkeet on tarkistettu elinaikakertoimella, jonka avulla eläkkeet sopeutetaan automaattisesti elinajanodotteen muutoksiin. Elinaikakerroin vaikuttaa koko ansaitun työeläkkeen määrään. Elinaikakerroin määrätään kullekin syntymävuosiluokalle 62 vuoden iässä. Vuonna 2014 vanhuuseläkkeelle 63-vuotiaana jäävän kuukausieläkettä elinaikakerroin pienentää 2,1 prosenttia.

Työuran aikaiset ansiotulot tarkistetaan eläkettä määrättäessä eläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella, jossa ansiotason muutoksen paino on 0,8 ja kuluttajahintojen muutoksen paino 0,2. Maksussa olevia eläkkeitä tarkistetaan vuosittain työeläkeindeksillä, jossa ansiotason muutoksen paino on 0,2 ja kuluttajahintojen muutoksen paino 0,8.

Kansaneläke

Kansaneläke ([568/2007. II Osa](#)) on asumisperusteinen etuus eli sen saaminen ja määrä riippuvat Suomessa asumisen pituudesta. Eläkkeenhakijan ulkomailla olo pienentää kansaneläkkeen määrää, jos hän on asunut Suomessa vähemmän kuin 80 prosenttia siitä kokonaisajasta, joka on kulunut 16 vuoden iän täyttämisestä eläkkeen alkamiseen. Jos Suomessa asuttua aikaa on kulunut alle 3 vuotta, ei kansaneläkettä voi saada. Myös eläkkeensaajan perhesuhteet vaikuttavat eläkkeen määrään, parisuhteessa asuvien kansaneläke on kuukaudessa reilut 70 euroa pienempi kuin yksin asuvien.

Kansaneläkettä maksetaan silloin, kun henkilön työeläkkeet jäävät pieniksi tai hän ei saa niitä lainkaan. Kansaneläkkeenä voi saada vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkettä. Kansaneläkkeen vanhuuseläkeikä on 65 vuotta, mutta vanhuuseläke voidaan myöntää varhennettuna 63-vuotiaille. Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää 16–64-vuotiaille.

Kansaneläke on työeläkevähenteinen. Sitä ei makseta, jos työeläkkeen määrä (vuonna 2015) ylittää yksin asuvalla 1 316 €/kk ja parisuhteessa asuvalla 1 172 €/kk. Tuloiksi lasketaan myös muut saadut eläkkeet ja korvaukset. Kansaneläkkeen täysi määrä yksin asuvalle on 637 €/kk ja parisuhteessa asuvalla 565 €/kk. Täyden kansaneläkkeen saa, jos työeläkkeitä on enintään 56 €/kk.

Takuueläke

Takuueläke ([703/2010](#)) turvaa Suomessa asuvalle henkilölle vähimmäiseläkkeen, jos henkilön kaikki eläkkeet ennen verotusta ovat yhteensä enintään 746,57 €/kk. Tuloraja ja vähimmäiseläke jäävät kuitenkin pienemmäksi silloin, kun eläkkeensaaja on varhentanut vanhuuseläkkeelle siirtymisen.

Takuueläkkeen suuruuteen vaikuttavat saajan kaikki muut eläkkeet Suomesta ja ulkomailta. Täyden takuueläkkeen saavat vain ne, joilla ei ole mitään muita eläkkeitä. Muut eläkkeet vähennetään takuueläkkeen täydestä määrästä sataprosenttisesti. Eläkkeisiin luetaan mukaan myös esimerkiksi leskeneläkkeet ja tapaturmaeläkkeet.

Takuueläkettä eivät pienennä eläkkeensaajan ansiotulot, pääomatulot ja omaisuus. Myöskään eläkettä saavan hoitotuki, eläkkeensaajan asumistuki ja omaishoidon tuki eivät vaikuta sen määrään. Takuueläke vaikuttaa asumistukeen ja perheen mahdollisesti saamaan toimeentulotukeen.

Takuueläkettä saa noin 100 000 eläkeläistä eli 7 prosenttia kaikista eläkkeensaajista. Heistä joka toinen asuu yksin ja saa ainoana eläketulonaan täyttä kansaneläkettä, jolloin takuueläkettä maksetaan 109,94 €/kk. Vuonna 2013 takuueläkkeitä maksettiin 157,7 milj. euroa.

Perhe-eläke

Suomessa on kaksi toisiaan täydentävää lakisääteistä perhe-eläkejärjestelmää. Kansaneläkelain mukainen yleinen perhe-eläke ([568/2007. III Osa](#)) ja työeläkejärjestelmän perhe-eläke ([TyEL 2006/395](#)), joka perustuu edunjättäjän ansaitsemaan työeläkkeeseen. Kansaneläkkeen perhe-eläkkeeseen kuuluvat leskeneläke ja lapseneläke. Myös tapaturma-, liikenne- ja potilasvahinkovakuutuksesta maksetaan perhe-eläkkeitä. Kansaneläkelain leskeneläkettä ei makseta 65 vuotta täyttäneelle leskelle, kun sen sijaan työeläkelakien mukaisella leskeneläkkeellä ei ole ikärajaa.

Lapsi ja alle 65-vuotias leski voivat saada perhe-eläkettä samaan aikaan sekä kansaneläkelain että työeläkelakien perusteella.

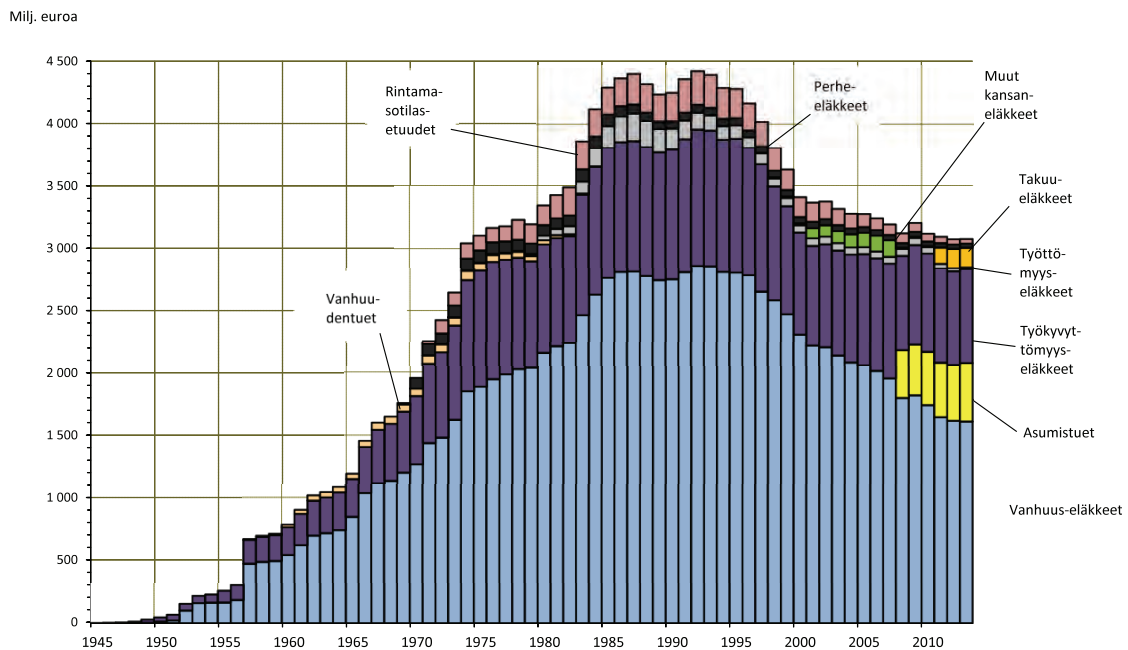
Lesken edunjättäjä on kuollut aviopuoliso. Alaikäisen lapsen edunjättäjä on kuollut äiti, isä tai muu huoltaja.

Kansaneläkejärjestelmän leskeneläkkeeseen on oikeus, jos leskellä ja edunjättäjällä on tai on ollut yhteinen lapsi ja avioliitto on solmittu ennen kuin edunjättäjä on täyttänyt 65 vuotta. Jos yhteistä lasta ei ole, leskeneläkkeen saamisedellytykset ovat tiukemmat. Eläkettä maksetaan alkueläkkeenä, 328 €kk, jos puolison kuolemasta on kulunut alle kuusi kuukautta. Tämän jälkeen voi saada jatkoeläkettä, jonka perusmäärä on 103 €kk ja täysi täydennysmäärä yksin asuvalle 534 €kk. Perusmäärään ovat oikeutettu leski, joilla on yhteisiä lapsia edesmenneen puolison kanssa. Täydennysmäärä on tulovähenteinen. Lapseneläkkeeseen on oikeus alle 18-vuotiaalla lapsella ja opiskelun perusteella 18–20-vuotiaalla. Perusmäärä on 60 €kk ja täydennysmäärä 91 €kk.

Työeläkejärjestelmän perhe-eläkkeen perusteena on edunjättäjän kuolinhetkellään saama eläke. Jos edunjättäjä ei ollut eläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään eläkettä, jonka hän olisi saanut, jos olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinhetkellään. Lesken ja lasten saama perhe-eläke voi olla enintään edunjättäjän täyden työeläkkeen suuruinen. Jos lapsia on enintään yksi, leskeneläke on puolet edunjättäjän eläkkeestä. Lesken oma tai laskennallinen työeläke vähentää leskeneläkettä.

Eläkkeiden kehitys

Kansaneläkejärjestelmän mukaisten eläkkeiden määrien kehitys nähdään kuviosta 3.1.2.b.

Kuvio 3.1.2.b. Kansaneläkejärjestelmän mukaisten eläkkeiden kehitys vuosina 1945–2013 vuoden 2013 hintatasossa.

Lähde: Kela

3.1.3 Lapsiperhe-etuudet

Tässä käsiteltyihin lapsiperhe-etuuksiin kuuluvat vanhempainpäivärahat, lapsilisä, lastenhoidon tuet sekä elatustuki. Pienten lasten hoitoa tuetaan kotihoidon ja yksityisen hoidon tuella sekä osittaisella hoitorahalla. Elatustuella turvataan lapsen elatus, jos lapsi ei saa elatusapua elatusvelvolliselta vanhemmaltaan.

Vanhempainpäivärahat

Lapsen vanhemmilla on oikeus äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan. Tukea voi saada myös kansainvälisestä adoptiosta aiheutuviin kustannuksiin.

Vanhempainpäivärahoja ([1224/2004 9 luku](#)) maksetaan raskauden ja synnytyksen sekä lapsen hoidon perusteella. Jos työnantaja maksaa palkkaa vanhempainpäiväraha-ajalta, päiväraha maksetaan työnantajalle. Päiväraha on veronalaista tuloa.

Päivärahojen suuruus riippuu työtulojen määrästä. Pieni- ja keskituloisen päivärahan suuruus on noin 2/3 työtulosta. Tulottomille maksetaan vähimmäispäivärahaa, joka on 24,02 €/päivä.

Vanhempainpäivärahoihin kuuluvat äidille maksettavat äitiysraha ja erityisäitiysraha ([1224/2004 9: 2 – 5 §](#)), isälle maksettava isyysraha ([1224/2004 9: 6 – 7 §](#)) sekä joko isälle tai äidille maksettava vanhempainpäiväraha ([1224/2004 9: 8 §](#)). Kaikkien vanhempainpäivärahojen saaminen edellyttää 180 päivän asumista Suomessa välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa.

Äitiysrahaa saa äitiysvapaan alkaessa 105 arkipäivää. Isällä on oikeus yhteensä 54 isyysrahapäivään. Isyysrahapäivät on pidettävä viimeistään siihen mennessä, kun lapsi täyttää kaksi vuotta tai adoptiolapsen hoitoon ottamisesta on kulunut kaksi vuotta. Isä voi pitää enintään 18 isyysrahapäivää samanaikaisesti, kun äiti saa äitiys- tai vanhempainrahaa samasta lapsesta. Loput isyysrahapäivät on pidettävä äitiys- ja vanhempainrahakauden jälkeen.

Vanhempainrahaa maksetaan 158 arkipäivältä sille vanhemmalle, joka hoitaa lasta kotona. Vanhempainrahaa ei voida pääsääntöisesti maksaa saman lapsen perusteella samanaikaisesti molemmille vanhemmille, toisin kuin osittaista vanhempainrahaa.

Osittaista vanhempainrahaa ([1224/2004 9: 9 §](#)) maksetaan molemmille vanhemmille samanaikaisesti, jos he ovat kumpikin sopineet työnantajansa kanssa osa-aikatyöstä vähintään kahden kuukauden ajaksi vanhempainrahakauden aikana. Oikeutta osittaiseen vanhempainrahaan ei ole, jos vain toinen vanhemmista tekee osa-aikatyötä.

Lapsilisä

Suomessa asuvasta lapsesta maksetaan lapsilisää ([1992/796](#)), kunnes hän täyttää 17 vuotta. Lasta kohden maksettavan lapsilisän määrä nousee jokaisesta lapsesta viidenteen lapseen saakka, jonka jälkeen kustakin seuraavasta lapsesta maksetaan sama määrä, joka viidennestä lapsesta maksetaan. Lapsilisän määrä pieneni vuoden 2015 alusta 8,1 prosenttia lasta kohden lapsilisälain muutoksen vuoksi. Yksinhuoltajakorotuksen määrä pysyi ennallaan. Lapsilisän määrät vuonna 2015 ovat yhdestä lapsesta 95,75 euroa, toisesta lapsesta 105,80 euroa, kolmannesta lapsesta 135,01 euroa, neljännessä lapsesta 154,64 euroa ja jokaisesta seuraavasta lapsesta 174,27 euroa. Yksinhuoltajakorotusta saa edelleen 48,55 euroa jokaisesta lapsilisään oikeuttavasta lapsesta.

Vuonna 2015 lapsilisää saavia perheitä arvioidaan olevan noin 557 900. Vuoden 2013 lopussa yhden lapsen perheitä oli 246 476 (44,3 %), kahden lapsen perheitä 211 711 (38,0 %), kolmen lapsen perheitä 71 178 (12,8 %), neljän lapsen perheitä 17 391 (3,1 %) ja viiden tai useamman lapsen perheitä 9 883 (1,8 %).

Vuonna 2013 lapsilisiä maksettiin 1 492,8 milj. euroa.

Lastenhoidon tuet

Jos perheessä on vähintään yksi alle 3-vuotias lapsi, joka ei ole kunnallisessa päivähoidossa, perhe voi hakea lasten kotihoidon tukea ([1128/1996](#)). Tällöin myös perheen yli 3-vuotiaista lapsista voidaan maksaa kotihoidon tukea. Adoptiovanhemmat voivat kuitenkin saada kotihoidon tukea myös yli 3-vuotiaasta lap-

sesta, kunnes vanhempainrahakauden alkamisesta on kulunut 2 vuotta. Lasta voi hoitaa jompikumpi vanhemmista, muu hoitaja (esim. sukulainen) tai yksityinen päivähoidon tuottaja.

Lasten kotihoidon tuki koostuu kiinteästä hoitorahasta ja tulovähenteisestä hoitolisästä. Lisäksi osa kunnista (lähes joka kolmas vuonna 2014) maksaa kotihoidon tuen kuntalisää. Hoitorahaan eivät vaikuta perheen tulot. Hoitorahaa maksetaan jokaisesta tukeen oikeutetusta lapsesta erikseen. Hoitorahan suuruus yhdestä alle 3-vuotiaasta lapsesta on 342,53 €/kk. Muista alle 3-vuotiaista sisaruksista maksetaan kustakin 102,55 € ja yli 3-vuotiaista, alle kouluikäisistä sisaruksista 65,89 €/kk. Hoitolisään sen sijaan vaikuttavat perheen koko ja bruttotulot. Hoitolisän suuruus on enimmillään 183,31 €/kk ja sitä maksetaan vain yhdestä lapsesta. Vuonna 2014 kuntalisän keskimääräinen suuruus oli 148 euroa lasta kohden ja sitä maksettiin noin kolmasosassa kuntia. Kuntalisää maksetaan erityisesti suurimmissa kaupunkikunnissa. (Lahtinen & Selkee 2014)

Alle 3-vuotiaan lapsen isä, äiti tai muu huoltaja, jonka työaika viikoittain on keskimäärin enintään 30 tuntia, voi saada joustavaa hoitorahaa ([1128/1996 13a §](#)). Joustava hoitoraha on porrastettu kahteen ryhmään vanhemman työajan mukaan, kolmipäiväisellä työviikolla 244,18 €/kk, neljä päivää viikossa työskenteleville 162,78 €/kk. Siihen eivät vaikuta perheen tulot.

Pienten koululaisten vanhemmat tai huoltajat voivat saada osittaista hoitorahaa ([1128/1996 13 §](#)) lapsen toisen kouluvuoden loppuun asti. Osittainen hoitoraha on 98,09 €/kk.

Yksityisen hoidon tukea voidaan maksaa alle kouluikäisistä lapsista, jotka ovat yksityisessä päivähoitossa. Yksityisen hoidon tuki koostuu hoitorahasta, hoitolisästä ja kuntalisästä kotihoidon tuen tapaan. Vuonna 2014 hoitoraha on 174,38 €/kk lasta kohti. Tuloista ja perheen koosta riippuvan hoitolisän enimmäismäärä on 146,64 €/kk ja sitä maksetaan perheen kaikista yksityisessä hoidossa olevista lapsista. Tuki maksetaan hoidon tuottajalle.

Vuonna 2013 lastenhoidon tukia maksettiin yhteensä 467,1 milj. euroa, josta 370,2 milj. euroa oli lakisääteistä tukea ilman kuntalisää. Keskimäärin kuukauden aikana tukia maksettiin noin 125 000 lapsesta.

Elatustuki

Vanhemmilla on lakiin ([704/1975](#)) perustuva velvollisuus elättää alaikäistä lastaan. Jos vanhemmat eivät asu yhdessä, lapsen kanssa asuvalla vanhemmalla on oikeus saada lapselle elatusapua. Elatusavusta ja sen suuruudesta vanhemmat voivat sopia keskenään kirjallisella, vapaamuotoisesti muotoillulla sopimuksella tai kunnan sosiaalihuollon vahvistamalla sopimuksella. Jos vanhemmat eivät pääse sopuun elatusavusta, tuomioistuimien vahvistaa elatusavun määrän.

Elatustukea ([580/2008](#)) voi saada, jos:

- elatusvelvollinen vanhempi ei ole maksanut vahvistettua elatusapua,
- elatusapu on vahvistettu elatustukea pienemmäksi tai ei lainkaan maksettavaksi elatusvelvollisen vanhemman taloudellisen tilanteen vuoksi,
- lapsi on adoptoitu ilman kumppania, tai
- avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyyttä ei ole vahvistettu.

Täysimääräinen elatustuki on 155,17 euroa kuukaudessa. Jos elatusvelvollinen ei ole maksanut elatusapua, se peritään häneltä jälkikäteen. Jos saatavaa ei ole maksettu elatusavun erääntymistä seuraavien viiden kalenterivuoden kuluessa, saatava raukeaa. Vanhenemisaikaa ei voi katkaista.

Vuonna 2013 elatustukea maksettiin noin 100 000 lapsesta yhteensä 185,6 milj. euroa. Siitä 86,5 milj. euroa oli ns. korvattavaa elatustukea, josta syntyi takautumissaatavaa. Elatusvelvollisilta perittiin elatustukea 65,3 milj. euroa vuonna 2013. Lisäksi elatusvelvollisilta saatuja elatusapuja tilitettiin lapsille vuoden aikana 8,4 milj. euroa.

3.1.4 Sairauspäiväraha

Sairauspäivärahaa ([1224/2004 8 luku](#)) maksetaan korvauksena sairausajan ansionmenetyksistä. Jos työnantaja maksaa palkkaa sairauspäiväraha-ajalta, päiväraha maksetaan työnantajalle. Päiväraha on veronalais-ta tuloa.

Päivärahan suuruus riippuu työtulojen määrästä. Pieni- ja keskituloisen päivärahan suuruus on noin 2/3 työtulosta. Tulottomille maksetaan vähimmäispäivärahaa, joka on 24,02 €/päivä.

Oikeus sairauspäivärahaan on Suomessa vakinaisesti asuvalla 16–67-vuotiaalla, joka on sairauden takia kykenemätön tekemään tavallista työtään tai siihen läheisesti verrattavaa muuta työtä. Sairauspäivärahaa maksetaan sairastumispäivän ja sitä lähinnä seuraavien 9 arkipäivän mittaisen omavastuuajan jälkeisiltä arkipäiviltä.

Henkilöt, jotka eivät täytä sairauspäivärahan työedellytystä ([1224/2004 8: 3 §](#)) saavat sairauspäivärahaa vasta työkyvyttömyyden jatkuttua 55 kalenteripäivää. Työedellytys on, että henkilö on työskennellyt työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltävän kolmen kuukauden aikana, yhdenkin päivän työskentely riittää. Tulottomat ja pienituloiset saavat vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa 55 kalenteripäivän jälkeen, sitä ennen he saavat työtulojen perusteella määräytyvää vähimmäismääräistä pienempää päivärahaa.

Päivärahaa maksetaan enintään 300 arkipäivältä eli noin vuoden. Tämän jälkeen voi saada työkyvyttömyyseläkettä. Myös osasairauspäivärahaa ([1224/2004 8: 11 §](#)) voidaan maksaa tukemaan 16–67-vuotiaan työntekijän työssä pysymistä tai työhön paluuta. Osasairauspäivärahan suuruus on puolet sairauspäivärahasta.

Sairausvakuutuksen päivärahoja maksettiin vuonna 2013 yhteensä 1 954,7 milj. euroa. Sairauspäivärahoja tästä oli 833,2 milj. euroa. osasairauspäivärahoja 16,7 milj. euroa. YEL-sairauspäivärahoja 6,3 milj. euroa ja vanhempainpäivärahoja 1 104,5 milj. euroa.

3.1.5 Opintotuki

Opintotuen ([65/1994](#)) tarkoitus on turvata opiskelijan toimeentulo opiskelun aikana. Opintotukeen kuuluvat opintoraha, asumislisä ja opintolainan valtiontakaus. Opintotuen myöntämisen yleisiä edellytyksiä ovat oppilaitokseen hyväksyminen, päätoiminen opiskelu, opinnoissa edistyminen ja taloudellisen tuen tarve.

Opintorahaa ([65/1994 10 §](#)) voi saada lukio- ja ammatillisista opinnoista aina korkeakouluopintoihin saakka. Opintorahan suuruus määräytyy hakijan iän, asumismuodon, perhesuhteiden, oppilaitosasteen ja opintojen aloitusajankohdan mukaan. Opiskelijan omat ja nuorempien opiskelijoiden kohdalla myös heidän vanhempiensa tulot vaikuttavat opintorahan määrään. Opintorahan maksimimäärä kuukaudessa on toisen asteen opiskelijalle 250,28 €kk ja 1.8.2014 tai sen jälkeen opintonsa aloittaneelle korkeakouluopiskelijalle 336,76 €kk. Opintolainan valtiontakaus on kaikissa oppilaitoksissa 400 €kk.

Korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa opintotukeen oikeuttava aika määräytyy suoritettavan tutkinnon. opintojen aloitusajankohdan ja opiskelijan aiempien korkeakouluopintojen perusteella. Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada yhteensä enintään 64 kuukaudeksi. Yhteen ylempään korkeakoulu-tutkintoon voi tukea saada korkeintaan 50–59 kuukautta riippuen tutkinnon laajuudesta, pelkästään alem-paan korkeakoulututkintoon tähtäävissä opinnoissa enimmäisaika on 32–37 kuukautta. Muissa kuin kor-keakouluopinnoissa opintotukea myönnetään päätoimisten opintojen ajaksi.

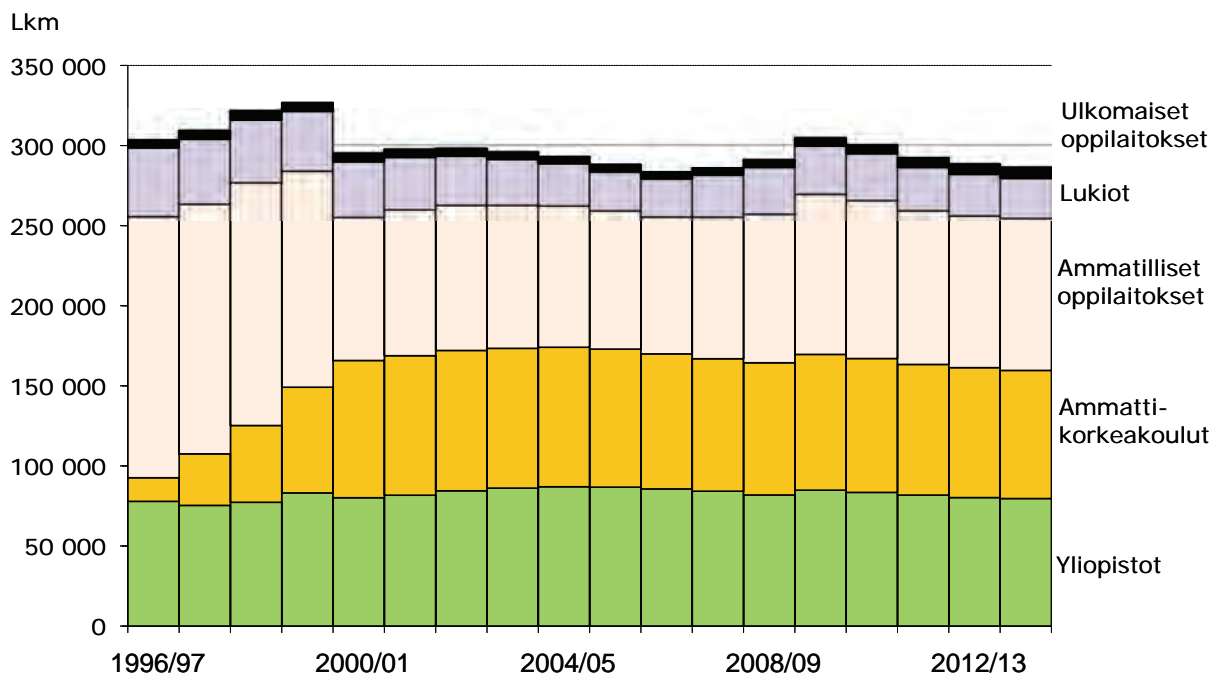
Kaiken opintotuen myöntäminen ja maksaminen edellyttävät, että opiskelija edistyy opinnoissaan. Jos opin-tosuorituksia ei ole kertynyt tarpeeksi, opiskelijalle lähetetään selvityspyyntökirje. Opintotuen maksamista

voidaan jatkaa, jos opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet hyväksyttävästä syystä. Hyväksyttäviä syitä ovat esimerkiksi oma tai lähiomaisen sairaus tai muuten vaikea elämäntilanne.

Opintorahan euromäärät ja korkoavustuksen tulorajat on sidottu kansaneläkeindeksiin. Sen sijaan opintorahan tulorajoissa tai asumislisän euromäärissä ja vuokratuloissa ei ole indeksisuoja.

Opintoetuksia maksettiin vuonna 2013 yhteensä 807 milj. euroa, josta opintorahan osuus oli 468 milj. euroa ja asumislisän 259 milj. euroa. Opintolainan takausvastuun perusteella pankeille maksettiin takausvastuuna 20 milj. euroa. Opintolainan korkoavustusta maksettiin pienituloisuuden perusteella 0,3 milj. euroa. Korkeakouluopiskelijoiden ruokailua tuettiin 30 milj. eurolla.

Kuviosta 3.1.5. nähdään opintotuen saajien määrän kehitys oppilaitosasteen mukaan vuodesta 1996 alkaen.

Kuvio 3.1.5. Opintotuen saajat oppilaitosasteen mukaan lukuvuosina 1996/97–2012/13.

Lähde: Kela

3.1.6 Asumisen tuet

Tukea asumiseen myönnetään yleisenä asumistukena, eläkkeensaajan asumistukena ja asumislisänä osana opintotukea. Asumismenoja korvataan lisäksi sotilasavustuksen asumisavustuksella, työvoimapolitiittisen koulutuksen ajalta kulukorvauksella sekä viimesijaiseksi tarkoitettulla toimeentulotuella.

Yleinen asumistuki

Yleistä asumistukea ([938/2014](#)) voidaan maksaa vuokra-, asumisoikeus- tai omistusasunnossa Suomessa asuvalle pienituloiselle ruokakunnalle, jolla ei ole oikeutta muuhun rahalliseen, asumismenoja pienentävään tukimuotoon. Samaan ruokakuntaan kuuluviksi katsotaan samassa asunnossa pysyvästi asuvat henkilöt.

Yleisen asumistuen määräytyminen

Yleinen asumistuki määräytyi ennen 1.1.2015 tapahtunutta kokonaisuudistusta monimutkaisesti kotitalouden koon, tulojen, asuinpaikan, asunnon neliöiden, neliövuokran, asunnon rakennus- ja perusparannusvuoden sekä lämmitysmuodon mukaan. Kokonaisuudistuksessa yleisen asumistuen määräytyminen yksinkertaistettiin muistuttamaan eläkkeensaajan asumistuen määräytymistä, jolloin molemmista tuki määräytyy kotitalouden koon ja asuinpaikan mukaisten kattovuokrien sekä lineaarisen tulojen yhteensovituksen mukaisesti.

Yleinen asumistuki on 80 prosenttia hyväksyttävän asumismenon ja perusomavastuun erotuksesta. Hyväksyttävä asumismeno muodostuu asumistuessa huomioon otettavista asumismenoista niiden erikseen määritellyn enimmäismäärään asti.

Asumistuen omavastuu muodostuu kahdesta osasta. Ensinnäkin tukiprosentista johtuen ruokakunnan itsensä kustannettavaksi jää aina 20 prosenttia kohtuullisiksi katsottavista asumismenoista (suhteellinen omavastuu). Toisaalta perusomavastuu määräytyy tarveharkinnan mukaan, eli ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden yhteenlaskettujen pysyvien kuukausitulojen perusteella.

Perusomavastuusuus on 40 prosenttia niistä tuloista, jotka ylittävät täysimääräiseen tukeen oikeuttavan tulorajan. Tuloraja puolestaan riippuu ruokakunnan aikuisten ja lasten lukumäärästä: yksin asuvan perusomavastuu alkaa, kun tulot ylittävät 730 €/kk. Yhden lapsen yksinhuoltajalla näin käy, kun tulot ylittävät 953 €/kk. Jokainen ruokakuntaan kuuluva aikuinen korottaa tulorajaa 100 eurolla, jokainen lapsi 223 eurolla. Tulorajan määrittävän kaavan parametrit on sidottu kansaneläkeindeksiin.

Yleisessä asumistuessa huomioon otettavat asumismenot

Vuokra- ja osakehuoneistoissa asumismenoina otetaan huomioon vuokra tai vastike, johon lisätään erikseen maksetut lämmitys- ja vesimaksut. Todellisia hoitomenoja ei tarvitse selvittää vaan vesi- ja lämmityskustannuksina käytetään ruokakunnan koon mukaan määräytyviä keskimääräisiä arvoja.

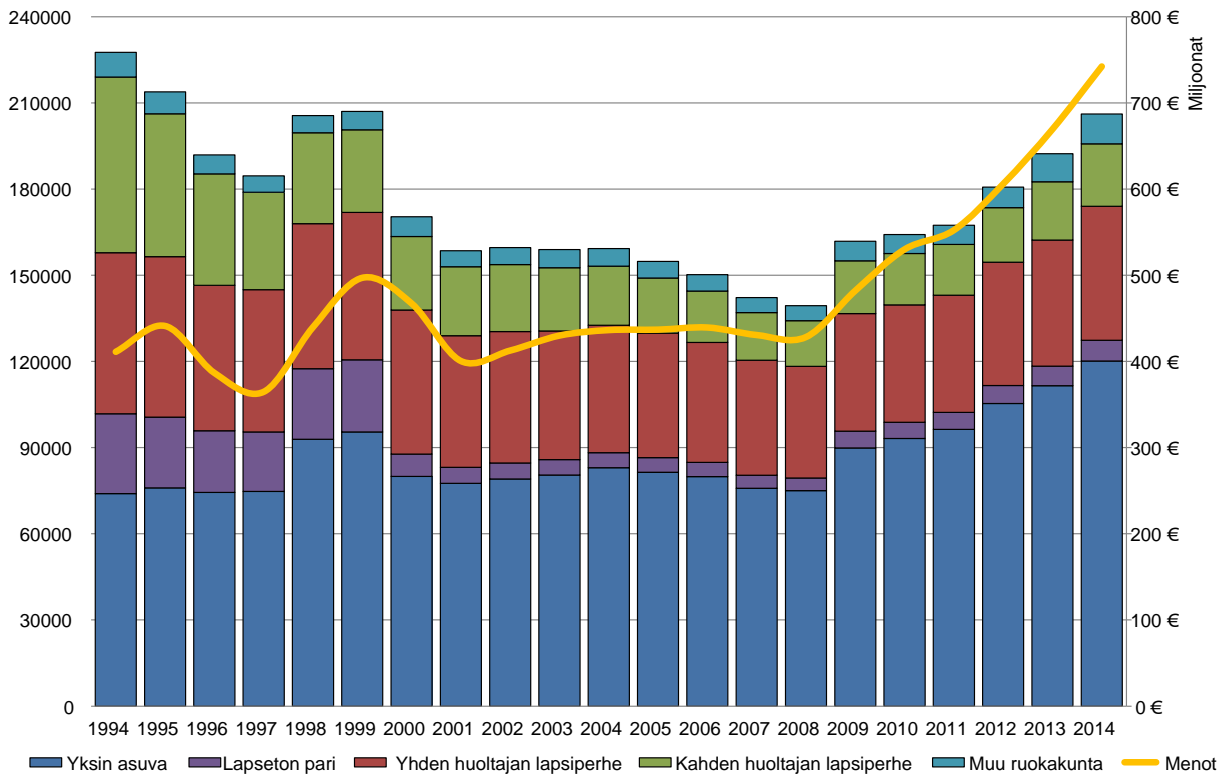
Muissa omistusasunnoissa hoitomenoina otetaan huomioon asunnon sijainnin ja ruokakunnan koon mukaan määräytyvät hoitomenoerät. Kaikissa omistusasunnoissa asumismenoihin luetaan lisäksi rahoitusmenoina 73 prosenttia henkilökohtaisten asuntolainojen vuotuisista koroista. Tontin vuokraa ja kiinteistöveroä ei hyväksytä asumismenoiksi.

Yleisessä asumistuessa hyväksyttävät enimmäisasumismenot

Yleisessä asumistuessa hyväksyttävät enimmäisasumismenot määräytyvät ruokakunnan koon ja asunnon sijainnin mukaan. Vuokra-asunnoissa yhden hengen ruokakuntien enimmäisasumismeno on 362–508 €/kk asunnon sijainnista riippuen, kahden hengen ruokakunnilla vastaava vaihteluväli on 527–735 €/kk.

Omistusasunnoissa enimmäisasumismenon kokonaismäärä on sama kuin vuokra-asunnoissa, mutta se on jaettu kahteen osaan: hoitomenoihin ja rahoitusmenoihin. Enimmäishoitomeno on 30 prosenttia vuokra-asuntojen enimmäisasumismenon määrästä (yhden hengen ruokakunnassa 109–152 €/kk), loput 70 prosenttia määrästä voidaan hyväksyä enimmäisrahoitusmenoina (yhden hengen ruokakunnassa 253–356 €/kk). Mikäli omistusasunnon hoitomenot ylittävät hoitomenojen enimmäismäärän, hyväksytään ylimenevästä osasta 73 prosenttia rahoitusmenoina.

Vuonna 2013 yleistä asumistukea maksettiin 669,5 milj. euroa. Vuoden lopussa tukea sai 192 274 ruokakuntaa, joissa asui 355 490 henkilöä. Yleisin yleistä asumistukea saava kotitaloustyyppi on yksinasuvat, kuten kuviosta 3.1.6. nähdään.

Kuvio 3.1.6. Yleistä asumistukea saaneet vuosina 1994–2014 ruokakunnan tyypin mukaan.

Lähde: Kela

Eläkkeensaajan asumistuki

Eläkkeensaajan asumistukeen ([571/2007](#)) on oikeus kaikilla Suomessa asuvilla tiettyjä eläkkeitä ja korvauksia (yleisimmin vanhuus-, työkyvyttömyys- tai takuueläkettä) saavilla yli 16-vuotiailla henkilöillä, joilla on tukeen oikeuttavia asumismenoja.

Eläkkeensaajan asumistuen määräytyminen

Eläkkeensaajan asumistuki on 85 prosenttia hyväksyttävän asumismenon, perusomavastuun ja lisäomavastuun erotuksesta. Eläkkeensaajan asumistuen perusomavastuu on tuloista riippumaton summa (noin 51,50 €/kk), joka vähennetään kaikkien tuensaajien asumismenoista. Lisäomavastuu puolestaan riippuu tuloista siten, että tietyn tulorajan ylittävästä osasta 40 prosenttia lasketaan lisäomavastuuksi. Lisäomavastuun tuloraja riippuu ainoastaan tuensaajan perhesuhteista ja on noin 732–1 176 euroa kuukaudessa. Omavastuun määrät on sidottu kansaneläkeindeksiin.

Eläkkeensaajan asumistuessa asumismenoiksi hyväksytään pääasiassa samat menot kuin yleisessäkin asumistuessa. Suurimpia poikkeuksia tästä ovat henkilökohtaisten asuntolainojen korot, jotka hyväksytään asumismenoiksi kokonaisuudessaan, kuten myös tontin vuokra, jota yleisessä asumistuessa ei hyväksytä ollenkaan.

Hyväksyttävät enimmäisasumismenot

Valtioneuvosto määrää vuosittaisella asetuksella euromäärät, joita suurempia asumismenoja ei hyväksytä tuen perusteeksi. Määrät ovat asunnon sijainnista riippuen noin 535–663 €/kk.

Vuonna 2013 eläkkeensaajan asumistukea maksettiin 468 milj. euroa. Vuoden lopussa tukea sai 187 675 henkilöä.

Opintotuen asumislisä

Asumislisää ([65/1994, 14§](#)) voivat saada kaikki vuokralla tai alivuokralaisena asuvat lapsettomat opiskelijat sellaiseen asuntoon, josta käsin he voivat harjoittaa päätoimisia opintoja. Asumislisää ei myönnetä opiskelijalle, joka on oikeutettu oppilaitoksen maksuttomaan asuntolapaikkaan tai joka asuu omistamassaan asunnossa.

Asumislisän määrä on enintään 80 prosenttia kuukausittaisista asumismenoista. Asumismenoja ei oteta huomioon 252 euron ylittävältä osalta, joten asumislisä on korkeintaan 201,60 €/kk.

Toisin kuin muissa asumistuen muodoissa, ulkomailla opiskelevalle ja ulkomailla asuvalle myönnetään asumislisää samoin edellytyksin kuin kotimaassa opiskeleville. Asumislisän määrä on 210 €/kk muualla, paitsi tietyissä alhaisen vuokratason maissa.

Kuukausi, jolta maksetaan pelkkää opintotuen asumislisää, on tukikuukausi tulovalvonnassa, opintojen edistymisen seurannassa ja enimmäistukiajassa.

Opintotuen asumislisän määriä ei ole sidottu indeksiin.

Vuonna 2013 asumislisää maksettiin 259,2 milj. euroa noin 220 000 opiskelijalle.

3.1.7 Toimeentulotuki

Toimeentulotuki on viimesijainen ja tarveharkintainen toimeentuloturvan muoto, jolla tarkoitetaan toimeentulotukilain ([1412/1997](#)) mukaan tulonsiirtoa kotitaloudelle silloin, kun tulot tai toimeentuloturvaetuudet eivät riitä välttämättömään toimeentuloon. Tukea voidaan myöntää myös omatoimisen suoriutumisen tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Ennen toimeentulotuen myöntämistä hakija on velvoitettu hakemaan kaikki ensisijaiset etuudet, joihin hänellä on oikeus. Toimeentulotuen hakeminen ja myöntäminen tapahtuu kunnan sosiaalitoimistossa. Kunnat toteuttavat tehtävää sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemaa opasta soveltaen. Hallituksen rakennepoliittisen ohjelmapäätöksen 25.3.2014 mukaisesti perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirto Kansaneläkelaitokseen vuoden 2017 alusta on valmistelussa.

Toimeentulotuki on kotitalouskohtainen etuus, jossa huomioidaan koko kotitalouden tulot ja menot. Yksinkertaisimmillaan perustoimeentulotuen suuruus määräytyy siten, että kotitalouden jäsenten perusosat sekä asumis- ja terveydenhuoltomenot lasketaan yhteen ja summasta vähennetään kotitalouden nettotulot. Jos kotitalouden nettotulot jäävät alle toimeentulotukilaskelman, maksetaan erotus toimeentulotukena. Tuloina otetaan huomioon periaatteessa kaikki henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot ja hakija on velvoitettu hakemaan kaikki ensisijaiset etuudet, joihin hänellä on mahdollisesti oikeus. Tuloina ei kuitenkaan huomioida vammais- ja hoitotukia, äitiysavustusta, kulukorvauksia ja työttömyysturvan aktiivikorotuksia. Lisäksi ansiotuloista jätetään huomioimatta etuoikeutettuna tulona toimeentulotukilaskelmissa 20 prosenttia, kuitenkin korkeintaan 150 euroa kuukaudessa. Toimeentulotuen etuoikeutettu ansiotulo muuttui vuoden 2015 alusta tulonsaajakohtaiseksi. Myös helposti realisoitavissa oleva varallisuus ja omaisuus otetaan huomioon, lukuun ottamatta vakinaista asuntoa, työ- ja opiskeluvälineitä ja vastaavia toimeentulotukilain 12 § lueteltuja varoja. Vuonna 2013 keskimääräinen maksettu toimeentulotuki oli 487 euroa kuukaudessa kotitaloutta kohden.

Toimeentulotuen perusosan suuruus on määritelty laissa, se on sama koko maassa ja sidottu kansaneläkeindeksiin. Perusosan tarkoitus on kuvata rahamäärää, joka tarvitaan henkilön päivittäisten menojen kattamiseen (ravinto, vaatteet, vähäiset terveydenhuoltomenot, hygienia, paikallisliikenteen maksut, media ja puhe- ja harrastus- ja virkistystoiminta). Tämän vuoksi perusosan käytöstä ei hakijalta vaadita erillistä selvitystä. Vuonna 2015 perusosan suuruus on yksinasuvalla 486 euroa kuukaudessa, yksinhuoltajalla 534 euroa, avio- tai avoliitossa elävillä 413 euroa ja vanhempiensa luona asuvalla täysi-ikäisellä 354 euroa. Koti-

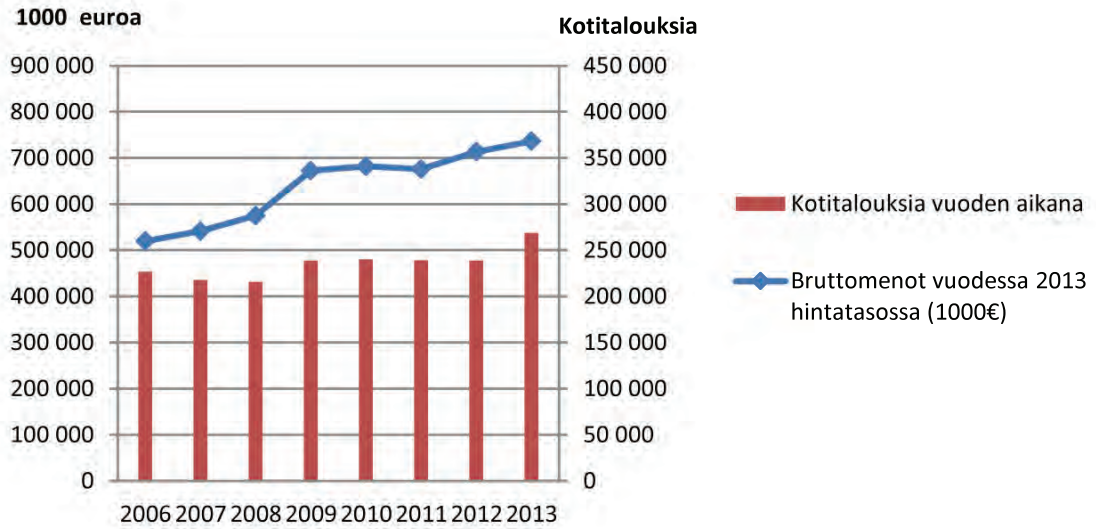
talouden lasten perusosat ovat alle 10–vuotiailla 257–306 euroa kuukaudessa, ja 10–17-vuotiailla 291–340 euroa, lasten lukumäärästä riippuen.

Asumiskustannukset korvataan toimeentulotuessa pääsääntöisesti todellisen suuruksina ja täysimääräisesti kunnan yleiseen vuokratasoon saakka. Toimeentulotuessa korvattavien asumiskustannusten enimmäismääriä on yleensä ohjeistettu kunnan sisäisin ohjeistuksissa. Liian suureksi katsottuja asumismenoja korvataan täysimääräisenä vain tietyn siirtymäajan (esimerkiksi 3–4 kuukautta), jonka jälkeen asumismenoja korvataan kunnan sosiaalitoimiston ohjeistamaan määrään asti. Terveystoimien korvataan pääsääntöisesti yleensä lääkärin määräyksiin perustuvia menoja julkisessa terveydenhuollossa. Korvattavia terveydenhuoltomenoja ovat muun muassa lääkekulut, poliklinikka- ja vuodeosastomaksut, hammashoidosta ja silmälasien hankinnasta aiheutuneet kustannukset sekä vastaavat muut henkilön tarpeellisesta terveyden- ja sairaanhoidosta aiheutuneet menot.

Perustoimeentulotuki muodostaa noin 90 prosenttia toimeentulotukimenoista, mutta sen lisäksi kunnat voivat myöntää täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea. Täydentävään toimeentulotukeen sisältyvät erityismenot, joita ovat lasten päivähoiton maksu, ylimääräiset asumiskustannukset (esimerkiksi muuttokustannukset) sekä erityistarpeista ja -oloista aiheutuvat menot. Ehkäisevän toimeentulotuen perusteista kunnan päättävät itse. Sen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen omatoimista suoriutumista ja ehkäistä syrjäytymistä. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää esimerkiksi ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi.

Toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa 20 prosentilla, mikäli toimeentulotuen tarve johtuu siitä, että henkilö on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt tarjotusta työstä tai muusta työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä. Lisäksi ammatillista koulutusta vailla olevan alle 25-vuotiaan perusosaa voidaan alentaa, mikäli hän on keskeyttänyt koulutuksen tai kieltäytynyt koulutuksesta niin, että hän on menettänyt oikeuden työmarkkinatukeen. Perusosaa voidaan alentaa 40 prosenttia, mikäli asiakas toistuvasti kieltäytyy tarjotusta työstä tai toimenpiteestä. Perusosan alentamisesta voidaan päättää kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan ja alentamisen yhteydessä laaditaan sosiaalityöntekijän kanssa suunnitelma itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi. Perusosan alentamista on käytetty sangen vähän. (Karjalainen ym. 2013)

Vuonna 2013 toimeentulotukimenot olivat 736 miljoonaa euroa ja toimeentulotukea sai 246 000 kotitaloutta (Kuvio 3.1.7.). Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä on kasvanut 8 prosenttia vuodesta 2006, samalla ajanjaksolla toimeentulotukimenot ovat kasvaneet reaalisesti 41 prosenttia. Toimeentulotuen korvattavien asumiskustannusten kasvu sekä tuen saannin keston pidentyminen selittävät menojen asiakasmääriä nopeampaa kasvua (Kauppinen ym. 2013).

Kuvio 3.1.7. Toimeentulotuen reaali-menot (2013 hintatasossa) sekä toimeentulotukea saaneet kotitaloudet vuosina 2006–2013.

Lähde: Toimeentulotukitilasto 2013, THL.

3.2 Keskeisimmät perusturvan lainsäädännön muutokset 2011-2015

Seuraavassa käydään läpi keskeisimmät perusturvaa koskevat lainsäädäntömuutokset vuosina 2011–2015. Ansioturvassa tapahtuneita muutoksia ei käsitellä ja verotuksen osalta käsitellään vain muutoksia, joilla on ollut vaikutusta perusturvaetuuksien verotukseen, ja jotka ovat olleet tiedossa raportinkirjoittamisvaiheessa.

2011

- Lapsilisä, lastenhoidon tuet sekä vähimmäismääräiset sairaus- ja vanhempainpäivärahat sidottiin kansaneläkeindeksiin ([1144/2010](#), [1145/2010](#), [1142/2010](#))
- Ammatillisesta koulutuksesta kieltäytyneen 18–24-vuotiaan toimeentulotuen perusosan aleneminen tuli mahdolliseksi ([1172/2010](#))
- Takuueläke tuli voimaan 1.3.2011 ([703/2010](#))

2012

- Työttömyysturvan perusturvan tasokorotus noin 100 €/kk. Samalla ansiosidonnaisen työttömyysturvan taitekohta nousi noin 600 €/kk vajaan 3 300 euroon kuukaudessa ([1256/2011](#))
- Toimeentulotuen perusosaan tasokorotus 6 prosenttia ja yksinhuoltajakorotus 10 prosenttia ([1184/2011](#))
- Asumistuen tularajoja korotettiin työttömyysturvan nousua vastaavasti 120 €/kk (22 %) ([VnA 1166/2011](#))

2013

- Puolison tulot eivät enää vaikuta työmarkkinatuen määrään. Työmarkkinatukea vähentävät enää omat tulot ja tietyissä tapauksissa vanhempien tulot ([1005/2012](#))
- Työllistymisrahakokeilu alkoi noin 60 kunnassa. Kokeilussa työmarkkinatuki maksetaan työllistymisrahana ensimmäisen työssäolokuukauden ajalta pitkäaikaistyöttömälle, joka ottaa vastaan vähintään kolme kuukautta kestävä työtä ([1005/2012](#))
- Lapsilisien indeksikorotukset jäädytettiin vuosiksi 2013–2015 ([713/2012](#))
- Työttömyysturvan aktiivikorotukset etuoikeutettiin toimeentulotuessa. Toimeentulotukeen eivät jatkossa vaikuta työttömyyspäivärahan korotusosa ja korotettu ansio-osa, muutosturvallisä, eivätkä muutosturvan ansio-osa, eikä työmarkkinatuen korotusosa ([1006/2012](#))
- Varhennettu vanhuuseläke 62-vuotiaana poistuu vuonna 1952 ja sen jälkeen syntyneiltä sekä työ- että kansaneläkejärjestelmässä ([794-802/2012](#), [803/2012](#), [804/2012](#))
- Osa-aikaeläkkeen ikäraja nousee 61 vuoteen vuonna 1954 ja sen jälkeen syntyneillä ([794-802/2012](#))
- Lääkkeiden peruskorvaus aleni 35 prosenttiin (aiemmin 42 %) ja alempi erityiskorvaus 65 prosenttiin (aiemmin 72 %) ([622/2012](#))
- Lääkekulujen vuotuinen omavastuu aleni 670 euroon vuodessa (aiemmin 700,92 €/v) ([622/2012](#))
- Sairausvakuutuksesta korvattavien matkojen omavastuu nousi 14,25 euroon/matka (aiemmin 9,25 €/matka) ([622/2012](#))

2014

- Peruspäivärahan omavastuu-aika lyheni viiteen päivään (aiemmin 7 pv) ([1049/2013 5 Luku 13 §](#))
- Palkansaajan työssäoloaika lyheni 26 viikkoon (aiemmin 34 vko) ([1049/2013 5 Luku 3 §](#))
- Sovitelluissa päivärahoissa otettiin jälleen käyttöön ansiotulojen suojaosuus, 300 €/kk ([1049/2013 4 Luku 5 §](#)). Edellisen kerran työttömyyden aikaisissa ansiotuloissa oli suojaosuus vuonna 1996, silloin 750 mk/kk.
- Ansiosidonnaisen työttömyysturvan kestoa lyhennettiin 100 päivällä työnhakijoilla, joilla on lyhyt työhistoria (alle 3 v) tai jotka kieltäytyvät aktivoinnista ym. ([1049/2013](#)).

- Opintoraha sidottiin kansaneläkeindeksiin ([1243/2013 11 § 6 mom](#))
- Uusien korkeakouluopiskelijoiden enimmäistukiaika lyheni 64 kuukauteen (aiemmin 70 kk), mutta samalla kuukausittainen opintoraha nousi noin 30 €/kk. Enimmäistukiajan puitteissa maksettava määrä opintorahaa pysyi ennallaan ([1243/2013 7 ja 11 §](#))
- Opintolainahyvitys uusille korkeakouluopiskelijoille alkoi. Korkeakoulututkinnon määräajassa suoritaneen opintolainansaajan opintolainaa lyhennetään valtion varoista maksettavalla opintolainahyvityksellä enimmillään 6 200 € ([1243/2013 15 b – 15 g §](#))
- Opintolainan valtioneuvoston määrä tukikuukautta kohden nousi 400 euroon (aiemmin 300 €/kk, [1243/2013 16 §](#))
- Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämistä koskevaa lakia (TyEdL) jatkettiin vuosille 2014 – 2016 ([979/2013](#), [1051/2014](#))
- Osasairauspäivärahan enimmäisaika piteni 120 arkipäivään (aiemmin 72 arkipäivää) ([972/2013](#))
- Joustava hoitoraha alle 3-vuotiaan lapsen vanhemmille alkoi (korvaa osittaisen hoitorahan) ([975/2013](#))
- Lääkekulujen vuotuinen omavastuu aleni 610 euroon vuodessa ([974/2013](#))
- Ammatillisen kuntoutuksen myöntämisperusteet lieventyivät, enää ei vaadita työkyvyttömyyden uhkaa ([973/2013](#))
- Laki rajat ylittävistä terveydenhuollosta astui voimaan. Toisessa EU-maassa annetusta hoidosta voi saada korvausta Suomessa jälkikäteen samoin perustein kuin jos kustannus olisi syntynyt Suomessa ([1203/2013](#))

2015

- Kansan- ja työeläkeindeksien korotukset rajoitettiin 0,4 prosenttiin. Kansaneläkeindeksi nousi seitsemän pistettä 1637:ään, työeläkeindeksi kymmenen pistettä 2519:ään ([867/2014](#), [869/2014](#))
- Toimeentulotuen perusosaan tehtiin 0,8 prosentin tasokorotus kompensoimaan kansaneläkeindeksin jäädytystä ([868/2014](#))
- Lapsilisien euromääriä leikattiin noin 8 prosenttia ([1111/2014](#))
- Uusi asumistukilaki astui voimaan ([938/2014](#))
- Eläkkeensaajan asumistuen 65 vuoden ikäraja poistui, joten myös alle 65-vuotiaat vanhuus- tai takuueläkettä saavat saivat oikeuden eläkkeensaajan asumistukeen. Toisaalta 65 vuotta täyttäneet, jotka eivät saa eläkettä, ovat tästä lähtien oikeutettuja yleiseen asumistukeen ([939/2014](#))
- Lapsiperheiden valintaoikeus yleisen ja eläkkeensaajan asumistuen välillä poistui. Lapsiperheet ovat jatkossa oikeutettuja yleiseen asumistukeen ([938 – 939/2014](#))
- Yrittäjän työssäoloa lyheni 15 kuukauteen (aiemmin 18 kk) edellisten 48 kk:n aikana ([1049/2013](#))
- Sairausvakuutuksesta korvattavien matkojen omavastuu nousi 16 euroon/matka, jos matka tilataan välityskeskuksesta. Muiden matkojen omavastuu nousi 32 euroon/matka ([1256/2014](#))
- Yleiseen asumistukeen tuli 1.9. alkaen ansiotulojen henkilökohtainen suojaosuus, 300 €/kk ([938/2014 13 ja 54 §](#))
- Toimeentulotuen etuoikeutettu ansiotulo muuttui tulonsaajakohtaiseksi ([940/2014](#))

3.3 Etuuksien tasojen kehitys ja indeksisidonnaisuudet

Perusturvaetuuksien reaaliarvon kehitykseen vaikuttaa olennaisesti niiden indeksisuoja. Suomessa etuuksilla on kansainvälisesti tarkasteltuna poikkeuksellisen laaja indeksisuoja. Lapsilisät, vähimmäismääräiset sairauspäivärahat ja kotihoidon tuki sidottiin kansaneläkeindeksiin vuonna 2011 ja viimeisenä tässä tarkasteltavana indeksisuojan ulkopuolella olleena etuutena opintoraha vuonna 2014. Tämän jälkeen perusturvaetuudet ovat käytännössä sidottu kansaneläkeindeksiin, opintotuen asumislisää lukuun ottamatta. Indeksisuojan ansiosta etuuden ostovoima vastaa lainsäädäntöhetken tasoa, koska etuuksia korotetaan tammi-kuussa edellisen vuoden hintojen kehitystä kuvaavan kansaneläkeindeksin (KEL) mukaisesti.

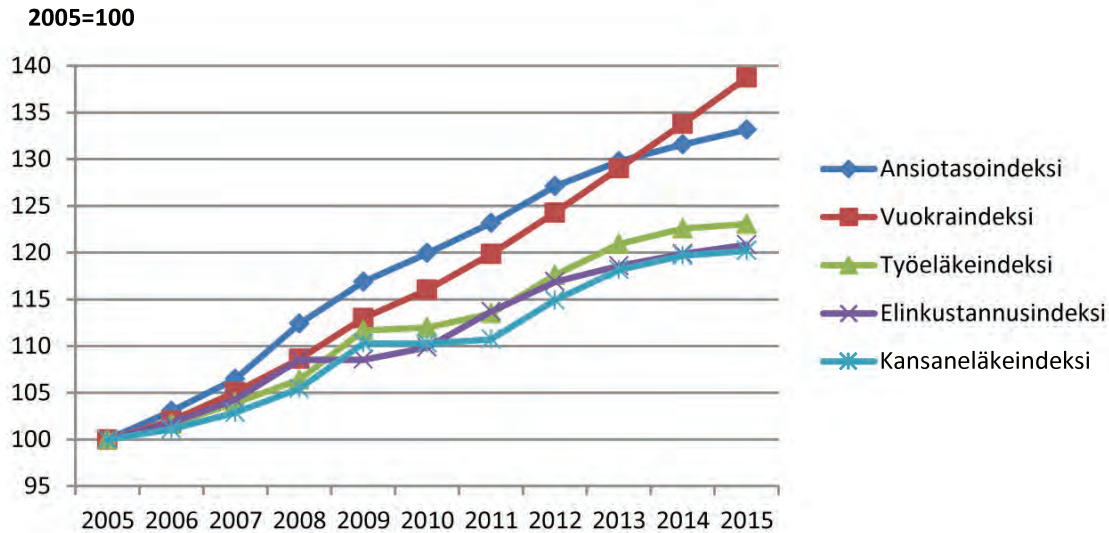
Kansaneläkeindeksi seuraa elinkustannusindeksiä, jonka Tilastokeskus laskee keskeisten hyödykkeiden hintatietojen perusteella. Useimpia kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia korotetaan vuoden alussa Kelan vahvistaman pisteluvun korotuksen verran, millä pyritään korjaamaan edellisen vuoden inflaation heikentävä vaikutus etuuksien ostovoimaan. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja tarkistetaan lain mukaan joka toinen vuosi kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti.

Maksussa olevia työeläkkeitä tarkistetaan vuosittain työeläkeindeksillä, jossa ansiotasoindeksin muutoksen paino on 0,2 ja kuluttajahintojen muutoksen paino 0,8.

Vuoden 2015 alusta yleisen asumistuen enimmäisasumiskustannukset sidottiin vuokratason kehitystä kuvaavaan Tilastokeskuksen vahvistamaan koko maata ja kaikkia vuokra-asuntoja koskevaan vuositason vuokraindeksiin (HE 52/2014 vp). Lisäksi asumistuen tulo rajoja tarkistetaan vuodesta 2015 kansaneläkeindeksillä. Eläkkeensaajan asumistuessa on ollut kattava indeksisuoja jo aikaisemmin. Opintotuen asumislisässä ei ole indeksisuoja. Toimeentulotuessa korvattavat asumiskustannukset perustuvat kuntien omiin sisäisiin ohjeistuksiin ja kunnat korottavat niitä vaihtelevin määräajoin.

Etuuksien indeksisidonnaisuuksia on muuteltu ja korotuksia on jätetty (osin) tekemättä useasti viimeisten vuosikymmenien aikana, kuten vuoden 2011 Perusturvan riittävyyden arviointiraportissa kuvattiin. Vuonna 2010 kansaneläkeindeksi jäädytettiin, koska sitä olisi muuten pitänyt alentaa 0,8 prosenttia vuonna 2009 tapahtuneen hintojen deflatoitumisen vuoksi. Tämä indeksin alentamatta jättäminen kuitenkin otettiin huomioon vuoden 2011 kansaneläkeindeksissä, joka nousi vain 0,4 prosenttia vaikka kuluttajahinnat edellisen vuoden aikana nousivat 1,2 prosenttia. Lapsilisien indeksitarkistuksia ei toteuteta vuosina 2013–2015 kehysriihen 2012 päätöksen mukaisesti. Kehysriihen päätöksen mukaan vuonna 2015 KEL- ja työeläkeindeksisidonnaiset indeksikorotukset on tarkoitus tehdä pääsääntöisesti 0,4 prosenttia suuruisena. Valtiovarainministeriön Suomen vakausohjelman (VM 17a/2014) inflaatioennuste vuodelle 2014 on 1,5 prosenttia.

Kuviossa 3.3.1 on esitetty keskeisten indeksien kehitys vuodesta 2005. Ansiotasoindeksi on kasvanut vuoteen 2014 mennessä noin 33 prosenttia, työeläkeindeksi on noussut 23 prosenttia ja kansaneläkeindeksi 20 prosenttia. Vuokraindeksi on kasvanut ansiotasoindeksiä seuraten eli selkeästi nopeammin kuin yleinen elinkustannus- tai kansaneläkeindeksi.

Kuvio 3.3.1 Keskeisten indeksien kehitys vuosina 2005–2015.

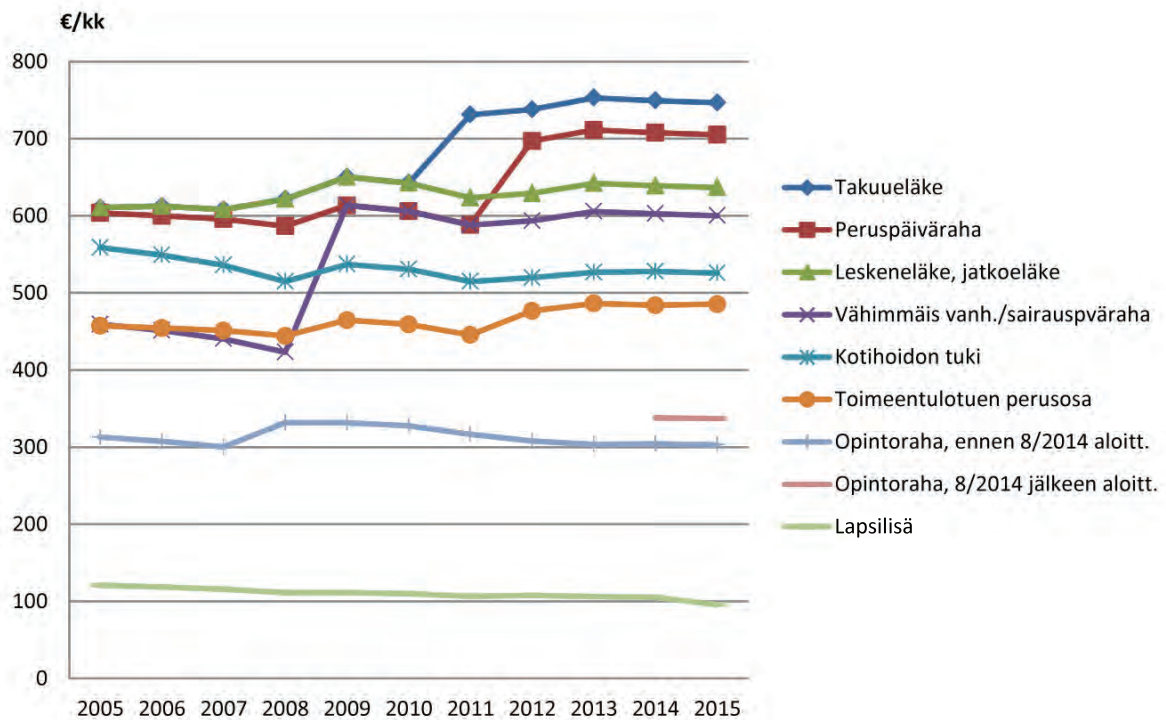
Lähde: Tilastokeskus / omat laskelmat

Kuviossa 3.3.2 on esitetty keskeisimpien perusturvaetuuksien ja toimeentulotuen perusosan tasot ja reaali-
nen kehitys 2005–2015.¹ Kotihoidon tukea ja lapsilisää lukuun ottamatta tarkastelun kohteena on lapsetto-
malle, yksinasuvalle etuudensaajalle maksettavan etuuden taso. Perusturvaetuuksista korkein on takueläke,
joka on noin 747 euroa kuukaudessa. Peruspäiväraha on selvästi pienempi eli 705 euroa kuukaudessa, työ-
markkinatuki on samansuuruinen. Lesken täysi jatkoeläke (perusosa ja täydennysosa yhteensä) on kol-
manneksi korkein 637 euroa kuukaudessa. Vuoden 2009 tasokorotuksesta huolimatta vähimmäismääräinen
sairauspäiväraha on edelleen selvästi peruspäivärahaa alempi, noin 600 euroa. Yhdestä alle 3-vuotiaasta
lapsesta maksettava kotihoidon tuki täyden hoitolisän kanssa (526 €/kk) ja toimeentulotuen perusosa (486
€/kk) ovat taasen selvästi alempia kuin päivärahat ja takuu- ja leskeneläke. Opintoraha on selvästi matalin
etuuksista, uusillakin opiskelijoilla noin 337 euroa kuukaudessa. On kuitenkin huomioitava, että opintora-
han lisäksi opiskelijoilla on oikeus valtioneuvoston opintolainaan, jonka suuruus on 400 euroa kuukau-
dessa vuonna 2015. Lapsilisiä ensimmäisestä lapsesta on vuoden 2015 alussa tehdyn leikkauksen jälkeen 96
euroa.

Verrattaessa syyperusteisten etuuksien ja toimeentulotuen perusosaa toisiinsa, on huomioitava että syype-
rusteiset etuudet ovat veronalaista tuloa, mutta verotuksen eläke- ja opintovähennyksen vuoksi pelkästä
kansaneläkkeestä ja opintotuesta ei käytännössä makseta veroa. Toimeentulotuki on sen sijaan verotonta
tuloa. Verojen jälkeen syyperusteisista etuuksista takueläke on tasoltaan selkeästi työttömyysturvan pe-
ruspäivärahaa ja muita perusetuuksia korkeampi. Vähimmäismääräinen vanhempain- ja sairauspäiväraha
sekä kotihoidon tuki hoitolisä lisän kanssa ovat nettomääräisesti samalla tasolla kuin toimeentulotuen pe-
rusosa.

Merkittävimmät etuuksien tasokorotukset tarkastelujaksolla 2011–2015 ovat takueläkkeen voimaan tulon
yhteydessä tehty 100 euron korotus minimieläkkeeseen vuonna 2011 ja vuonna 2012 tehty 100 euron taso-
korotus työttömyysturvaan, yhdessä asumistuen tuloarajojen korotuksen ja toimeentulotuen perusosan 6
prosenttia tasokorotuksen kanssa. Elokuun 2014 jälkeen aloittaneiden korkeakouluopiskelijoiden opintora-
haan tehtiin 11 prosentin tasokorotus. Vuonna 2015 toimeentulotuen perusosaan tehtiin 1,1 prosentin taso-
korotus kompensoimaan indeksikorotusten leikkausta.

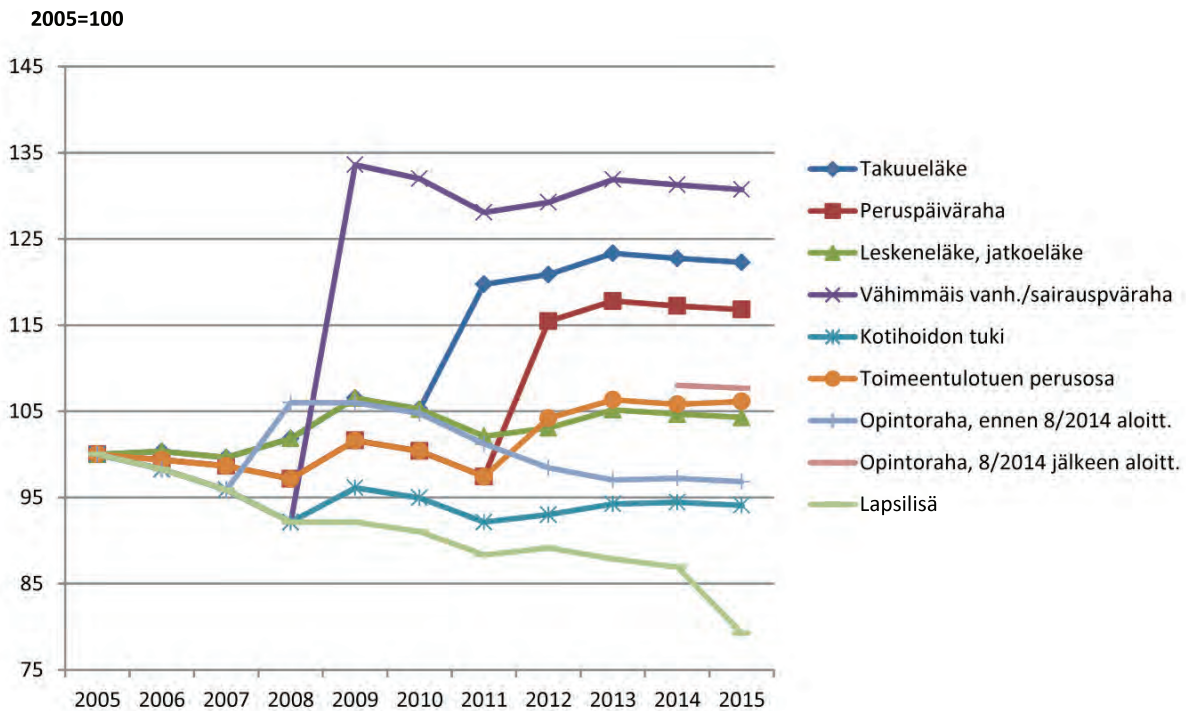
¹ Ennen vuotta 2008 on käytetty kuntien kalleusryhmää I kansaneläkkeen ja toimeentulotuen perusosan kohdalla.

Kuvio 3.3.2 Keskeisten perusturvaetuuksien ja toimeentulotuen perusosan reaalin kehitys vuosina 2005-2015 vuoden 2015 hintatasossa.

Lähde: Tilastokeskus / omat laskelmat

Kuviossa 3.3.3 on esitetty etuuksien reaalin kehitys suhteessa vuoden 2005 tasoon (2005=100). Vuosien 2011-2014 tarkastelujaksolla indeksisuoja laajennettiin kattamaan koko sosiaaliturvan, kun lapsilisä ja kotihoidon tuki sidottiin KEL-indeksiin vuonna 2011 ja opintotuki vuonna 2014. Tosin lapsilisän indeksikorotukset jäädytettiin vuosille 2013-2015. Vuonna 2015 tehdään KEL- ja työeläkeindeksisidonnaisiin etuuksiin ”pääsääntöisesti” vain 0,4 prosentin indeksikorotus. Inflaation mukainen indeksikorotus olisi ollut 0,8 prosenttia vuonna 2015. Puuttuneen indeksisuojan vuoksi lapsilisän reaalin taso on laskenut 15 prosenttia vuodesta 2005 ja opintoraha 5 prosenttia. Ilman vuoden 2008 tasokorotusta opintorahan reaalin taso olisi laskenut enemmän.

Kuvio 3.3.3 Keskeisten perusturvaetuuksien ja toimeentulotuen perusosan reaalin kehitys vuosina 2005-2015. (2005=100)

Lähde: Tilastokeskus / omat laskelmat

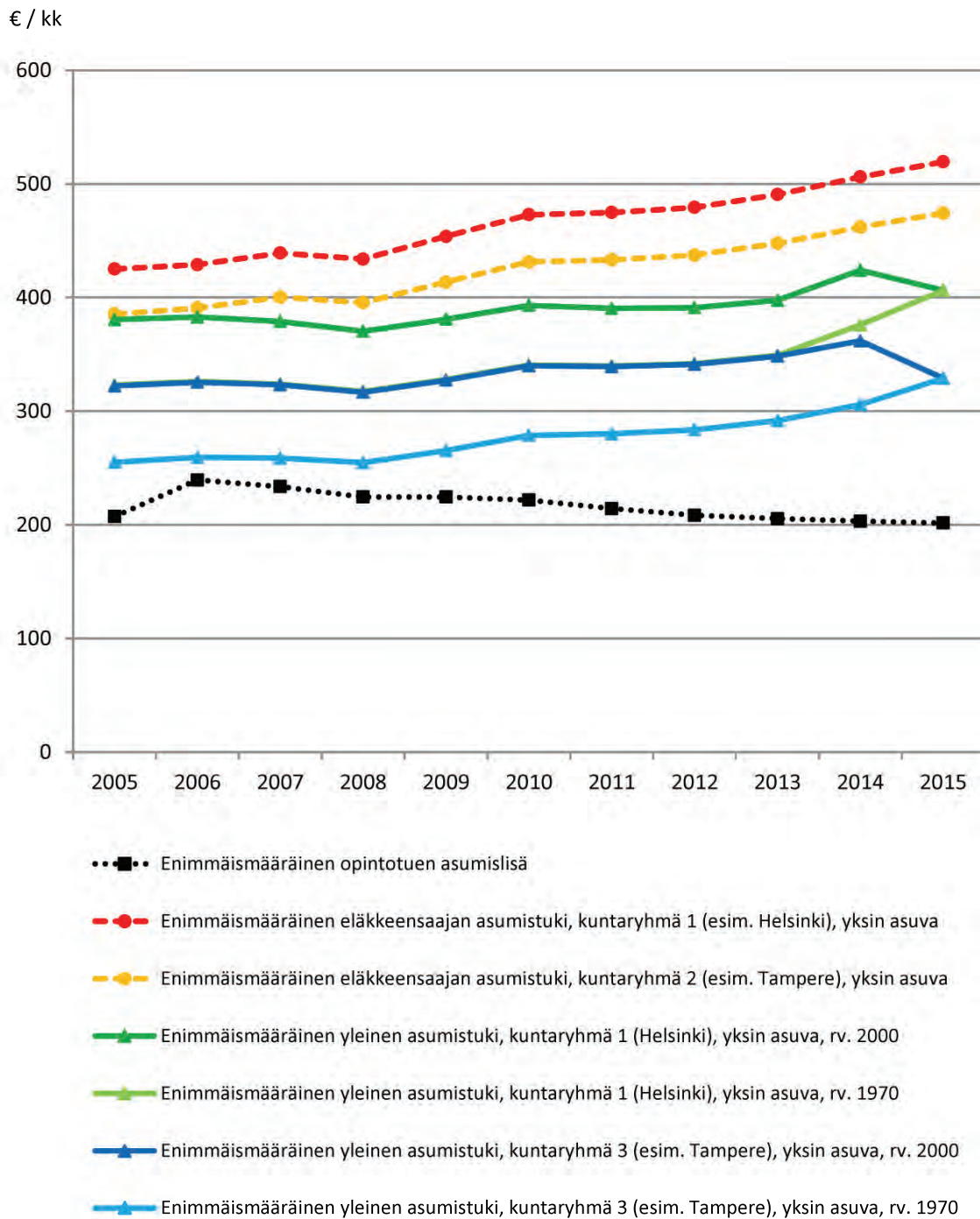
Kuviossa 3.3.4 on esitetty enimmäismääräisen opintotuen asumislisän, eläkkeensaajan asumistuen ja yleisen asumistuen reaalin kehitys vuodesta 2005 vuoteen 2015 käyttäen vuoden 2015 hintatasoa. Kuviossa 3.3.5 on esitetty sama reaalin kehitys vuoden 2005 tasoon indeksoituna. Enimmäismääräinen taso tarkoittaa opintotuen asumislisän tapauksessa korkeinta mahdollista tukea, joka voidaan maksaa yhdelle opiskelijalle, kun hänen asumiskulunsa ovat tarpeeksi suuret ja tulot riittävän pienet. Asumislisä on siis henkilökohtainen etuus: jos samassa asunnossa asuu useita henkilöitä, asumislisää määrättäessä asumiskustannukset jaetaan asukkaiden kesken yleensä tasajakoa noudattaen. Asumislisän suuruuteen ei ole vaikutusta asunnon sijaintikunnalla. Opintotuen asumislisää ei ole sidottu indeksiin. Vuosien 2005–2015 aikana asumislisää on korotettu kerran, vuoden 2005 marraskuussa. Hintatason nousu poisti kuitenkin tämän korotuksen vaikutuksen jo vuonna 2013.

Yleisperiaate enimmäismääräisen eläkkeensaajan asumistuen saamiseksi on sama kuin opintotuen asumislisässä: tarpeeksi suuret asumiskustannukset ja riittävän pienet tulot. Mutta toisin kuin opintotuen asumislisän ollessa kyseessä eläkkeensaajan asumistuki on perhekohtainen etuus ja myös asunnon sijaintikunnalla on merkitystä asumistuen tasoon. Eläkkeensaajan asumistuen yhteismäärä on sama yksin asuville ja pariskunnille: pariskunnan tapauksessa tuki vain jaetaan kahteen osaan. Enimmäismääräinen eläkkeensaajan asumistuki on kasvanut kuntaryhmissä 1 ja 2 eli suurissa kaupungeissa vuodesta 2005 vuoteen 2015 reaalisesti yli 20 prosenttia.

Yleinen asumistuki on ruokakuntoon kuuluva etuus. Asunnon sijaintikunnalla sekä ruokakunnan koolla on merkitystä yleisen asumistuen tasoon. Enimmäismääräisen asumistuen saamiseksi vaaditaan tarpeeksi suuret asumiskustannukset ja riittävän pienet tulot. Ennen vuotta 2015 asumistuen määrä oli myös riippuvainen asunnon koosta ja asunnon rakentamis- tai perusparannusvuodesta. Vuonna 2015 asunnon koolla tai rakentamisvuodella ei ole enää merkitystä. Tässä laskelmassa enimmäismääräinen yleinen asumistuki ennen vuotta 2015 tarkoittaa enimmäismääräistä asumistukea enimmäiskokoisessa asunnossa (37 neliötä yksin

asuvalla). Vuoden 2015 alusta tehty yleisen asumistuen uudistus kasvattaa enimmäismääräistä asumistukea vanhoissa asunnoissa (kuviossa rakentamisvuosi 1970), mutta pienentää uusiin asuntoihin (kuviossa rakentamisvuosi 2000) maksettavaa enimmäismääräistä asumistukea.

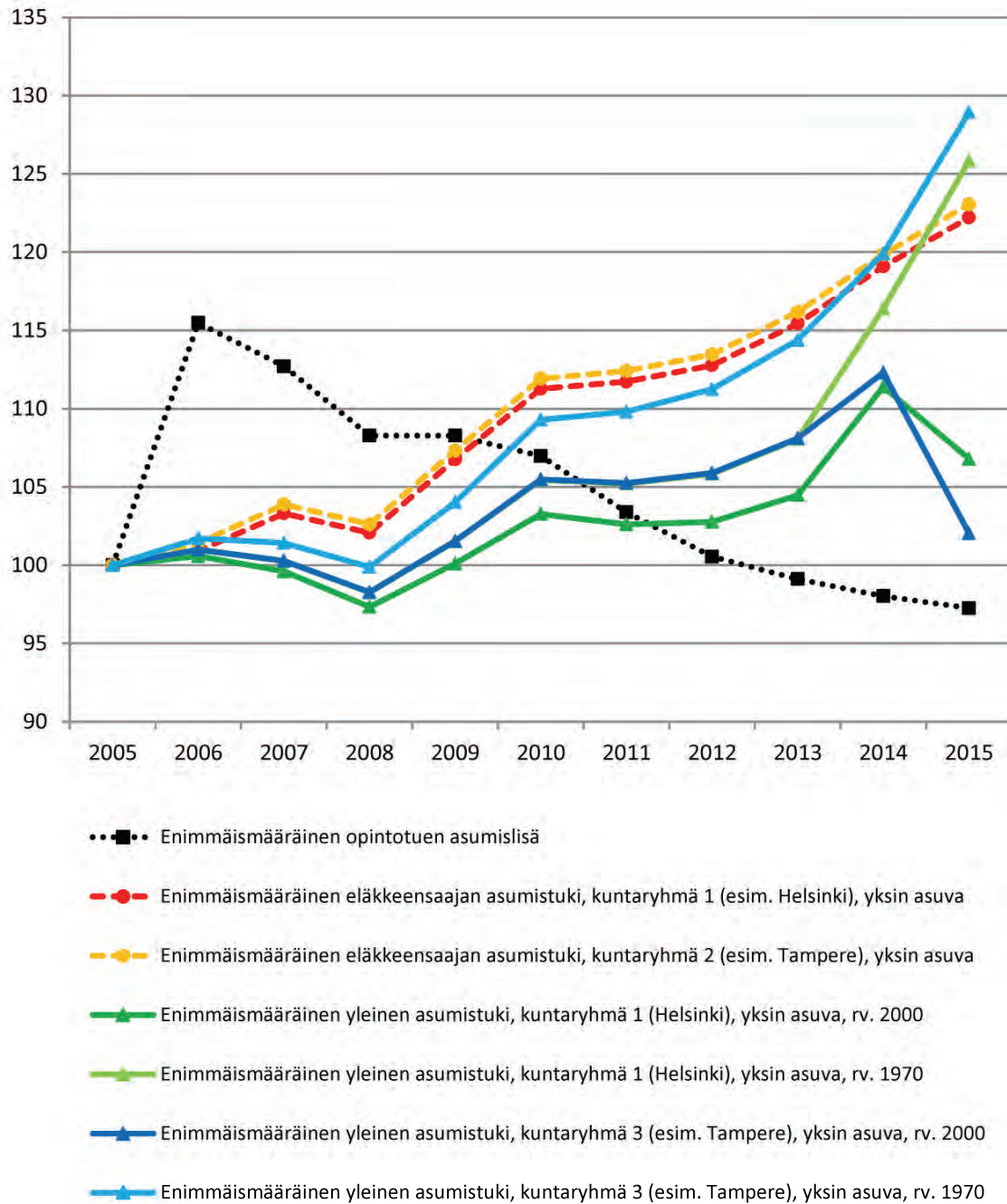
Kelan maksamien asumisen tukien eli opintotuen asumislisän sekä yleisen ja eläkkeensaajan asumistuen lisäksi asumiskustannuksiin saadaan tukea myös toimeentulotuen kautta. Asumiskustannuksia korvataan perustoimeentulotuen muina perusmenoina. Kuviossa 3.3.6 on esitetty ohjeellinen toimeentulotuessa hyväksyttävä kohtuullinen vuokrataso yksin asuvalle Helsingissä ja Tampereella vuodesta 2005 vuoteen 2015. Kuvioden 3.3.4, 3.3.5 ja 3.3.6 vertailua varten todettakoon, että Helsinki kuuluu sekä yleisessä että eläkkeensaajan asumistuessa kuntaryhmään 1, kun Tampere puolestaan kuuluu eläkkeensaajan asumistuessa kuntaryhmään 2 ja yleisessä asumistuessa kuntaryhmään 3. Kyse on ohjeellisesta kohtuullisesta vuokratasosta, sillä jokainen toimeentulotukihakemus käsitellään yksilöllistä harkintaa käyttäen ja kohtuullista vuokratasoa korkeampia vuokria voidaan hyväksyä erityisistä syistä. Näitä syitä ovat esimerkiksi lasten koulunkäynti tai vammaisen henkilön tarvitsemien apuvälineiden aiheuttama tilantarve.

Kuvio 3.3.4. Enimmäismääräisen opintotuen asumislisän, eläkkeensaajan asumistuen ja yleisen asumistuen reaalin kehitys vuodesta 2005 vuoteen 2015 (2015 hintatasossa). Etuuksien tasot kuvaavat kunkin vuoden tammikuun tilannetta.

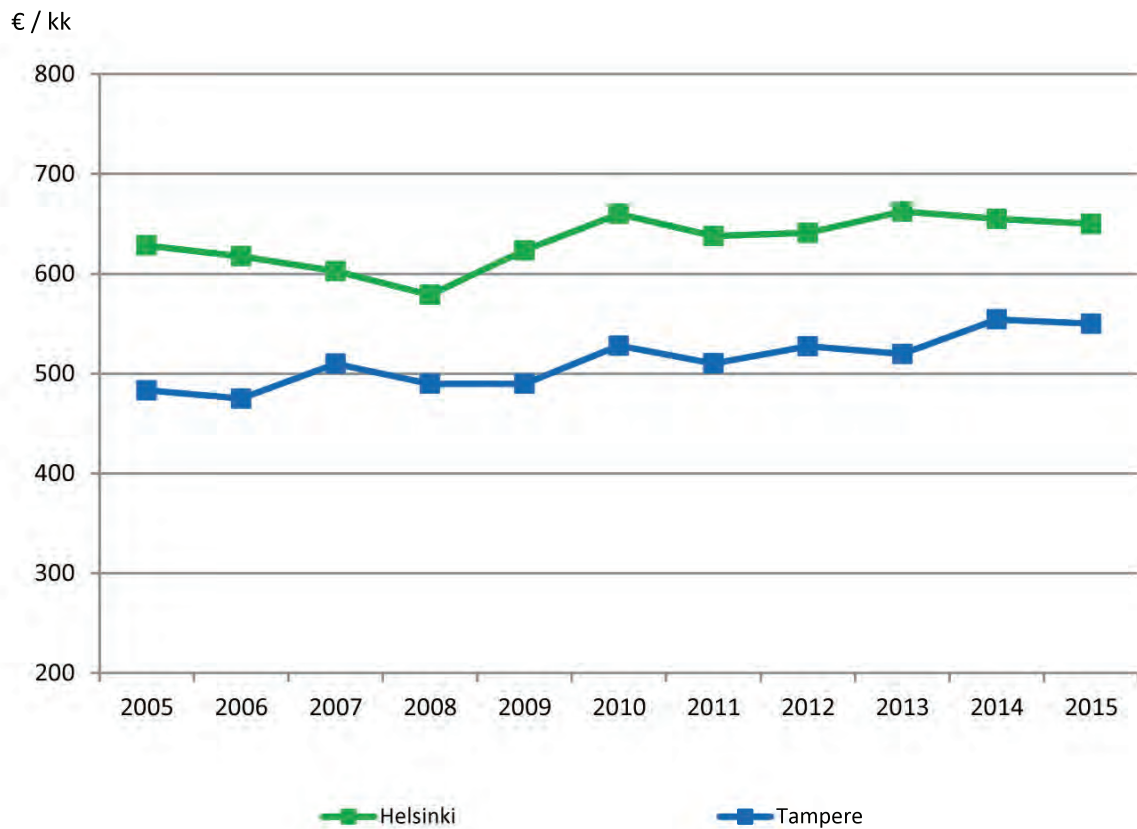
Lähde: SISU-malli / omat laskelmat.

Indeksi: 2005 = 100

Kuvio 3.3.5. Enimmäismääräisen opintotuen asumislisän, eläkkeensaajan asumistuen ja yleisen asumistuen reaalin kehitys vuodesta 2005 vuoteen 2015 (2005=100). Etuuksien tasot kuvaavat kunkin vuoden tammikuun tilannetta.

Lähde: SISU-malli / omat laskelmat.

Kuvio 3.3.6. Ohjeellinen toimeentulotuessa hyväksyttävä kohtuullinen vuokrataso yksin asuvalle Helsingissä ja Tampereella vuodesta 2005 vuoteen 2015 (2015 hintatasossa). Tasot kuvaavat kunkin vuoden tammikuun tilannetta.

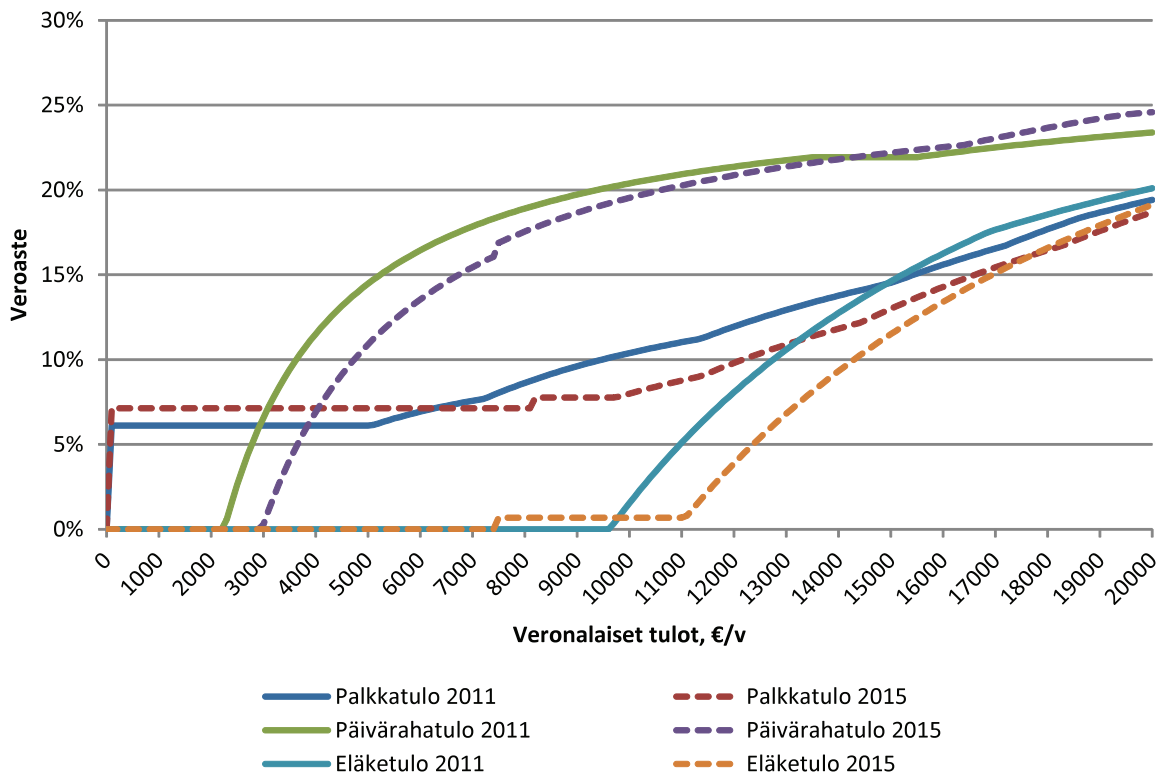
Lähde: Helsingin ja Tampereen kaupunkien ohjeet liittyen toimeentulotuen myöntämiseen / omat laskelmat.

3.4 Verotuksen vaikutus

Useimmat keskeiset perusturvaetuedet ovat veronalaista tuloa ja niistä tehdään ennakonpidätys ennen tuen maksamista asiakkaalle. Veronalaista tuloa ovat muun muassa päivärahat ja työmarkkinatuki, eläkkeet, kotihoiton tuki ja opintoraha. Verotonta tuloa ovat muun muassa asumisen tuet, lapsilisä, elatustuki ja hoitotuet. Kunnallisverotuksen eläketulovähennyksen ansiosta pelkästään kansaneläkettä ja tätä täydentävää takuueläkettä saavat maksavat eläketulostaan ainoastaan yleisradioveroa. (484/2012)

Kuviossa 3.4.1. on kuvattu lapsettoman henkilön työttömyyspäivärahan, eläkkeen ja palkkatulojen keskimääräisiä veroasteita eri tulotasoilla vuosina 2011 ja 2015. Kuvioissa on verojen lisäksi huomioitu myös vakuutettujen maksamat sosiaalivakuutusmaksut. Eläkevakuutusmaksuja laskettaessa on henkilön oletettu olevan alle 53-vuotias. Kuvioista voidaan nähdä, että päivärahatulojen verotus on pienimpiä tuloja lukuun ottamatta työtulojen ja eläkkeiden verotusta kireämpää. Tämä johtuu työtuloille ja eläketuloille kohdistetuista verovähennyksistä. Eläketuloihin kohdistuu eläketulovähennys sekä kunnallisverotuksessa että valtionverotuksessa. Työtulojen verotusta puolestaan keventää työtulovähennys ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennys.

Tuloverolakien muutokset ajanjaksolla 2011–2015 ovat vaikuttaneet sekä perusturvaetuuksien että palkansaajien verotukseen. Perusvähennyksen, eläketulovähennyksen ja työtulovähennyksen korotukset ovat keventäneet verotusta pienillä tulotasoilla. Yleisradioveron käyttöönotto vuonna 2013 puolestaan kiristi verotusta kaikilla tulotasoilla pienimpiä tuloja lukuun ottamatta. Verotusta on kiristännyt myös kunnallisveroasteiden ja sosiaalivakuutusmaksujen korotukset. Osa sosiaalivakuutusmaksuista on vähennyskelpoisia verotuksessa, jolloin niiden korotukset pienentävät muita tuloveroja.

Kuvio 3.4.1. Eri tulolajien veroaste tulojen mukaan vuosina 2011 ja 2015.

Lähde: SISU-malli / omat laskelmat

3.5 Kelan etuuksien päällekkäisyys toimeentulotuen kanssa

Kelan etuuksien ja toimeentulotuen saamisen päällekkäisyyttä kuukausitasolla tarkastellaan taulukossa 3.5.1. Tarkastelukuukautena on marraskuu 2012, ja tarkastelussa ovat mukana Kelan etuuksista kaikki muut paitsi sairaanhoidon korvaukset, matkakorvaukset ja lääkekorvaukset sekä kuntoutukseen liittyvät etuudet. Kaikista Kelan etuuksista saavista kotitalouksista seitsemän prosenttia sai toimeentulotukea. Yleisen asumistuen ja toimeentulotuen saamisen samanaikaisuus oli hyvin yleistä: 42 prosenttia yleistä asumistukea saavista kotitalouksista sai myös toimeentulotukea. Toimeentulotuen saaminen oli yleistä myös niissä kotitalouksissa, joissa jokin jäsenistä sai työmarkkinatukea, peruspäivärahaa tai elatustukea.

Toimeentulotuen saamista voidaan tarkastella myös kääntäen: lähes 94 prosenttia toimeentulotukea saavista kotitalouksista sai jotakin Kelan etuutta. Näin suuri prosenttiluku johtuu siitä, että toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki: kun henkilö hakee kunnan sosiaalitoimesta toimeentulotukea, tarkistetaan samalla, että henkilö on hakenut kaikkia hänelle kuuluvia Kelan etuuksia. Poikkeuksen tähän tekee ehkäisevä toimeentulotuki, jota voidaan myöntää lievemmin taloudellisin kriteerein. Suurin osa toimeentulotuen asiakkaista on siis myös Kelan asiakkaita.

Taulukko 3.5.1. Kelan etuuksien (pl. sairaanhoidon korvaukset, matkakorvaukset ja lääkekorvaukset sekä kuntoutukseen liittyvät etuudet) ja toimeentulotuen saamisen päällekkäisyys marraskuussa 2012. (%)

Kelan etuus	Toimeentulotukea saavien kotitalouksien osuus Kelan etuutta saavista kotitalouksista	Kelan etuutta saavien kotitalouksien osuus toimeentulotukea saavista kotitalouksista
Yleinen asumistuki	42,1	70,5
Eläkkeensaajan asumistuki	6,6	9,3
Peruspäiväraha	19,6	4,6
Työmarkkinatuki	32,2	37,1
Sairauspäiväraha	7,8	4,4
Vanhempainpäiväraha	5,1	2,4
Kotihoidon tuki	8,3	4,7
Muut lastenhoidon tuet: yksityisen hoidon tuki, osittainen hoitoraha, erityishoitoraha	1,1	0,3
Lapsilisä	4,5	22,8
Elatustuki	16,3	9,8
Kansaneläke, kaikki	2,5	11,4
Kansaneläke, vanhuuseläke	1,0	3,3
Kansaneläke, työkyvyttömyyseläke/kuntoutustuki	6,8	8,2
Kansaneläke, työttömyyseläke	1,1	0,1
Kaikki täydet kansaneläkkeet	7,7	4,3
Eläkkeen lisät: lapsikorotus, rintamalisät	3,6	1,4
Takuueläke	6,8	5,3
Kelan perhe-eläke	7,1	1,0
Opintoetuudet: opintoraha, asumislisä, korkoavustus	5,9	10,9
Sotilasavustus	4,6	0,2
Vammaistuet	3,2	6,7
Jokin edeltävistä etuuksista	7,0	93,7

Lähde: SISU-mallin vuoden 2012 rekisteriaineisto, johon on yhdistetty Kelan kuukausitasoiset etuustiedot. Taulukko on osa vuonna 2015 Kelan sarjassa ilmestyvää julkaisua Kelan etuuksien ja toimeentulotuen päällekkäisyydestä.

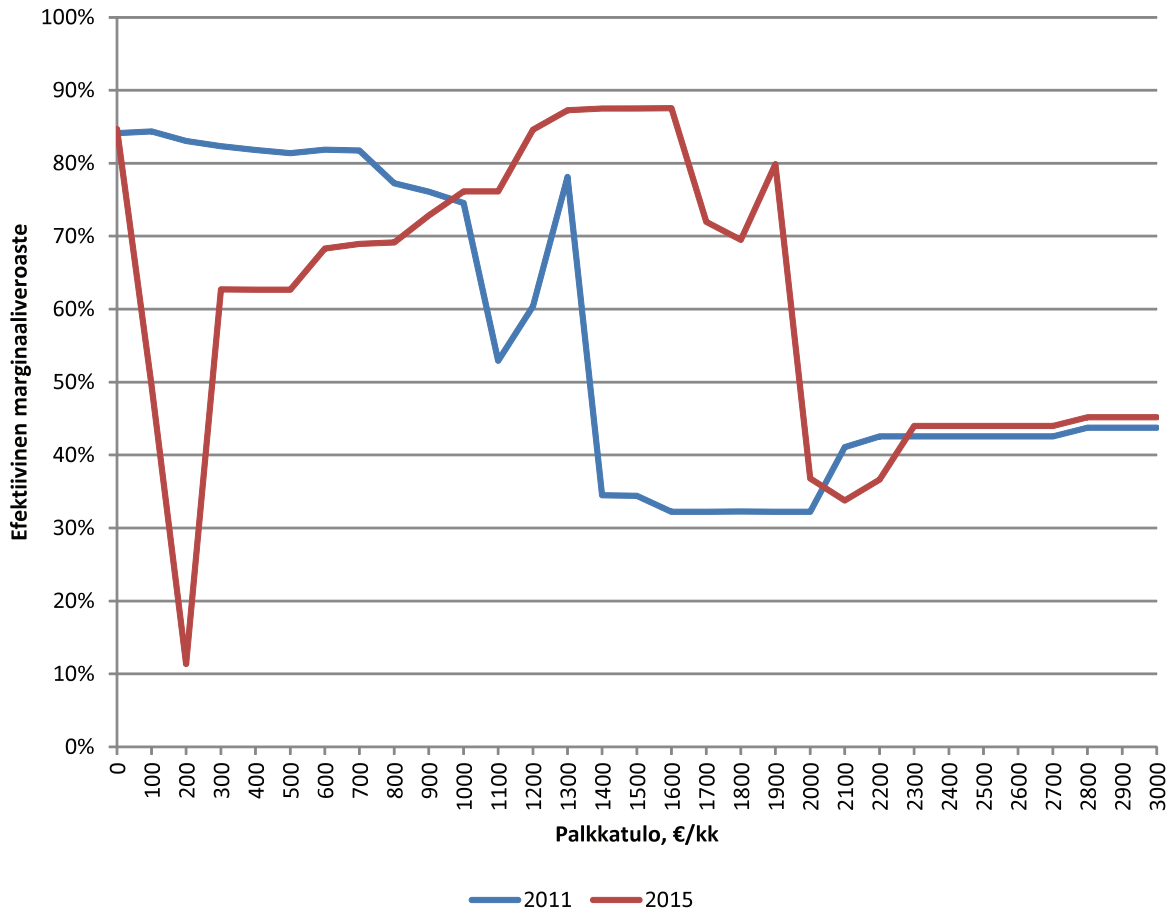
3.6 Ansiotulojen ja etuuksien yhteensovitus

Monien perusturvaetuuksien taso riippuu henkilön ja kotitalouden muista tuloista. Tulosovitus on toteutettu eri etuuksissa hyvin eri tavoin. Osaan etuuksista vaikuttavat sekä henkilön omat että mahdollisen puolison tulot, esimerkiksi asumistuen suuruuteen vaikuttavat koko ruokakunnan tulot. Joidenkin etuuksien suuruuteen vaikuttavat ainoastaan henkilön omat tulot, esimerkiksi kansaneläkkeeseen. Lisäksi tietyt tulot voidaan jättää ottamatta huomioon, kun etuuden suuruutta määrätään. Esimerkiksi kansaneläkkeen suuruuteen vaikuttavat vain etuudensaajan omat työeläkkeet ja eräät muut eläketulot. Useissa etuuksissa tulot otetaan huomioon ainoastaan tietyn tulorajan eli suojaosuuden ylittävältä osalta. Tulorajan suuruus vaihtelee etuuksittain sekä perhetyypin mukaan. Yleensä muut tulot eivät vähennä etuutta täysimääräisesti vaan tietyn alenemaprosentin mukaisesti.

Työtulojen kasvaessa nopeasti vähenevät perusturvaetuudet aiheuttavat sen, että käytettävissä olevat tulot kasvavat huomattavasti bruttotuloja hitaammin. Työnteon taloudellisia kannustimia voidaan mitata (efektiivisten) marginaaliveroasteiden ja työllistymisveroasteiden avulla. Efektiivinen marginaaliveroaste liittyy työnteon lisäämisen kannustimiin ja se kertoo, kuinka suuri osa palkan kasvusta menee veroihin ja pienentyneisiin sosiaalietuuksiin. Työllistymisveroaste puolestaan liittyy nimensä mukaisesti työllistymisen kannustimiin ja se kertoo, kuinka paljon verot kasvavat ja tulonsiirrot vähenevät, kun henkilö työllistyy tietyllä palkalla. Mitä korkeampi työllistymisveroaste, sitä huonommat kannustimet työttömällä on etsiä ja ottaa vastaan työtä.

Kuviossa 3.6.1. on kuvattu keskikokoisessa kaupungissa yksin asuvan peruspäivärahaa saavan työttömän työnteon lisäämisen kannustimia eri palkkatasoilla. Asumisoletukset ovat samat kuin luvussa neljä. Laskelemassa palkkatyön on oletettu olevan sovitellun työttömyyspäivärahan alaista työtä. Kuvioista nähdään että pienillä tulotasoilla efektiiviset marginaaliveroasteet ovat hyvin korkeita, jolloin työtulojen lisääminen kasvattaa käteen jääviä tuloja vain hyvin vähän. Toimeentulotuen, asumistuen ja peruspäivärahan väheneminen työtulojen lisääntyessä kasvattaa efektiivisiä marginaaliveroasteita. Efektiiviset marginaaliveroasteet laskevat huomattavasti sen jälkeen, kun henkilö ei enää ole oikeutettu kyseisiin etuuksiin.

Vuoden 2015 lainsäädännössä on huomioitu sekä työttömyysturvan että yleisen asumistuen 300 euron suojaisuus vuoden lopun lainsäädännön mukaisesti. Esimerkkilaskelmassa suojaosat pienentävät toimeentulotuen tarvetta pienillä palkkatuloilla ja siten laskevat efektiivistä marginaaliveroastetta. Suojaosuuksien johdosta asumistukea ja soviteltua peruspäivärahaa saa suuremmilla tulotasoilla kuin ennen. Tämän takia kyseisten etuuksien efektiivistä marginaaliveroastetta korottava vaikutus siirtyy aiempaa suuremmille palkkatasolle.

Kuvio 3.6.1. Soviteltua peruspäivärahaa saavan efektiivinen marginaaliveroaste vuosina 2011 ja 2015.

Lähde: SISU-malli / omat laskelmat

Työllistymisen kannustimet kokopäivätyöhön työllistyttyessä ovat heikentyneet vuosien 2001–2015 välillä. Taulukosta 3.6.1. voidaan nähdä, että keskimääräinen työllistymisveroaste kokopäivätyöhön työllistyttyessä on noussut 3,5 prosenttiyksiköllä vuosien 2011 ja 2015 välillä. Työllistymisveroaste nousee, kun työttömien käytettävissä olevat tulot kasvavat työntekijöiden käytettävissä olevia tuloja nopeammin. Vuosien 2011 ja 2015 välillä on tehty monia muutoksia, jotka ovat parantaneet työttömien taloudellista asemaa, mutta siten samalla heikentäneet työllistymisen kannustimia. Esimerkiksi työttömyysturvan perusosaa korotettiin 5,62 eurolla päivää kohti vuonna 2012.

Veronkevennykset parantavat työllistymisen kannustimia silloin, kun ne kohdistuvat nimenomaan työtuloihin. Esimerkiksi valtionverotuksen työtulovähennyksen kasvattaminen on parantanut pienituloisen työnteon vastaanottamisen kannustimia. Kunnallisverotuksen perusvähennys kohdistuu sekä työtuloihin että päivärahatuloihin, joten se on työllistymisen kannustinten suhteen neutraali hyvin pienille tulotasolle työllistyttyessä. Työllistymisveroasteet suuremmille palkkatasoille, joilla ei perusvähennystä enää saa, kasvavat perusvähennyksen korotusten myötä.

Vuonna 2014 käyttöön otettu työtulojen 300 euron kuukausikohtainen suojaosuus työttömyysturvassa paransi matalapalkkaisten osa-aikatoiden kannattavuutta. Samalla se tosin heikensi kannustimia siirtyä sovitellulta työttömyysturvalta ja osa-aikaisesta työstä kokoaikaiseen työhön. Vuonna 2015 käyttöön otettavalla yleisen asumistuen suojaosalla on samankaltaiset vaikutukset työnteon kannustimiin. Vuosien 2011 ja 2015 välillä keskimääräinen työllistymisveroaste puolipäivätyöhön työllistyttyessä onkin laskenut 4,5 prosenttiyksikköä. Toisaalta taas kannustimet siirtyä osa-aikatyöstä kokopäivätyöhön ovat heikentyneet ja keski-

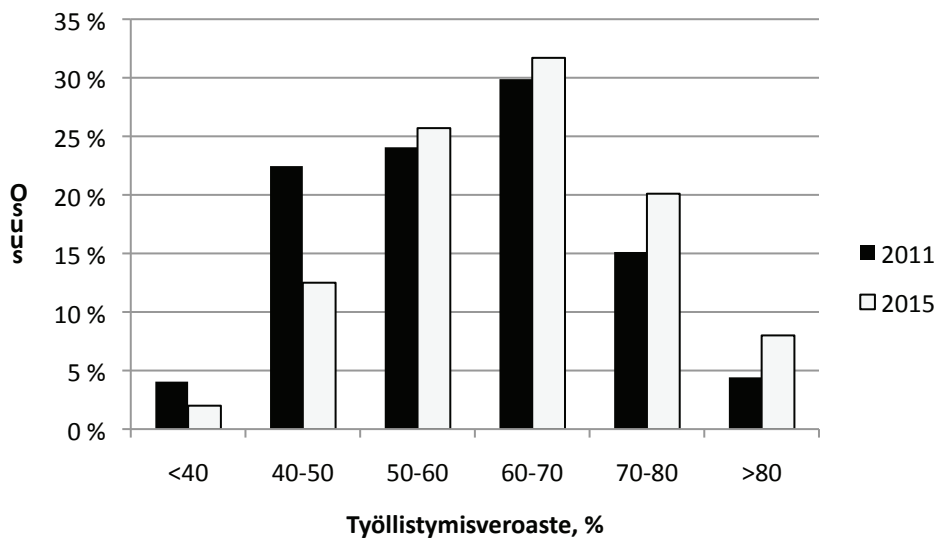
määräinen työllistymisveroaste puolipäivätyöstä kokopäivätyöhön siirryttäessä on kasvanut 11,6 prosenttiyksikköä.

Taulukko 3.6.1 Keskimääräiset työllistymisveroasteet vuosien 2011–2014 lainsäädännön mukaisesti.

		2011	2015	Muutos (%-yks.)
työttömyys	→ kokopäivätyö	59,4	62,9	+3,5
työttömyys	→ puolipäivätyö	64,2	59,7	- 4,5
puolipäivätyö	→ kokopäivätyö	54,6	66,2	+11,6

Lähde: Kotamäki & Kärkkäinen, 2014

Kuvioon 3.6.2. on piirretty työllistymisveroasteiden jakauma kokopäivätyöhön työllistyttäessä vuosina 2011 ja 2015. Kuvioista käy ilmi, että työllistymisveroasteet ovat kasvaneet lähes kautta linjan. Kuvan perusteella voidaan arvioida, että työttömyysloukussa eli yli 80 prosentin työllistymisveroasteen kohtaavien työttömien osuus on kasvanut.

Kuvio 3.6.2. Työllistymisveroasteiden jakauma kokopäivätyöhön työllistyttäessä vuosien 2011 ja 2015 lainsäädännön mukaisesti.

Lähde: Kotamäki & Kärkkäinen, 2014

4 Esimerkkilaskelmat kotitalouksien tulonmuodostuksesta 2015

4.1 Esimerkkilaskelmien taustaoletukset

Esimerkkilaskelmien taustaoletukset ovat suurelta osin samat kuin vuoden 2011 arviointiraportissa (THL 2011). Tulonmuodostusta tarkastellaan neljällä eri perhetyypillä ja kymmenessä eri elämäntilanteessa. Aiempaan raporttiin verrattuna suurin muutos on, että asumiskustannuksia tarkastellaan nyt neljällä eri tasolla aiemman yhden sijaan: kolmen eri asuinalueen vuokratasolla sekä (velattomassa) omistusasunnossa. Laskelmat on tehty vuoden 2015 lopun lainsäädännön mukaan, ja niissä on huomioitu elokuussa 2015 voimaantuleva asumistuen suojaosa, joka on ainoa merkittävä ero vuoden 2015 alun lainsäädäntöön. Laskelmissa on käytetty apuna SISU-mallin esimerkkilaskelmasovellusta.

Malliperhetyypit

Malliperheinä käytetään neljää perhetyppiä, jotka ovat yleisesti käytössä muun muassa kulutustutkimuksissa. Tarkasteltavat perhetyypit ovat:

1. Yksinasuva
2. Yksinhuoltaja, yksi lapsi
3. Pariskunta, ei lapsia
4. Pariskunta, kaksi lasta

Lasten iät vaikuttavat sosiaaliturvan tasoon monessa etuudessa. Niistä on tehty seuraavat oletukset: Yksinhuoltajaperheen lapsi on 3–7-vuotias ja pariskunnan lapsista toinen on 3–7-vuotias ja toinen 10–15-vuotias. Poikkeuksena tästä kotihoidon tukea tai vanhempainpäivärahaa saavan kotitalouden nuoremman lapsen oletetaan olevan alle 3-vuotias, ja kahden huoltajan perheissä toisen lapsen 3-7-vuotias.

Malliperheiden elämäntilanteet

Perusturvan varassa olevien kotitalouksien etuuskien ja verotuksen muodostamaa tulonmuodostusta tarkastellaan perustuslain 19. pykälässä luetelluissa elämäntilanteissa. Nämä elämäntilanteet ovat työttömyys, eläkeläisyys (työkyvyttömyys tai vanhuus), sairaus, lapsen syntymä sekä huoltajan/puolison menehtyminen. Lisäksi kotitalouksien tulonmuodostusta tarkastellaan myös kotihoidon tukea, opintotukea, ansiosidonnaista työttömyysturvaa, työeläkettä, keskimääräistä tai pientä palkkaa saavissa kotitalouksissa.

Pariskuntien kohdalla tarkasteluissa on keskitytty ainoastaan tilanteisiin, joissa molemmat saavat perusturvaetuutta tai joissa molemmat ovat palkkatyössä. Poikkeuksena tästä kotihoidon tuella olevan puolison oletetaan olevan työttömänä ja saavan peruspäivärahaa.

Asumisoletukset

Malliperheiden tulonmuodostus lasketaan neljällä eri asumisoletuksella:

1. vuokra-asunto, pieni kunta,
2. vuokra-asunto, keskisuuri kaupunki,
3. vuokra-asunto, pääkaupunkiseutu ja
4. omistusasunto, keskisuuri kaupunki.

Laskelmissa käytetyt asuntojen koot vastaavat yleistä asumistukea saavien kotitalouksien keskimääräisiä asuntojen kokoja eri perhetyypeillä joulukuussa 2013 Kelan rekisterien perusteella. Käytetyt asuntojen koot ovat samat koko maassa sekä omistus- tai vuokra-asunnoille.

Vuokralla asuvien neliövuokraolettamus perustuu yleistä asumistukea saavien kotitalouksien keskimääräisiin neliövuokriin eri kuntaryhmissä: pieni kunta (ryhmä IV), keskisuuri kaupunki (ryhmä III) ja pääkaupunkiseutu (ryhmät I ja II). Neliövuokrina käytetään yleisen asumistuen saajien keskimääräisiä vuokria mainituissa perhetyypeissä ja edellä luetelluilla asuinalueilla joulukuussa 2013. Vuokrat on korotettu vuoden 2015 tasolle valtion vuoden 2015 talousarvioesityksen (VM 2014) ennusteen mukaisesti. Ennuste perustuu neliövuokrien kehitykseen asumistuen saajilla. Omistusasujien hoitovastike asunneliötä kohden perustuu koko maan keskimääräiseen kerrostalonasunnon hoitovastikkeeseen (Tilastokeskus 2012). Omistusasujille ei oleteta muita asumismenoa kuin hoitovastike, joten tilanne vastaa velatonta omistusasuntoa. Omistusasujien asumismenot on korotettu samassa suhteessa kuin vuokratkin. Asumiskustannusoletukset vuodelle 2015 on esitetty taulukossa 4.1.1. Laskelmissa käytettyjen asumiskustannusten voidaan olettaa olevat alle kuntien kohtuullisiksi katsottujen asumiskustannusten, jolloin ne otetaan täysimääräisenä huomioon toimeentulotukea laskettaessa (ks. luku 3.3.).

Taulukko 4.1.1. Asumiskustannuksiin liittyvät oletukset eri perhetyypeillä ja eri asuinalueilla vuonna 2015.

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
Asunnon koko, m²	42	63	57	80
Hoitovastike, omistusasunto, €/m²	4,1	4,1	4,1	4,1
Vuokra, pieni kunta, €/m²	10,0	9,6	9,8	9,5
Vuokra, keskisuuri kaupunki, €/m²	12,2	11,0	11,6	10,7
Vuokra, PK-seutu, €/m²	15,5	12,9	14,6	12,9
Hoitovastike, omistusasunto, €/kk	171	257	233	326
Vuokra, pieni kunta, €/kk	420	602	557	756
Vuokra, keskisuuri kaupunki, €/kk	514	690	661	859
Vuokra, PK-seutu, €/kk	650	812	833	1031

Käsiteltävät tuloerät

Kotitalouksien tulonmuodostus edellä luetelluissa elämäntilanteissa koostuu erilaisista yhdistelmistä ensisijaisia syyperusteisia etuuksia tai palkkatuloja, perhe-etuuksia ja asumistukea ja toimeentulotukea. Kaikkien lapsiperheiden saaman lapsilisän lisäksi yksinhuoltajatalouksien oletetaan saavan elatustukea, mutta ei lainkaan elatusapua. Malliperheiden tulonmuodostus tapahtuu seuraavasti:

- Ensisijainen etuus tai palkkatulot
- + perhe-etuudet
- verot
- = nettotulot
- + asumisen tuki
- + toimeentulotuki
- = käytettävissä olevat tulot
- asumiskustannukset
- = käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen

Tulokäsitteinä tarkastellaan käytettävissä olevia tuloja sekä ennen että jälkeen asumiskustannusten. Kyseiset tulokäsitteet ovat yleisesti käytössä tulonjaon tarkasteluissa ja perustelut tälle käytännölle on esitetty vuoden 2011 arviointiraportissa (THL 2011).

Keskipalkat vastaavat vuoden 2013 Tilastokeskuksen palkkatilaston tietoja, jotka on korotettu vuodelle 2015 käyttäen valtionvarainministeriön ennustetta ansiotasoindeksistä (VM 2014a). Pienipalkkaisen elämäntilanteessa palkka on määritetty 50 prosentiksi keskipalkasta. Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavan elämäntilanteessa päiväraha perustuu samalla tavalla määriteltyyn pieneen palkkaan. Eläketurvakeskuksen tilastojen perusteella on määritetty keskimääräisen työeläkkeen suuruus vuonna 2013, ja tämä on korotettu vuodelle 2015 käyttäen työeläkeindeksiä.

Verotus

Kunnallisverotuksen osalta laskelmissa sovelletaan kunnallisverotuksen keskimääräistä prosenttia. Kirkollisveroa ei ole otettu huomioon. Sen sijaan laskelmissa on huomioitu yleisradiovero sekä verottajan automaattisesti myöntämät vähennykset. Palkansaajien verot sisältävät myös pakolliset sosiaalivakuutusmaksut. Heidän oletetaan maksavan alle 53-vuotiaiden työeläkevakuutusmaksua.

4.2 Työmarkkinatuen tai peruspäivärahan saaja

Taulukossa 4.2.1 on esitetty esimerkkilaskelmat työttömän perusturva eli työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa saavien yksinasuvien, yksinhuoltajien, pariskuntien sekä kahden huoltajan lapsiperheiden tulonmuodostuksesta vuonna 2015 neljällä eri asumiskustannusoletuksella. Henkilön ei oleteta saavan päivärahan kulukorvauksia tai korotusosia. Työttömyysturvaan sisältyvä lapsikorotus on laskelmissa mukana. Peruspäiväraha ja työmarkkinatuki ovat euromäärältään samoja ja ne ovat veronalaista tuloa.

Yksinasuvan työttömän esimerkkitulot muodostuvat työttömyyspäivärahasta ja yleisestä asumistuesta. Vuokralla asuvat ovat oikeutettuja myös toimeentulotukeen. Pienen paikkakunnan kohtuullisella vuokratasolla työttömän laskennallinen toimeentulotuki on muutamia kymmeniä euroja, mutta pääkaupunkiseudulla lähes 160 euroa. Yksinasuvan työttömän käytettävissä olevat tulot ovat 712–1 135 euroa kuukaudessa riippuen korvattavien asumiskustannusten suuruudesta. Asumiskustannusten jälkeisten tulojen suuruus on vuokralla asuvilla yksinasuvilla sama 486 €kk asuinkunnasta riippumatta toimeentulotuen vuoksi, omistusasunnossa asuvilla 541 €kk.

Työttömän yksinhuoltajan esimerkkitulot muodostuvat työttömyyspäivärahan ja yleisen asumistuen lisäksi lapsilisästä ja elatustuesta. Vuokralla asuvat yksinhuoltajat ovat myös toimeentulotuen piirissä ja saavat laskennallista toimeentulotukea 43–110 €kk asuinpaikasta riippuen. Työttömän yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot ovat 1166–1652 €kk riippuen asumiskustannusten suuruudesta. Asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat vuokralla asuvilla yksinhuoltajilla 840 €kk asuinpaikasta riippumatta toimeentulotuen vuoksi, omistusasunnossa asuvilla yksinhuoltajilla 909 €kk.

Työttömän pariskunnan tulot muodostuvat työttömyyspäivärahasta ja vuokralla asuvilla myös yleisestä asumistuesta. Pääkaupunkiseudulla tai keskisuuressa kaupungissa vuokralla asuvat saavat myös toimeentulotukea 30–116 €kk. Työttömän pariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 1170–1658 €kk riippuen korvattavien asumiskustannusten suuruudesta. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvalla työttömällä pariskunnalla 825–841 €kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvalla pariskunnalla 938 €kk.

Työttömän pariskunnan ja kahden lapsen kotitalouden tulot muodostuvat työttömyyspäivärahasta, lapsilisästä, yleisestä asumistuesta sekä toimeentulotuesta. Vuokralla asuvat kahden huoltajan lapsiperheet saavat toimeentulotukea 120–175 €kk asuinpaikasta riippuen ja omistusasunnossakin asuvat ovat laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen (46 €kk). Kahden työttömän huoltajan ja kahden lapsen muodostaman kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 1 773–2 478 €kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat niin vuokralla kuin omistusasunnossa asuvilla työttömillä kahden huoltajan lapsiperheillä 1447 €kk.

Taulukko 4.2.1. Työttömän kotitalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
	Työttömyyspäivärahat	705	819	1410	1745
	Lapsilisät	0	144	0	202
	Elatustuki	0	155	0	0
	Verot	120	141	240	310
	Nettotulo	585	977	1170	1636
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	420	602	557	756
	Asumisen tuki	290	422	228	447
	Toimeentulotuki	30	43	0	120
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	905	1442	1398	2203
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	514	690	661	859
	Asumisen tuki	329	480	286	529
	Toimeentulotuki	86	73	30	140
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1000	1530	1487	2306
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	650	812	833	1031
	Asumisen tuki	394	565	371	667
	Toimeentulotuki	156	110	116	175
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1135	1652	1658	2478
Omistusasunto	Asumismenot	171	257	233	326
	Asumisen tuki	127	189	0	91
	Toimeentulotuki	0	0	0	46
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	712	1166	1170	1773

4.3 Takuueläkkeen saaja

Taulukossa 4.3.1 on esitetty takuueläkettä saavien kotitalouksien etuudet ja tulonmuodostus neljällä eri asumiskustannusoletuksella. Tässä käsiteltävien kotitalouksien ei oleteta saavan aikaisemman työhistorian kerryttämää työeläkettä. Takuueläke täydentää kansaneläkettä. Parisuhteessa elävän kansaneläke on pienempi kuin yksinasuvan. Sen sijaan takuueläkkeen suuruus on kaikilla sama eikä riipu perhesuhteista. Pariskunnan kokonaisaläke on kaksinkertainen yksinasuvan kokonaisaläkkeeseen verrattuna, mutta koostuu eri suhteessa kansaneläkkeestä ja takuueläkkeestä. Kansaneläke ja takuueläke ovat verotettavaa tuloa, mutta kunnallisverotuksen eläketulovähennyksen vuoksi takuueläkettä saava maksaa tulostaan vain yleisradiovero. Eläkkeensaajille maksetaan lapsikorotusta alle 16-vuotiaiden lasten perusteella. Lapsikorotus ei ole veronalaista tuloa. Jos molemmat puoliset saavat eläkettä, lapsikorotus maksetaan molemmille.

Yksinasuvan eläkkeensaajan tulot muodostuvat kansaneläkkeestä ja takuueläkkeestä sekä eläkkeensaajien asumistuesta. Yksinasuvan takuueläkeläisen käytettävissä olevat tulot ovat 838–1 245 €/kk eläkkeensaajan asumistuen suuruudesta riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat yksin vuokralla asuvilla kansaneläkeläisillä 595–630 €/kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla 667 €/kk.

Takuueläkettä saava yksinhuoltaja on oikeutettu esimerkkilaskelmassa takuueläkkeen ja yleisen asumistuen lisäksi eläkkeensaajien lapsikorotukseen, lapsilisään ja elatustukeen sekä pääkaupunkiseudulla vuokralla asuva laskennallisesti myös 24 euron toimeentulotukeen. Takuueläkettä saavan yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot ovat 1 252–1 652 €/kk asumistuen suuruudesta riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat vuokralla asuvilla yksinhuoltajaeläkeläisillä 840–883 €/kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla 995 €/kk.

Takuueläkettä saavasta pariskunnasta molemmat ovat oikeutettuja takuueläkkeeseen ja eläkkeensaajien asumistukeen. Kansaneläkeläispariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 1 529–1 894 €/kk eläkkeensaajien asumistuesta suuruudesta riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvalla kansaneläkeläispariskunnalla noin 1 062–1 229 €/kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvalla pariskunnalla 1 296 €/kk.

Takuueläkettä saavan pariskunnan, jolla on kaksi alaikäistä lasta huollettavana, tulot muodostuvat eläkkeiden lisäksi lapsikorotuksista, yleisestä asumistuesta sekä lapsilisistä. Takuueläkettä saavan kahden huoltajan ja kahden lapsen muodostaman kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 1 945–2 521 €/kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla takuueläkeläispariskunnan ja kahden lapsen perheillä 1 490–1 545 €/kk asuinpaikasta riippuen ja omistusasunnossa asuvilla 1 618 €/kk.

Taulukko 4.3.1. Takuueläkeläistalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
	Eläkkeet	747	747	1493	1493
	Lapsikorotukset	0	22	0	89
	Lapsilisät	0	144	0	202
	Elatustuki	0	155	0	0
	Verot	5	5	10	10
	Nettotulo	741	1063	1483	1773
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	420	602	557	756
	Asumisen tuki	308	422	303	527
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1049	1485	1786	2301
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	514	690	661	859
	Asumisen tuki	388	480	366	610
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1130	1543	1849	2383
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	650	812	833	1031
	Asumisen tuki	503	565	411	747
	Toimeentulotuki	0	24	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1245	1652	1894	2521
Omistusasunto	Asumismenot	171	257	233	326
	Asumisen tuki	97	189	46	172
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	838	1252	1529	1945
		667	995	1296	1618

4.4 Sairaus- tai vanhempainpäivärahan saaja

Taulukossa 4.4.1 on esitetty vähimmäismääräistä sairaus- tai vanhempainpäivärahaa saavien kotitalouksien tulonmuodostus eri asumiskustannusoletuksilla. Vanhempainpäivärahoihin kuuluvat äitiysraha, isyysraha ja vanhempien kesken jaettava vanhempainraha. Vähimmäismääräinen sairaus- ja vanhempainpäiväraha ovat samansuuruisia, jolloin taulukon laskelmat käyvät kumpaankin etuuteen, vaikka ainoastaan lapsiperheet voivat saada vanhempainpäivärahaa. Lapsiperheissä molemmat vanhemmat eivät myöskään voi saada samanaikaisesti vanhempainpäivärahaa kuukauden ajan. Tämän takia lapsiperhelaskelma koskee käytännössä perheitä, jossa toinen vanhemmista on vähimmäismääräisellä vanhempainpäivärahalla ja toinen sairauspäivärahalla. Sairaus- ja vanhempainpäiväraha ovat veronalaista tuloa.

Yksinasuvan vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavan tulot muodostuvat päivärahan lisäksi yleisestä asumistuesta sekä toimeentulotuesta. Käytännössä kaikki vähimmäismääräisellä päivärahalla olevat esimerkkitaloudet asumismuodosta riippumatta ovat laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen. Yksinasuvan vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla olevan käytettävissä olevat tulot ovat 657–1 135 €/kk asumistuessa ja toimeentulotuessa korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat niin vuokralla kuin omistusasunnossa yksin asuvalla 486 €/kk asuinpaikasta riippumatta.

Vähimmäismääräistä päivärahaa saavan yksinhuoltajan tulot muodostuvat esimerkkilaskelmassa päivärahan lisäksi yleisestä asumistuesta, lapsilisästä, elatustuesta sekä toimeentulotuesta. Yksinhuoltajatalouden käytettävissä olevat tulot ovat 1 097–1 652 €/kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat kaikilla vähimmäismääräisellä päivärahalla olevilla yksinhuoltajilla 840 €/kk asuinmuodosta tai -paikasta riippumatta.

Vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla olevan pariskunnan etuudet muodostuvat päivärahasta, yleisestä asumistuesta ja toimeentulotuesta, lukuun ottamatta omistusasunnossa asuvia. Pariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 1 071–1 658 €/kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 825 €/kk ja omistusasunnossa asuvilla hieman suuremmat, 839 €/kk.

Vähimmäismääräisellä vanhempainpäivärahalla ja sairauspäivärahalla olevan pariskunnan ja kahden lapsen kotitalouden tulot muodostuvat esimerkkilaskelmassa päivärahasta, yleisestä asumistuesta, lapsilisästä sekä toimeentulotuesta. Kahden huoltajan lapsiperheen käytettävissä olevat tulot ovat 1 739–2 444 €/kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat niin vuokralla kuin omistusasunnossa asuvilla 1 413 €/kk.

Esimerkkilaskelmien vähimmäismääräisellä päivärahalla olevat esimerkkiperheet ovat lapsettomia pariskuntia lukuun ottamatta laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen. Tämän vuoksi asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat samat asumismuodosta ja -paikasta riippumatta.

Taulukko 4.4.1. Vähimmäismääräisellä sairaus- tai vanhempainpäivärahalla olevan tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
	Päivärahat	601	601	1201	1201
	Lapsilisät	0	144	0	202
	Elatustuki	0	155	0	0
	Verot	89	81	178	161
	Nettotulo	512	819	1023	1242
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	420	602	557	756
	Yleinen asumistuki	290	422	295	605
	Toimeentulotuki	104	201	64	323
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	905	1442	1382	2169
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	514	690	661	859
	Yleinen asumistuki	329	480	353	687
	Toimeentulotuki	159	231	110	343
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1000	1530	1487	2272
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	650	812	833	1031
	Yleinen asumistuki	394	565	438	825
	Toimeentulotuki	230	268	197	377
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1135	1652	1658	2444
Omistusasunto	Asumismenot	171	257	233	326
	Yleinen asumistuki	127	189	48	249
	Toimeentulotuki	19	89	0	249
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	657	1097	1071	1739
	asumismenojen jälkeen	486	840	839	1413

4.5 Leskeneläkkeen saaja

Taulukossa 4.5.1 on esitetty toisen huoltajan menettäneen yksinhuoltajatalouden etuudet ja niiden tasot. Yksinhuoltajatalouden etuudet koostuvat lesken jatkoeläkkeestä, lapseneläkkeestä, lapsilisästä, yleisestä asumistuesta sekä toimeentulotuesta. Tässä malliperhelaskelmassa tarkastellaan ainoastaan kansaneläkejärjestelmän mukaisia perhe-eläkkeitä. Ollakseen oikeutettu Kelan leskeneläkkeeseen lesken täytyy olla alle 65-vuotias. Laskelmissa oletetaan, että toisen huoltajan kuolemasta on yli puoli vuotta, jolloin lesken alkueläkkeen jakso on ohi ja leski saa lesken jatkoeläkettä.

Vaikka leskeneläke on tasoltaan alle takuueläkkeen, se ei oikeuta takuueläkkeeseen. Se on verotettavaa tuloa, mutta eläketulovähennyksen ansiosta siitä maksetaan vain yleisradiovero. Lapseneläke katsotaan lapsen omaksi tuloksi, jolloin se ei ole mukana lesken verotuksessa eikä sitä oteta myöskään huomioon asumistuessa. Leskeneläkettä saavan yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot ovat 1 117–1 652 €kk korvattavista asumismenoista riippuen. Esimerkin yksinhuoltajaleski on laskennallisesti oikeutettu myös toimeentulotukeen, paitsi asuessaan omistusasunnossa. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla yksinhuoltajaleskillä 840 €kk asuinpaikasta riippumatta, omistusasunnossa asuvilla asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat hieman korkeammat 860 €kk.

Taulukko 4.5.1. Yksinhuoltajalesken tulonmuodostus neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinhuoltaja, 1 lapsi
	Leskeneläke	637
	Lapseneläke	152
	Lapsilisät	144
	Verot	4
	Nettotulo	928
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	602
	Asumisen tuki	422
	Toimeentulotuki	92
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1442 840
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	690
	Asumisen tuki	480
	Toimeentulotuki	122
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1530 840
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	812
	Asumisen tuki	565
	Toimeentulotuki	159
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1652 840
Omistusasunto	Asumismenot	257
	Asumisen tuki	189
	Toimeentulotuki	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1117 860

4.6 Opintotuen saaja

Taulukossa 4.6.1 on esitetty ennen elokuuta 2014 aloittaneen yli 20-vuotiaan korkeakouluopiskelijan saamat etuudet, ja taulukossa 4.6.2 elokuun 2014 jälkeen aloittaneen yli 20-vuotiaan korkeakouluopiskelijan etuudet. Opintolaina on osa opiskelijan toimeentuloturvaa, ja se luetaan opiskelijan tuloksi toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa riippumatta siitä, onko opiskelija hakenut sitä. Opintotuen asumislisä on henkilökohtainen yksinasuvilla ja pariskunnilla, sen sijaan lapsiperheet kuuluvat yleisen asumistuen piiriin. Opintoraha on veronalaista tuloa, mutta pelkästään siitä ei opintorahavähennyksen vuoksi verotettavaa tuloa käytännössä synny.

Yksinasuvan opiskelijan etuudet muodostuvat opintorahasta ja asumislisästä, opintolainasta sekä isommissa kaupungeissa vuokralla asuvilla opiskelijoilla myös toimeentulotuesta. Yksinasuvan opiskelijan käytettävissä olevat tulot ovat opintolaina huomioiden 830–1 135 €/kk korvattavista asumiskustannuksista riippuen, elokuun 2014 jälkeen aloittaneella opiskelijalla 863–1 135 €/kk. Käytettävissä olevat tulot opintolainan kanssa asumiskustannusten jälkeen ovat vuokralla asuvilla opiskelijoilla 486 €/kk asuinpaikasta riippumatta ja omistusasunnossa asuvilla 659 €/kk. Elokuun 2014 jälkeen aloittaneilla vuokralla asuvilla opiskelijoilla vastaavat tulot ovat 486–519 €/kk ja omistusasunnossa asuvilla 692 €/kk.

Yksinhuoltajaopiskelijan tulot muodostuvat opintorahan ja yleisen asumistuen lisäksi lapsilisästä sekä elätustuesta. Vuokralla asuvat ovat myös laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen, lukuun ottamatta pienissä kunnissa asuvia elokuun 2014 jälkeen opintonsa aloittaneita. Yksinhuoltajaopiskelijan käytettävissä olevat tulot opintolaina huomioiden ovat 1 192–1 652 €/kk korvattavista asumiskustannuksista riippuen, uusilla opiskelijoilla 1 225–1 652 €/kk. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 840 €/kk ja omistusasunnossa asuvilla yksinhuoltajaopiskelijoilla 935 €/kk, vastaavasti elokuun 2014 jälkeen aloittaneilla vuokralla asuvilla 840–856 €/kk opiskelijoilla ja omistusasunnossa asuvilla 968 €/kk.

Opiskelijapariskunnan tulot muodostuvat kahdesta opintorahasta, asumislisästä ja opintolainasta. Opiskelijapariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 1 581–1810 €/kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla opintolainan kanssa 977–1 252 €/kk ja omistusasunnossa asuvalla opiskelijapariskunnalla 1 348 €/kk. Elokuun 2014 jälkeen aloittaneilla opiskelijapariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 1 648–1 877 €/kk, asumismenojen jälkeen vuokralla asuvilla 1 044–1 320 €/kk ja omistusasunnossa asuvilla 1 516 €/kk.

Opiskelijapariskunnan ja kahden lapsen kotitalouden tulot muodostuvat opintorahasta, yleisestä asumistuesta, lapsilisästä sekä vuokralla isommissa kaupungeissa asuvilla myös toimeentulotuesta. Opiskelijapariskunnan, joilla on huollettavan kaksi lasta, käytettävissä olevat tulot opintolainan kanssa ovat 1 857–2 478 €/kk korvattavista asumiskustannuksista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat vuokralla asuvilla noin 1 447–1 457 €/kk ja omistusasunnossa asuvilla 1530 €/kk. Elokuun 2014 jälkeen opintonsa aloittaneilla kaksilapsisilla opiskelijaperheillä käytettävissä olevat tulot ovat 1 924–2 500 €/kk ennen asumismenoja. Asumismenojen jälkeen uusien vuokralla asuvien kahden huoltajan ja kahden lapsen muodostamilla opiskelijaperheiden tulot ovat 1 469–1 524 €/kk, omistusasunnossa asuvilla 1 598 €/kk.

Opiskelijalapsiperheiden alle kouluikäiset lapset olisivat todennäköisesti päivähoidossa. Esimerkkiperheiden tulotasolla perheet eivät kuitenkaan joutuisi maksamaan päivähoidomaksuja kunnallisesta päivähoidosta.

Taulukko 4.6.1 Korkeakouluopiskelijan (aloittanut ennen elokuuta 2014) tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
	Opintorahat	303	303	606	606
	Opintolainat	400	400	800	800
	Lapsilisät	0	144	0	202
	Elatustuki	0	155	0	0
	Verot	0	0	0	0
	Nettotulo	703	1003	1406	1608
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	420	602	557	756
	Asumisen tuki	202	422	403	605
	Toimeentulotuki	0	18	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	905	1442	1810	2213
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	514	690	661	859
	Asumisen tuki	202	480	403	687
	Toimeentulotuki	95	47	0	11
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1000	1530	1810	2306
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	650	812	833	1031
	Asumisen tuki	202	565	403	825
	Toimeentulotuki	230	84	0	45
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1135	1652	1810	2478
Omistusasunto	Asumismenot	171	257	233	326
	Asumisen tuki	127	189	175	249
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	830	1192	1581	1857
	asumismenojen jälkeen	659	935	1348	1530

Taulukko 4.6.2 Korkeakouluopiskelijan (aloittanut elokuun 2014 jälkeen) tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
	Opintorahat	337	337	674	674
	Opintolainat	400	400	800	800
	Lapsilisät	0	144	0	202
	Elatustuki	0	155	0	0
	Verot	0	0	0	0
	Nettotulo	737	1036	1474	1675
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	420	602	557	756
	Asumisen tuki	202	422	403	605
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	938	1458	1877	2280
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	514	690	661	859
	Asumisen tuki	202	480	403	687
	Toimeentulotuki	61	14	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1000	1530	1877	2362
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	650	812	833	1031
	Asumisen tuki	202	565	403	825
	Toimeentulotuki	197	51	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1135	1652	1877	2500
Omistusasunto	Asumismenot	171	257	233	326
	Asumisen tuki	127	189	175	249
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	863	1225	1648	1924

4.7 Kotihoidon tuen saaja

Taulukossa 4.7.1 on esitetty esimerkkilaskelmat kotihoidon tukea saavan sekä yhden että kahden huoltajan lapsiperheen etuuksista. Kahden huoltajan kotitaloudessa puolison oletetaan saavan työttömän peruspäivärahaa. Esimerkkilaskelmassa ei ole huomioitu kotihoidon tuen kuntakohtaisia lisiä, jotka voivat olla huomattaviakin. Kotihoidon tuki on veronalaista tuloa.

Kotihoidon tuella olevan yhden alle kolmivuotiaan lapsen yksinhuoltajan tulot muodostuvat esimerkkilaskelmassa kotihoidon tuen hoitorahasta ja tulovähenteisestä hoitolisästä, yleisestä asumistuesta, lapsilisästä, elatustuesta sekä laskennallisesta toimeentulotuesta. Kotihoidon tuella olevan yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot ovat 1 097–1 652 €/kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat kotihoidon tuella olevalla yksinhuoltajalla samat 840 €/kk asumiskustannusten tasosta riippumatta.

Kaksilapsisella esimerkkikotitaloudella, jonka toinen huoltaja on kotihoidon tuella ja toinen peruspäivärahalla, tulot muodostuvat kotihoidon tuesta, peruspäivärahasta, lapsilisistä, yleisestä asumistuesta ja toimeentulotuesta. Kotihoidon tuki on suurempi kuin yksinhuoltajaesimerkissä, koska perheen toisesta lapsesta maksetaan sisaruskorotusta. Käytettävissä olevat tulot ovat 1 739–2444 €/kk korvattavista asumismenoista riippuen. Käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen ovat samat 1 413 €/kk asumiskustannusten tasosta riippumatta, johtuen laskennallisesta oikeudesta toimeentulotukeen.

Taulukko 4.7.1 Kotihoidon tuella olevan tulonmuodostus neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta, 2 lasta
	Kotihoidon tuki	526	592
	Työttömyyspäivärahat	0	872
	Lapsilisät	144	202
	Elatustuki	155	0
	Verot	62	233
	Nettotulo	764	1432
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	602	756
	Asumisen tuki	422	537
	Toimeentulotuki	257	200
	Käytettävissä oleva tulo	1442	2169
	asumismenojen jälkeen	840	1413
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	690	859
	Asumisen tuki	480	619
	Toimeentulotuki	286	220
	Käytettävissä oleva tulo	1530	2272
	asumismenojen jälkeen	840	1413
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	812	1031
	Asumisen tuki	565	757
	Toimeentulotuki	323	255
	Käytettävissä oleva tulo	1652	2444
	asumismenojen jälkeen	840	1413
Omistusasunto	Asumismenot	257	326
	Asumisen tuki	189	181
	Toimeentulotuki	144	126
	Käytettävissä oleva tulo	1097	1739
	asumismenojen jälkeen	840	1413

4.8 Ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan saaja

Taulukossa 4.8.1 on esitetty ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavien kotitalouksien tulonmuodostus. Päivärahan laskentaperusteena on käytetty palkkaa, joka on 50 prosenttia keskipalkasta. Näin määritellyllä pienipalkkaisella ansiosidonnainen päiväraha on 63–73 prosenttia edeltäneestä palkasta lapsikorotuksista riippuen. Päiväraha ja sen lapsikorotus ovat veronalaista tuloa.

Vuokralla asuvat ansiopäivärahan saajat ovat pienessä kunnassa asuvia pariskuntia lukuun ottamatta oikeutettuja yleiseen asumistukeen. Omistusasunnossa asuvista ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavista vain yksinhuoltajataloudet ovat yleisen asumistuen piirissä. Esimerkkikotitaloudet eivät ole laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen.

Yksin vuokralla asuvan ansiopäivärahan saajan tulot muodostuvat työttömyyspäivärahasta ja yleisestä asumistuesta. Käytettävissä olevat tulot ovat 883–1 148 €kk korvattavista asumiskustannuksista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 499–625 €kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla 712 €kk.

Ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavan yksinhuoltajan tulot muodostuvat päivärahasta, asumistuesta, lapsilisästä sekä elatustuesta. Kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 1 371–1 746 €kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeen käytettävissä olevat tulot ovat vuokralla asuvilla 935–1 001 €kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla 1 114 €kk.

Ansiosidonnaisella päivärahalla olevan pariskunnan tulot muodostuvat työttömyyspäivärahoista, ja vuokralla pääkaupunkiseudulla tai keskisuuressa kaupungissa asuvilla lisäksi asumistuesta. Käytettävissä olevat tulot ovat 1 766–1 880 €kk asumistuen suuruudesta riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 1 048–1 134 €kk asumismenoista riippuen, omistusasunnossa asuvilla 1 534 €kk.

Kahden ansiosidonnaisella päivärahalla olevan huoltajan ja kahden lapsen kotitalouden tulot muodostuvat päivärahoista, asumistuesta ja lapsilisistä. Kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 2 232–2 642 €kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 1 611–1 666 €kk asuinpaikasta riippuen ja omistusasunnossa asuvilla asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat 1 906 €kk.

Taulukko 4.8.1. Ansiosidonnaisella työttömyyspäivärahalla olevan tulonmuodostus neljällä perhetyyppillä ja neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
	Työttömyyspäivärahat	1107	1221	2214	2548
	Lapsilisät	0	144	0	202
	Elatustuki	0	155	0	0
	Verot	224	245	448	517
	Nettotulo	883	1275	1766	2232
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	420	602	557	756
	Asumisen tuki	161	328	0	190
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1044	1603	1766	2422
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	514	690	661	859
	Asumisen tuki	200	386	29	272
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1083	1662	1796	2505
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	650	812	833	1031
	Asumisen tuki	265	471	114	410
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1148	1746	1880	2642
Omistusasunto	Asumismenot	171	257	233	326
	Asumisen tuki	0	95	0	0
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	883	1371	1766	2232

4.9 Työeläkkeen saaja

Taulukossa 4.9.1 on esitetty keskimääräistä työeläkettä saavat kotitalouden tulonmuodostus. Eläkkeen laskentaperusteena on käytetty työeläkkeen saajien keskimääräistä työeläkettä, riippumatta henkilön sukupuolesta tai siitä onko eläke maksettu vanhuuden vai työkyvyttömyyden perusteella. Vanhuuden perusteella maksettu työeläke on keskimäärin suurempi kuin työkyvyttömyyden perusteella maksettu työeläke. Työeläkettä saavat lapsiperheet saavat eläkettä useimmiten nimenomaan työkyvyttömyyden perusteella. Siten tässä käytetty keskimääräinen työeläke on suurempi kuin lapsiperheiden keskimääräisesti saama työeläke. Laskentaperusteena käytetty keskimääräinen työeläke on niin suuri, että työeläkkeen saaja ei esimerkissä ole oikeutettu kansaneläkkeeseen. Laskennallista oikeutta toimeentulotukeen ei synny keskimääräistä työeläkettä saavilla millään perhetyypillä tai asumiskustannuksilla.

Työeläke on veronalaista tuloa. Eläkkeensaajille maksetaan kansaneläkelain mukainen eläkkeensaajan lapsikorotus alle 16-vuotiaiden lasten perusteella. Jos molemmat puoliset saavat eläkettä, lapsikorotus maksetaan molemmille.

Yksinasuvan työeläkkeen saajan etuudet muodostuvat työeläkkeestä ja vuokralla asuvilla lisäksi eläkkeensaajien asumistuesta. Yksinasuvan työeläkeläisen käytettävissä olevat tulot ovat 1 192–1 481 €kk eläkkeensaajan asumistuen suuruudesta riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat yksin vuokralla asuvilla eläkeläisillä 831–866 €kk asuinpaikasta riippuen. Omistusasunnossa asuvilla asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat 1 021 €kk.

Keskimääräistä työeläkettä saavan yksinhuoltajan tulot muodostuvat työeläkkeen lisäksi eläkkeensaajan lapsikorotuksesta, lapsilisästä ja elatustuesta sekä yleisestä asumistuesta. Työeläkkeellä olevan yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot ovat 1 567–1 943 €kk korvattavista asumismenoista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 1131–1198 €kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla yksinhuoltajilla 1310 €kk.

Keskimääräistä työeläkettä saavan pariskunnan tulot muodostuvat vain eläkkeistä. Näin ollen asuinpaikasta tai -muodosta riippumatta eläkeläispariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 2 385 €kk. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvalla pariskunnalla 1552–1827 €kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvalla pariskunnalla 2 152 €kk.

Keskimääräistä työeläkettä saavan pariskunnan, jolla on kaksi alaikäistä lasta huollettavana, tulot muodostuvat eläkkeen lisäksi eläkkeensaajan lapsikorotuksista ja lapsilisästä. Lisäksi vuokralla asuva kahden työeläkeläisen ja kahden lapsen muodostama kotitalous on asumistuen piirissä. Käytettävissä olevat tulot ovat 2 692–3 035 €kk korvattavista asumiskustannuksista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvalla perheellä 2 003–2 058 €kk asuinpaikasta riippuen ja omistusasunnossa asuvalla 2 365 €kk.

Taulukko 4.9.1 Keskimääräistä työeläkettä saavan tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
	Eläkkeet	1378	1378	2757	2757
	Lapsikorotukset	0	22	0	89
	Lapsilisät	0	144	0	202
	Elatustuki	0	155	0	0
	Verot	186	178	372	356
	Nettotulo	1192	1522	2385	2692
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	420	602	557	756
	Asumisen tuki	93	277	0	123
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo	1285	1800	2385	2815
	asumismenojen jälkeen	866	1198	1827	2058
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	514	690	661	859
	Asumisen tuki	174	336	0	206
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo	1366	1858	2385	2897
	asumismenojen jälkeen	852	1168	1723	2038
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	650	812	833	1031
	Asumisen tuki	289	421	0	343
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo	1481	1943	2385	3035
	asumismenojen jälkeen	831	1131	1552	2003
Omistusasunto	Asumismenot	171	257	233	326
	Asumisen tuki	0	45	0	0
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo	1192	1567	2385	2692
	asumismenojen jälkeen	1021	1310	2152	2365

4.10 Pienipalkkainen kotitalous

Taulukossa 4.10.1 on esitetty esimerkkilaskelmat pienipalkkaisten kotitalouksien tulonmuodostuksesta. Pienipalkkaisuus on määritelty esimerkkilaskelmissa 50 prosentiksi keskipalkasta (kts. luku 4.11) eli 1 670 euron kuukausipalkaksi.

Yksinasuvan pienipalkkaisen tulot muodostuvat palkkatuloista ja vuokralla asuvilla yleisestä asumistuesta. Käytettävissä olevat tulot ovat 1 373–1 554 €/kk asumistuesta riippuen. Pienipalkkaisen asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 904–1 030 €/kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla 1 202 €/kk.

Pienipalkkaisen yksinhuoltajan tulot muodostuvat palkkatulojen lisäksi yleisestä asumistuesta, lapsilisästä ja elatuksesta. Kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 1 729–2 104 €/kk korvattavista asumiskustannuksista riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla pienipalkkaisilla yksinhuoltajilla 1 292–1 359 €/kk ja omistusasunnossa asuvilla 1 471 €/kk.

Pienipalkkaisen pariskunnan tulot muodostuvat pelkästään palkkatuloista. Käytettävissä olevat tulot ovat täten asuinpaikasta ja asumismuodosta riippumatta 2 746 €/kk. Asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat vuokralla asuvilla 1 914–2 189 €/kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla pariskunnilla 2 514 €/kk.

Kahden pienipalkkaisen huoltajan ja kahden lapsen kotitalouden tulot muodostuvat palkkatulojen lisäksi lapsilisistä ja vuokralla asuvilla asumistuesta. Käytettävissä olevat tulot ovat 2 964–3 313 €/kk asuinpaikasta ja -muodosta riippuen. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 2 282–2 337 €/kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla 2 638 €/kk.

Työssäkäyvien vanhempien alle kouluikäiset lapset olisivat todennäköisesti päivähoidossa. Laskelmassa ei kuitenkaan ole huomioitu kunnallisia päivähoitomaksuja. Esimerkkiperheiden tulotasolla päivähoitomaksut olisivat yksinhuoltajalla 54 €/kk ja kahden huoltajan kotitaloudella 107 €/kk.

Taulukko 4.10.1 Pienipalkkaisen kotitalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
	Palkkatulo	1670	1670	3340	3340
	Lapsilisät	0	144	0	202
	Elatustuki	0	155	0	0
	Verot	297	288	593	577
	Nettotulo	1373	1681	2746	2964
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	420	602	557	756
	Asumisen tuki	77	280	0	129
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1450	1961	2746	3093
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	514	690	661	859
	Asumisen tuki	116	339	0	211
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1489	2020	2746	3175
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	650	812	833	1031
	Asumisen tuki	181	423	0	348
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1554	2104	2746	3313
Omistusasunto	Asumismenot	171	257	233	326
	Asumisen tuki	0	48	0	0
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	1373	1729	2746	2964
		1202	1471	2514	2638

4.11 Keskipalkkainen kotitalous

Taulukossa 4.11.1 on esitetty keskipalkkaisen kotitalouden tulonmuodostus. Keskipalkkana on Tilastokeskuksen palkkatilaston 2013 kokopäivätyön keskipalkka, joka on korotettu vuodelle 2015 ansiotasoon mukaisesti (VM 2014a). Keskipalkkaisilla kotitalouksilla tulot muodostuvat lapsiperheiden lapsilisää ja yksinhuoltajan elatustukea lukuun ottamatta pelkistä palkkatuloista.

Yksinasuvan keskipalkkaisen käytettävissä olevat tulot ovat 2 347 €kk. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 1 698–1 928 €kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvalla keskipalkkaisella 2 176 €kk.

Keskipalkkaisen yksinhuoltajan tulot muodostuvat palkkatulojen lisäksi lapsilisästä ja elatustuesta. Yksinhuoltajakotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 2 652 €kk asuinpaikasta tai –muodosta riippumatta. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla keskipalkkaisilla yksinhuoltajilla 1 840–2 050 €kk ja omistusasunnossa asuvilla 2 395 €kk.

Keskipalkkaisen pariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 4 695 €kk asuinpaikasta tai –muodosta riippumatta. Asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat vuokralla asuvilla 3 862–4 138 €kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla pariskunnilla 4 462 €kk.

Kahden keskipalkkaisen huoltajan ja kahden lapsen muodostama kotitalouden tulot muodostuvat palkkatulojen lisäksi lapsilisistä. Käytettävissä olevat tulot ovat 4 907 €kk asuinpaikasta ja –muodosta riippumatta. Asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat vuokralla asuvilla 3 876–4 151 €kk asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvilla 4 581 €kk.

Työssäkäyvien vanhempien alle kouluikäiset lapset olisivat todennäköisesti päivähoidossa. Laskelmassa ei kuitenkaan ole huomioitu päivähoitomaksuja kunnallisesta päivähoidosta. Esimerkkiperheiden tulotasolla päivähoitomaksut olisivat yksinhuoltajalla 246 €kk ja kahden huoltajan kotitaloudessa 283 €kk.

Taulukko 4.11.1 Keskipalkkaisen kotitalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja neljällä asumiskustannustasolla 2015. (€/kk)

Asumismuoto	Tuloerä	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
	Palkkatulo	3340	3340	6679	6679
	Lapsilisät	0	144	0	202
	Elatustuki	0	155	0	0
	Verot	992	987	1985	1974
	Nettotulo	2347	2652	4695	4907
Vuokra, pieni kunta	Asumismenot	420	602	557	756
	Asumisen tuki	0	0	0	0
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	2347	2652	4695	4907
Vuokra, keskis. kaup.	Asumismenot	514	690	661	859
	Asumisen tuki	0	0	0	0
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	2347	2652	4695	4907
Vuokra, PK-seutu	Asumismenot	650	812	833	1031
	Asumisen tuki	0	0	0	0
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	2347	2652	4695	4907
Omistusasunto	Asumismenot	171	257	233	326
	Asumisen tuki	0	0	0	0
	Toimeentulotuki	0	0	0	0
	Käytettävissä oleva tulo asumismenojen jälkeen	2347	2652	4695	4907
		2176	2395	4462	4581

4.12 Yhteenveto esimerkkilaskelmista

Taulukossa 4.12.1. on esitetty edellä kuvattujen neljän malliperheen käytettävissä olevat tulot eri elämäntilanteissa osuutena keskipalkkaisen kotitalouden käytettävissä olevista tuloista. Koska keskipalkkainen kotitalous ei ole asumistukien piirissä, ovat sen käytettävissä olevat tulot ennen asumiskustannuksia samat asumismuodosta tai asuinpaikasta riippumatta. Asumismenojen jälkeiset tulot vaihtelevat oletettujen asumiskustannusten mukaan.

Yksinasuvan keskipalkkaisen käytettävissä olevat tulot ovat 2347 €kk. Työmarkkinatukea, vähimmäismääräistä vanhempain- tai sairauspäivärahaa tai opintotukea (ml. opintolaina) saavan yksinasuvan tulotasosta on asumistuen tai -lisan suuruudesta riippuen 28–48 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta. Takuueläkkeellä olevan yksinasuvan käytettävissä olevat tulot ovat asumistuen suuruudesta riippuen 36–53 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta. Keskimääräistä työeläkettä saavan yksinasuvan tulot ovat asumistuesta riippuen 51–63 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta. Vuokralla yksin asuvat työeläkeläiset ovat eläkkeensaajien asumistuen piirissä. Pienipalkkaisesta työstä ansiosidonnaiselle työttömyysturvalle jääneen yksinasuvan työttömän tulot ovat asumistuesta tasosta riippuen 38–49 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta. Pienipalkkaisen kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat asumistuen suuruudesta riippuen 59–66 prosenttia keskipalkkaisen tuloista. Esimerkkilaskelmien pienipalkkainen kotitalous saa vuokralla asuessaan asumistukea.

Keskipalkkaisen yhden lapsen yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot ovat 2652 euroa kuukaudessa. Perusturva saavien yksinhuoltajien tulotasosta on 41–62 prosenttia keskipalkkaisen yksinhuoltajan tulotasosta asuinpaikasta riippuen, omistusasunnossa asuvalla käytettävissä olevat tulot ovat pienimmät perusturvaetuudesta riippumatta, koska asumisen tuki on pienin. Eri etuuksien varassa olevista kotihoidon tukea tai vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavan tulotasosta on matalin (41–62 %) verrattuna keskipalkkaiseen. Työttömän perusturva saavan tulotasosta on 44–62 prosenttia. Takuueläkeläisen käytettävissä olevat tulot ovat 47–62 prosenttia keskipalkkaisen tuloista. Opiskelijayksinhuoltajan tulotasosta on 45–62 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta, kun opintolaina otetaan huomioon. Ansioturva saavan yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot ovat 52–66 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta asumistuesta riippuen, työeläkeläisen taas 59–73 prosenttia. Pienipalkkaisen yksinhuoltajan tulotasosta on 65–79 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta.

Keskipalkkaisen pariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 4695 euroa kuukaudessa. Minimi-sairauspäiväraha saavan pariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 23–35 prosenttia keskipalkkaisen käytettävissä olevista tuloista asuinpaikasta, eli asumistuen suuruudesta, riippuen. Työttömän perusturva saavan pariskunnan tulotasosta on 25–35 prosenttia keskipalkkaisen pariskunnan tulotasosta. Takuueläkkeellä elävän pariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 33–40 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta, opiskelijapariskunnan taas 34–40 prosenttia opintolaina huomioiden. Työttömän ansioturva saavan tulotasosta on 38–40 prosenttia keskipalkkaisen pariskunnan vastaavasta. Työeläkettä saavan pariskunnan tulotasosta on noin puolet keskipalkkaisen tulotasosta (51 %) asuinpaikasta riippumatta ja pienipalkkaisen pariskunnan tulotasosta hieman tätä korkeampi (58 %).

Keskipalkkaisen kahden huoltajan ja kahden lapsen muodostaman kotitalouden tulot ovat 4907 euroa kuukaudessa. Kotihoidon tukea tai vähimmäissairauspäiväraha saavan kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 35–50 prosenttia keskituloisen kotitalouden tuloista asumistuen suuruudesta riippuen. Kaksihuoltajaisen ja kaksilapsisen työttömän perusturvan varassa olevan kotitalouden tulotasosta on 36–50 prosenttia keskipalkkaisen vastaavan kotitalouden tasosta, opiskelijakotitalouden taas 38–51 prosenttia; elokuun 2014 jälkeen aloittaneilla opiskelijoilla aavistuksen korkeampi kuin aiemmin aloittaneilla. Työttömän ansioturva saavan kahden huoltajan ja kahden lapsen kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 45–54 prosenttia keskipalkkaisen kotitalouden tuloista asumiskustannuksista riippuen. Työeläkettä

saavan kaksilapsisen ja kaksihuoltajaisen kotitalouden tulotaso 55–62 prosenttia vastaavan keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta. Kahden pienipalkkaisen ja kahden lapsen kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 60–68 prosenttia keskipalkkaisen kotitalouden tuloista asuinpaikasta riippuen.

Taulukko 4.12.1. Eri elämäntilanteissa olevien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot suhteessa keskipalkkaisen kotitalouden tuloihin 2015. (%)

Perhemuoto	Elämäntilanne	Vuokra			Omistus- asunto
		Pieni kunta	Keskis. kaup.	PK-seutu	
Yksinasuva	Työtön, perusturva	39 %	43 %	48 %	30 %
	Eläkeläinen, perusturva	45 %	48 %	53 %	36 %
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	39 %	43 %	48 %	28 %
	Korkeakouluopiskelija	39 %	43 %	48 %	35 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	40 %	43 %	48 %	37 %
	Työtön, ansioturva	44 %	46 %	49 %	38 %
	Eläkeläinen, ansioturva	55 %	58 %	63 %	51 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %
Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Työtön, perusturva	54 %	58 %	62 %	44 %
	Eläkeläinen, perusturva	56 %	58 %	62 %	47 %
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	54 %	58 %	62 %	41 %
	Yksinhuoltajaleski	54 %	58 %	62 %	42 %
	Korkeakouluopiskelija	54 %	58 %	62 %	45 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	55 %	58 %	62 %	46 %
	Kotihoidon tuen saaja	54 %	58 %	62 %	41 %
	Työtön, ansioturva	60 %	63 %	66 %	52 %
	Eläkeläinen, ansioturva	68 %	70 %	73 %	59 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %
Pariskunta	Työtön, perusturva	30 %	32 %	35 %	25 %
	Eläkeläinen, perusturva	38 %	39 %	40 %	33 %
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	29 %	32 %	35 %	23 %
	Korkeakouluopiskelija	39 %	39 %	39 %	34 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	40 %	40 %	40 %	35 %
	Työtön, ansioturva	38 %	38 %	40 %	38 %
	Eläkeläinen, ansioturva	51 %	51 %	51 %	51 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %
Lapsiperhe, 2 lasta	Työtön, perusturva	45 %	47 %	50 %	36 %
	Eläkeläinen, perusturva	47 %	49 %	51 %	40 %
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	44 %	46 %	50 %	35 %
	Korkeakouluopiskelija	45 %	47 %	50 %	38 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	46 %	48 %	51 %	39 %
	Kotihoidon tuen saaja	44 %	46 %	50 %	35 %
	Työtön, ansioturva	49 %	51 %	54 %	45 %
	Eläkeläinen, ansioturva	57 %	59 %	62 %	55 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukossa 4.12.2. on esitetty esimerkkikotitalouksien käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen osuutena omistusasunnossa asuvan keskipalkkaisen kotitalouden tuloista. Asumismenoja tarkastellaan aikaisempaan tapaan erikseen omistusasujilla ja kolmen eri asuinpaikan vuokratasolla. Yksin vuokralla asuvan keskipalkkaisen asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat 78–89 prosenttia omistusasunnossa asuvan keskipalkkaisen tuloista, riippuen vuokran tasosta. Perustyöttömyysturvaa, vähimmäismääräistä vanhempain- tai sairauspäivärahaa tai opintotukea (ml. opintolaina) saavat yksinasuvat ovat kaikki laskennallisesti toimeentulotuen piirissä ja heidän asumiskustannusten jälkeiset tulonsa ovat 22 prosenttia keskipalkkaisen omistusasujan tulotasosta asumismenoista riippumatta, pienessä kunnassa asuvaa elokuun 2014 jälkeen aloittanutta opiskelijaa lukuun ottamatta, tämän tulotaso on 24 prosenttia. Takuueläkkeellä olevan yksinasuvan asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat 27–31 prosenttia keskipalkkaisen omistusasujan tulotasosta. Keskimääräistä työeläkettä saavan yksinasuvan asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat 25–47 prosenttia keskipalkkaisen omistusasunnossa asuvan tulotasosta. Pienipalkkaisesta työstä ansiosidonnaiselle työttömyysturvalle jääneen työttömän asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat 23–33 prosenttia keskipalkkaisen omistusasujan tulotasosta. Pienipalkkaisen yksinasuvan asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat 42–55 prosenttia keskipalkkaisen omistusasunnossa asuvan tulotasosta, vuokrasta tai vastikkeesta riippuen.

Vuokralla asuvan keskipalkkaisen yksinhuoltajakotitalouden asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat 77–86 prosenttia omistusasunnossa asuvan yksinhuoltajan vastaavista tuloista riippuen vuokran suuruudesta. Vuokralla asuvat työttömän perusturvan, vähimmäissairauspäivärahan, kansaneläkejärjestelmän perhe-eläkkeen tai kotihoidon tuen varassa olevat yksinhuoltajakotitaloudet sekä opiskelijayksinhuoltajat ovat laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen ja mainituilla etuuksilla tulotaso on asumiskustannusten jälkeen 35 prosenttia keskipalkkaisen omistusasujan tulotasosta, poikkeuksena elokuun 2014 jälkeen aloittaneet pienessä kunnassa vuokralla asuvat korkeakouluopiskelijat. Opintotukeen sisältyy myös opintolaina. Omistusasunnossa asuvilla yksinhuoltajilla käytettävissä olevat tulot ovat hieman suuremmat (36–40 % keskituloisen tasosta), lukuun ottamatta kotihoidon tuen ja minimipäivärahan saajia, jotka ovat myös omistusasunnon asumiskustannuksilla toimeentulotuen piirissä. Takuueläkettä saavan yksinhuoltajan tulotaso on 35–42 prosenttia keskipalkkaisen omistusasujan tulotasosta riippuen asumiskustannuksista. Työttömän ansioturvan piirissä olevan yksinhuoltajakotitalouden käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen ovat 39–47 prosenttia keskipalkkaisen vastaavista tuloista. Työeläkkeellä olevan yksinhuoltajan tulotaso on 47–55 prosenttia ja pienipalkkaisen 54–61 prosenttia keskipalkkaisen omistusasujan tulotasosta asumiskustannusten jälkeen.

Vuokralla asuvan keskipalkkaisen pariskunnan käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen ovat 87–93 prosenttia omistusasunnossa asuvan keskipalkkaisen pariskunnan tuloista. Vuokralla asuvat vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai työttömän perusturvaa saavat pariskunnat ovat laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen, pienessä kunnassa asuvia työttömiä lukuun ottamatta, heidän tulotasonsa on 18 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta asumiskustannusten jälkeen, omistusasunnossa tai pienessä kunnassa asuvien tulotaso on 19–20 prosenttia. Korkeakouluopiskelijapariskuntien käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen ovat 22–32 prosenttia keskipalkkaisen tuloista asumiskustannuksista ja opintojen aloitusajankohdasta riippuen, kun huomioidaan opintolaina. Takuueläkeläispariskunnan tulotaso on 24–29 prosenttia ja työeläkettä saavan pariskunnan tulotaso 35–48 prosenttia keskipalkkaisen omistusasunnossa asuvan pariskunnan tulotasosta asumiskustannuksista riippuen. Työttömän ansioturva saavan pariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat asumiskustannusten jälkeen 23–34 prosenttia keskipalkkaisen pariskunnan tuloista. Pienipalkkaisen pariskunnan tulotaso on 43–56 prosenttia asumiskustannuksista riippuen keskipalkkaisen omistusasunnossa asuvan pariskunnan tuloista asumiskustannusten jälkeen.

Taulukko 4.12.2. Käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen suhteessa keskipalkkaisen omistusasujan kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin 2015. (%)

Perhemuoto	Elämäntilanne	Vuokra			Omistus- asunto	
		Pieni kunta	Keskis. kaup.	PK-seutu		
Yksinasuva	Työtön, perusturva	22 %	22 %	22 %	25 %	
	Eläkeläinen, perusturva	29 %	28 %	27 %	31 %	
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	22 %	22 %	22 %	22 %	
	Korkeakouluopiskelija	22 %	22 %	22 %	30 %	
	Uusi korkeakouluopiskelija	24 %	22 %	22 %	32 %	
	Työtön, ansioturva	29 %	26 %	23 %	33 %	
	Eläkeläinen, ansioturva	36 %	31 %	25 %	47 %	
	Pienipalkkainen	47 %	45 %	42 %	55 %	
	Keskipalkkainen	89 %	84 %	78 %	100 %	
Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Työtön, perusturva	35 %	35 %	35 %	38 %	
	Eläkeläinen, perusturva	37 %	36 %	35 %	42 %	
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	35 %	35 %	35 %	35 %	
	Yksinhuoltajaleski	35 %	35 %	35 %	36 %	
	Korkeakouluopiskelija	35 %	35 %	35 %	39 %	
	Uusi korkeakouluopiskelija	36 %	35 %	35 %	40 %	
	Kotihoidon tuen saaja	35 %	35 %	35 %	35 %	
	Työtön, ansioturva	42 %	41 %	39 %	47 %	
	Eläkeläinen, ansioturva	50 %	49 %	47 %	55 %	
	Pienipalkkainen	57 %	55 %	54 %	61 %	
		Keskipalkkainen	86 %	82 %	77 %	100 %
	Pariskunta	Työtön, perusturva	19 %	18 %	18 %	21 %
Eläkeläinen, perusturva		28 %	27 %	24 %	29 %	
Vähimm. SV-päivärahan saaja		18 %	18 %	18 %	19 %	
Korkeakouluopiskelija		28 %	26 %	22 %	30 %	
Uusi korkeakouluopiskelija		30 %	27 %	23 %	32 %	
Työtön, ansioturva		27 %	25 %	23 %	34 %	
Eläkeläinen, ansioturva		41 %	39 %	35 %	48 %	
Pienipalkkainen		49 %	47 %	43 %	56 %	
		Keskipalkkainen	93 %	90 %	87 %	100 %
Lapsiperhe, 2 lasta	Työtön, perusturva	32 %	32 %	32 %	32 %	
	Eläkeläinen, perusturva	34 %	33 %	33 %	35 %	
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	31 %	31 %	31 %	31 %	
	Korkeakouluopiskelija	32 %	32 %	32 %	33 %	
	Uusi korkeakouluopiskelija	33 %	33 %	32 %	35 %	
	Kotihoidon tuen saaja	31 %	31 %	31 %	31 %	
	Työtön, ansioturva	36 %	36 %	35 %	42 %	
	Eläkeläinen, ansioturva	45 %	44 %	44 %	52 %	
	Pienipalkkainen	51 %	51 %	50 %	58 %	
	Keskipalkkainen	91 %	88 %	85 %	100 %	

Vuokralla asuva kahden keskipalkkaisen huoltajan ja kahden lapsen muodostaman kotitalouden käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen ovat 85–91 prosenttia vastaavanlaisen omistusasunnossa asuvan kotitalouden tuloista. Vähimmäispäivärahan, kotihoidon tuen tai työttömän perusturvan varassa oleva kahden huoltajan ja kahden lapsen muodostama kotitalous on laskennallisesti oikeutettu toimeentulotukeen asumismuodosta riippumatta, näiden kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat 31–32 prosenttia keskituloisen kotitalouden tuloista vaihtelun johtuessa erityyppisten kotitalouksien erilaisista lastenikäoletuksista. Opintotukea saavista kahden huoltajan kotitalouksista ovat toimeentulotuen piirissä ennen elokuuta 2014 aloittaneet keskisuudessa kaupungissa tai pääkaupunkiseudulla asuvat

korkeakouluopiskelijat. Opiskelijalapsiperheiden käytettävissä olevat tulot asumismenojen jälkeen ovat noin kolmanneksen (32–35 %) keskituloisten omistusasunnossa asuvien vastaavanlaisten kotitalouksien tuloista riippuen opintojen aloitusajankohdasta ja asuinpaikasta, kun huomioidaan myös opintolaina. Takuueläkettä saava kahden huoltajan ja kahden lapsen kotitalouden tulotaso on myös noin kolmanneksen (33–35 %) keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta asuinpaikasta riippuen. Työttömän ansioturva saavan lapsiperheen käytettävissä olevat tulot ovat 35–42 prosenttia keskipalkkaisen omistusasunnossa asuvan lapsiperheen tuloista asumismenojen jälkeen. Työeläkettä saavan kotitalouden tulotaso on 44–52 prosenttia ja pienipalkkaisen kahden huoltajan ja kahden lapsen kotitalouden tulotaso 50–58 prosenttia keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta asumiskustannusten jälkeen.

Taulukkoon 4.12.3. on koottu esimerkkilaskelmien kotitalouksien laskennallisen toimeentulotuen määrä. Esimerkkilaskelmien asumismenot ovat hyvin kohtuulliset, joten voidaan olettaa, että ne korvattaisiin täysimääräisenä perustoimeentulotuessa (ks. luku 3.3.). Laskennallisen toimeentulotuen suuruus riippuu suuresti asuinpaikasta ja sen vuokratasosta. Pääkaupunkiseudulla laskennallisen toimeentulotuen suuruus on perustyöttömyysturva saavalla ja yksin vuokralla asuvalla 156 €/kk, keskisuudessa kaupungissa 86 €/kk ja pienessä kunnassa 30 €/kk. Vastaavasti esimerkiksi kotihoidon tuella olevan yksinhuoltajan laskennallinen toimeentulotuki on vuokralla asuvilla pääkaupunkiseudulla 323 €/kk, keskisuudessa kunnassa 286 €/kk, pienessä kunnassa 257 €/kk ja omistusasunnossa asuvalla 144 €/kk.

Perusturvan varassa ja vuokralla asuvista yksinasuvista ja yksinhuoltajista ainoastaan kansaneläkettä saavat eivät ole oikeutettu laskennallisesti toimeentulotukeen. Lisäksi omistusasunnossa asuvista yksinasujista ja yksinhuoltajista laskennallisesti toimeentulotuen piirissä ovat vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla tai kotihoidon tuella olevat.

Perusturvan varassa olevista lapsettomista pariskunnista laskennallisesti toimeentulotukea saa vain vuokralla asuvat vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai perustyöttömyysturva saavat pariskunnat. Perusturvan varassa olevista kahden vanhemman lapsiperheistä laskennallisen toimeentulotuen piirissä ovat vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa, perustyöttömyysturva tai kotihoidotukea saavat kotitaloudet, myös omistusasunnossa asuvien kohdalla.

Taulukko 4.12.3. Laskennallisen toimeentulotuen määrä 2015 erilaisilla kotitalouksilla. (€/kk)

Perhemuoto	Elämäntilanne	Vuokra			Omistus- asunto
		Pieni kunta	Keskis. kaup.	PK-seutu	
Yksinasuva	Työtön, perusturva	30	86	156	0
	Eläkeläinen, perusturva	0	0	0	0
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	104	159	230	19
	Korkeakouluopiskelija	0	95	230	0
	Uusi korkeakouluopiskelija	0	61	197	0
Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Työtön, perusturva	43	73	110	0
	Eläkeläinen, perusturva	0	0	24	0
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	201	231	268	89
	Yksinhuoltajaleski	92	122	159	0
	Korkeakouluopiskelija	18	47	84	0
	Uusi korkeakouluopiskelija	0	14	51	0
	Kotihoidon tuen saaja	257	286	323	144
Pariskunta	Työtön, perusturva	0	30	116	0
	Eläkeläinen, perusturva	0	0	0	0
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	64	110	197	0
	Korkeakouluopiskelija	0	0	0	0
	Uusi korkeakouluopiskelija	0	0	0	0
Lapsiperhe, 2 lasta	Työtön, perusturva	120	140	175	46
	Eläkeläinen, perusturva	0	0	0	0
	Vähimm. SV-päivärahan saaja	323	343	377	249
	Korkeakouluopiskelija	0	11	45	0
	Uusi korkeakouluopiskelija	0	0	0	0
	Kotihoidon tuen saaja	200	220	255	126

5 Esimerkkilaskelmien kotitalouksien tulojen kehitys ja riittävyys 2011-2015

5.1 Taustaoletukset

Tässä luvussa tarkastellaan esimerkkikotitalouksien tulotason muutoksia vuosina 2011–2015. Laskelmissa käytetään samoja oletuksia ja esimerkkiperheitä kuin luvussa 4 (ks. oletukset luvusta 4.1). Eri vuosia koskevat laskelmat pohjautuvat vuoden lopun lainsäädäntöön, vuoden 2015 osalta on otettu huomioon raporttia kirjoitettaessa tiedossa olleet lainsäädännön muutokset.

Yksinkertaisuuden vuoksi laskelmissa keskitytään nyt vain keskisuuressa kaupungissa vuokralla asuviin kotitalouksiin. Valittu asumismuoto vastaa kutakuinkin keskimääräistä tilannetta Suomessa. Asumiskustannusten lähtötasona käytetään edelleen joulukuun 2013 yleisen asumistuen saajien vuokratasoja eri perhe-tyypeissä. Asumiskustannusten taso muutetaan vuosille 2011 ja 2012 käyttämällä Tilastokeskuksen koko maata ja kaikkia vuokra-asuntoja koskevan vuositason vuokraindexin mukaan. Vuosille 2014 ja 2015 asumiskustannusten kehitys oletetaan valtion vuoden 2015 talousarvioesityksen ennusteen mukaisesti (VM 2014).

Ennen vuotta 2015 yleiseen asumistukeen vaikutti myös asunnon koko sekä rakennusvuosi. Laskelmissa oletetut asuntojen koot löytyvät taulukosta 4.1.1. Asuntojen rakennusvuodeksi on oletettu vuosi 1990. Samoin ennen vuotta 2015 eläkeläislapsiperheet olivat oikeutettuja sekä yleiseen että eläkkeensaajan asumistukeen. Näissä tapauksissa asumistukityyppi on optimoitu eli kussakin tapauksessa valitaan se asumistukityyppi, joka osoittautuu suuremmaksi. Vuodesta 2015 lähtien eläkeläislapsiperheet ovat oikeutettuja vain yleiseen asumistukeen.

Lisäksi on tehty joitakin uusia oletuksia liittyen eri tuloerien ja kustannusten kehitykseen. Palkkatulojen ja työeläkkeiden tasot vuosille 2011–2015 on muodostettu vuoden 2013 arvoista ansiotaso- ja työeläkeindexin avulla. Vuosille 2014 ja 2015 on oletettu valtiovarainministeriön (VM 2014a) ennusteiden mukainen ansiotasokehitys.

Luvuissa 5.2 ja 5.3 tarkastellaan tuloerien reaalista kehitystä, eli suhteutetaan tuloerät hintojen nousuun kuluttajahintaindeksiin perustuen. Laskelmissa käytetyt indeksit ja niiden vuosimuutokset on esitetty taulukossa 5.1.1.

Taulukko 5.1.1. Laskelmissa käytetyt indeksit ja niiden muutokset 2012–2015. (%)

Indeksi	Käyttökohde	Muutos edellisestä vuodesta			
		2012	2013	2014	2015
Vuokraindexi *	Asumiskustannukset	3,8	3,7	3,7	3,6
Työeläkeindexi **	Työeläkkeet	3,6	2,8	1,4	0,4
Ansiotasoindeksi ***	Palkkatulo	3,2	2,1	1,4	1,2
Kuluttajahintaindeksi ***	Hinnat	2,8	1,4	1,5	0,8

Lähteet: * ennuste (VM 2014), ** (VM 2014a), ***ennuste (VM 2014a)

5.2 Kotitalouksien tulojen kehitys suhteessa hintoihin 2011-2015

Seuraavaksi tarkastelemme esimerkkikotitalouksien tulojen kehitystä suhteessa hintojen kehitykseen. Tarkastelu tehdään sekä ennen että jälkeen asumiskustannusten. Taulukossa 5.2.1 on esitetty edellisen luvun esimerkkikotitalouksien käytettävissä olevien tulojen reaali kehitys ennen asumiskustannuksia 2011-2015. Asumismuodoksi on oletettu vuokra-asunto keskisuudessa kaupungissa. Vuosien 2014 ja 2015 osalta laskelmien taustalla olevat oletukset inflaatio-, vuokra- ja ansiokehityksestä perustuvat valtiovarainministeriön ennusteisiin.

Perusturvan varassa olevien esimerkkikotitalouksien käytettävissä olevien reaalityulojen muutos ennen asumiskustannuksia vaihteli -1 prosentista +12 prosenttiin 2011–2015. Vastaavasti keskipalkkaisen kotitalouksien reaalitytulot ennen asumiskustannuksia laskivat prosentin verran. Pienipalkkaisilla kotitalouksilla reaalitytulot kasvoivat 1–10 prosenttia 2011–2015.

Yksinasuvien perustyöttömyysturvaa, vähimmäismääräistä vanhempain- tai sairauspäivärahaa tai opintotukea saavien korkeakouluopiskelijoiden käytettävissä olevat tulot ovat reaalisesti kasvaneet 9 prosenttia vuodesta 2011. Takuueläkkeellä olevan yksinasuvan reaalitytulot ovat kasvaneet vähemmän eli 4 prosenttia. Sen sijaan yksinasuvan keskipalkkaisen käytettävissä olevat tulot ovat laskeneet hieman (-1 %), mutta pienipalkkaisen yksinasuvan reaalitytulot ovat kasvaneet 10 prosenttia vuodesta 2011. Keskimääräistä työeläkettä saavan yksinasuvan reaalitytulot ovat kasvaneet 5 prosenttia ja ansiosidonnaista työttömyysturvaa pienen palkan perusteella saavien reaalitytulot 9 prosenttia.

Yksinhuoltajien, jotka saavat perustyöttömyysturvaa, kotihoidon tukea tai vähimmäismääräistä vanhempain- tai sairauspäivärahaa, reaalitytulot ovat kasvaneet 12 prosenttia vuodesta 2011. Yksinhuoltajaopiskelijan tulot ovat kasvaneet 9 prosenttia, kun huomioidaan opintolaina. Leskeneläkettä saavan yksinhuoltajan reaalitytulot ovat nousseet 7 prosenttia ja työeläkettä saavan yksinhuoltajan reaalitytulot ovat kasvaneet 5 prosenttia, mutta takuueläkkeellä olevan yksinhuoltajan tulot ovat laskeneet yhden prosentin. Samoin keskipalkkaisen yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot ovat reaalisesti laskeneet prosentin. Pienipalkkaisen yksinhuoltajan reaalitytulot ovat nousseet 10 prosenttia ja ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavan 8 prosenttia vuodesta 2011.

Perustyöttömyysturvaa tai vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavien lapsettomien pariskuntien reaalitytulot ovat kasvaneet 9 prosenttia vuodesta 2011. Ennen elokuuta 2014 aloittaneen opiskelijapariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat kasvaneet 6 prosenttia, uusien opiskelijoiden tulot taas 10 prosenttia. Eläkepariskunnan tulot ovat kasvaneet kolme prosenttia sekä takuueläkettä että työeläkettä saavilla. Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavien reaaliset käytettävissä olevat tulot ovat kasvaneet 8 prosenttia. Keskipalkkaisten pariskuntien käytettävissä olevat tulot ovat laskeneet prosentin ja pienipalkkaisilla kasvaneet prosentin.

Vähimmäismääräisellä sairaus- tai vanhempainpäivärahalla, kotihoidon tuella tai perustyöttömyysturvalla olevien kahden huoltajan lapsiperheiden reaalitytulot ovat kasvaneet 9 prosenttia vuodesta 2011. Opiskelijapariskunnan ja kahden lapsen muodostaman kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat kasvaneet 8-11 prosenttia ja kansaneläkkeellä olevien 4 prosenttia. Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavien tulot ovat kasvaneet 6 prosenttia. Pienipalkkaisten lapsiperheiden reaalitytulot ovat nousseet 8 prosenttia ja keskipalkkaisten käytettävissä olevat tulot ovat laskeneet yhden prosentin.

Taulukko 5.2.1 Esimerkkilaskelmien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot euroina (KTU) 2011 ja niiden reaalin kehitys vuosina 2011–2015 (2011=100). Asumisoletuksena vuokra-asunto keski-suuressa kaupungissa.

Perhemuoto	Elämäntilanne	2011, €/kk	2011	2012	2013	2014	2015
Yksinasuva	Työtön, perusturva	864	100	104	106	107	109
	Eläkeläinen, perusturva	1021	100	101	102	103	104
	Vähimm. SV-päiväraha	864	100	104	106	107	109
	Korkeakouluopiskelija	864	100	104	106	107	109
	Uusi korkeakouluopiskelija	864	100	104	106	107	109
	Työtön, ansioturva	931	100	108	109	109	109
	Eläkeläinen, ansioturva	1227	100	102	103	103	105
	Pienipalkkainen	1278	100	102	102	103	110
	Keskipalkkainen	2220	100	100	100	99	99
Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Työtön, perusturva	1280	100	108	110	111	112
	Eläkeläinen, perusturva	1461	100	101	102	103	99
	Vähimm. SV-päiväraha	1280	100	108	110	111	112
	Yksinhuoltajaleski	1341	100	103	105	106	107
	Korkeakouluopiskelija	1320	100	104	107	108	109
	Uusi korkeakouluopiskelija	1320	100	104	107	109	109
	Kotihoidon tuen saaja	1280	100	108	110	111	112
	Työtön, ansioturva	1449	100	106	106	107	108
	Eläkeläinen, ansioturva	1667	100	102	103	104	105
	Pienipalkkainen	1725	100	104	104	104	110
	Keskipalkkainen	2510	100	100	100	100	99
Pariskunta	Työtön, perusturva	1284	100	106	107	108	109
	Eläkeläinen, perusturva	1684	100	101	102	103	103
	Vähimm. SV-päiväraha	1284	100	104	107	107	109
	Korkeakouluopiskelija	1599	100	97	96	107	106
	Uusi korkeakouluopiskelija	1599	100	97	96	111	110
	Työtön, ansioturva	1561	100	107	107	108	108
	Eläkeläinen, ansioturva	2184	100	102	102	102	103
	Pienipalkkainen	2556	100	102	101	101	101
	Keskipalkkainen	4440	100	100	100	99	99
Lapsiperhe, 2 lasta	Työtön, perusturva	1992	100	105	107	108	109
	Eläkeläinen, perusturva	2156	100	101	102	103	104
	Vähimm. SV-päiväraha	1963	100	105	107	108	109
	Korkeakouluopiskelija	2002	100	104	106	108	108
	Uusi korkeakouluopiskelija	2002	100	104	106	111	111
	Kotihoidon tuen saaja	1963	100	105	107	108	109
	Työtön, ansioturva	2148	100	105	105	105	110
	Eläkeläinen, ansioturva	2568	100	102	102	103	106
	Pienipalkkainen	2767	100	102	101	101	108
	Keskipalkkainen	4651	100	100	100	99	99

Taulukossa 5.2.2 on esitetty esimerkkilaskelmat kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen reaalisesta kehityksestä asumiskustannusten jälkeen vuosina 2011–2015. Asumismuodoksi on oletettu vuokra-asunto keskisuuressa kaupungissa. Perusturvan varassa olevien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen ovat reaalisesti kasvaneet 1–16 prosenttia vuodesta 2011, lukuun ottamatta yksinhuoltajatakuueläkeläisiä joiden tulot ovat laskeneet 7 prosenttia. Keskipalkkaisen kotitalouden asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat laskeneet reaalisesti 2–4 prosenttia, pienipalkkaisten kotitalouksien tulot sen sijaan kasvoivat 8–11 prosenttia, lapsettomia pariskuntia lukuun ottamatta, joiden tulotaso laski prosenttiyksikön verran.

Yksinasuvalla perustyöttömyyspäivärahaa, vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai opintotukea saavan asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat kasvaneet 9 prosenttia vuodesta 2011. Yksinasuvan kansaneläkeläisen asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat reaalisesti kasvaneet 1 prosenttia ja työeläkettä saavan 2 prosenttia. Keskipalkkaisella yksinasujalla tulot ovat laskeneet 3 prosenttia ja pienipalkkaisella kasvaneet 10 prosenttia. Ansiosidonnaista työttömyysturvaa pienen palkan perusteella saavien tulot ovat kasvaneet 10 prosenttia.

Yksinhuoltajatalouden asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat reaalisesti nousseet perustyöttömyysturvaa, lasten kotihoidon tukea tai vähimmäismääräistä vanhempainpäivärahaa saavilla 16 prosenttia vuodesta 2011. Yksinhuoltajaopiskelijoiden (ml. opintolaina) käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen ovat nousseet 9 prosenttia. Kansaneläkejärjestelmän mukaista leskeneläkettä saavien yksinhuoltajien tulot ovat reaalisesti kasvaneet 6 prosenttia, muttakansaneläkettä (takuu-eläkettä) saavien yksinhuoltajien tulot ovat laskeneet 7 prosenttia. Sen sijaan työeläkettä saavilla kasvua on ollut kolme prosenttia. Keskipalkkaisen yksinhuoltajan asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat reaalisesti laskeneet 4 prosenttia ja pienipalkkaisella nousseet 11 prosenttia.

Käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen ovat kasvaneet peruspäivärahaa tai vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavilla lapsettomilla pariskunnilla 9 prosenttia vuodesta 2011. Kansaneläkeläispariskuntien asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat kasvaneet prosenttia ja opiskelijapariskuntien 5–11 prosenttia riippuen opintojen aloitusajankohdasta. Ansioturvaa saavien työttömien tulot ovat kasvaneet 8 prosenttia. Työeläkettä saavien pariskuntien asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat nousseet hie- man reaalisesti (1 %). Pieni- ja keskipalkkaisilla pariskunnilla asumiskustannusten jälkeen käytettävissä olevat tulot ovat pienentyneet 1–2 prosenttia.

Kahden huoltajan lapsiperheillä asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat reaalisesti kasvaneet perustyöttömyysturvaa, vähimmäismääräistä sairaus- tai vanhempainrahaa tai kotihoidon tukea saavilla 9 prosenttia. Lapsiperheellisten opiskelijoiden tulot ovat kasvaneet 8–12 prosenttia. Työeläkettä saavan lapsiperheen tulot ovat kasvaneet 5 prosenttia. Pienipalkkaisilla lapsiperheillä asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat kasvaneet 8 prosenttia ja keskipalkkaisilla laskeneet 3 prosenttia.

Pienipalkkaisten lapsiperheiden muista poikkeava tulojen kehitys 2015 johtuu asumistukeen tehdyistä lapsiperheitä suosivista muutoksista sekä ansiotulojen suojaosuudesta asumistukea määriteltäessä.

Taulukko 5.2.2 Esimerkkilaskelmien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen 2011 ja niiden reaalin kehitys vuosina 2011–2015 (2011=100). Asumisoletuksena vuokra-asunto keskiarvossa kaupungissa.

Perhemuoto	Elämäntilanne	2011, €/kk	2011	2012	2013	2014	2015
Yksinasuva	Työtön, perusturva	419	100	107	109	109	109
	Eläkeläinen, perusturva	576	100	101	102	101	101
	Vähimm. SV-päiväraha	419	100	107	109	109	109
	Korkeakouluopiskelija	419	100	107	109	109	109
	Uusi korkeakouluopiskelija	419	100	107	109	109	109
	Työtön, ansioturva	486	100	114	114	113	110
	Eläkeläinen, ansioturva	782	100	102	102	102	102
	Pienipalkkainen	833	100	102	102	102	110
	Keskipalkkainen	1775	100	100	99	98	97
Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Työtön, perusturva	683	100	114	116	115	116
	Eläkeläinen, perusturva	864	100	101	101	101	93
	Vähimm. SV-päiväraha	683	100	114	116	115	116
	Yksinhuoltajaleski	744	100	104	106	106	106
	Korkeakouluopiskelija	723	100	107	110	109	109
	Uusi korkeakouluopiskelija	723	100	107	110	113	109
	Kotihoidon tuen saaja	683	100	114	116	115	116
	Työtön, ansioturva	853	100	109	108	107	107
	Eläkeläinen, ansioturva	1070	100	103	103	102	103
	Pienipalkkainen	1128	100	105	104	103	111
	Keskipalkkainen	1913	100	100	99	98	96
Pariskunta	Työtön, perusturva	712	100	111	111	111	109
	Eläkeläinen, perusturva	1112	100	101	102	101	101
	Vähimm. SV-päiväraha	712	100	107	109	109	109
	Korkeakouluopiskelija	1027	100	95	92	108	105
	Uusi korkeakouluopiskelija	1027	100	95	92	114	111
	Työtön, ansioturva	989	100	110	109	109	108
	Eläkeläinen, ansioturva	1612	100	102	102	101	101
	Pienipalkkainen	1984	100	102	100	99	99
	Keskipalkkainen	3868	100	100	99	98	98
Lapsiperhe, 2 lasta	Työtön, perusturva	1249	100	107	109	109	109
	Eläkeläinen, perusturva	1413	100	101	102	101	101
	Vähimm. SV-päiväraha	1220	100	107	109	109	109
	Korkeakouluopiskelija	1259	100	106	108	110	108
	Uusi korkeakouluopiskelija	1259	100	106	108	115	112
	Kotihoidon tuen saaja	1220	100	107	109	109	109
	Työtön, ansioturva	1405	100	107	106	105	110
	Eläkeläinen, ansioturva	1825	100	102	102	102	105
	Pienipalkkainen	2024	100	102	100	99	108
	Keskipalkkainen	3908	100	100	99	98	97

5.3 Kotitalouksien tulojen kehitys suhteessa keskipalkkoihin 2011-2015

Seuraavassa verrataan esimerkkikotitalouksien tulojen kehitystä suhteessa työssäkäyviin keskipalkkaisiin esimerkkikotitalouksiin. Asumismuodoksi on oletettu jälleen vuokra-asunto keskisuudessa kaupungissa. Taulukossa 5.3.1 on esitetty esimerkkilaskelmissa käytettyjen malliperheiden käytettävissä olevien tulojen taso ja kehitys suhteessa vastaavanlaisen keskipalkkaa saavan kotitalouden tuloihin 2011–2015. Kokopäivätyössä olevan keskipalkka on arvioitu vuonna 2015 olevan 3340 euroa kuukaudessa.

Yksinasuvan työttömän perusturvan, vähimmäissairauspäivärahan tai opintotuen (ml. opintolaina) varassa elävän tulotaso on 43 prosenttia yksinasuvan keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta vuonna 2015, ja tulotaso on lähentynyt keskipalkkaisen tulotasoa noin 4 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Takuueläkettä saavan yksinasuvan tulotaso on 48 prosenttia ja osuus on noussut 2 prosenttiyksikköä. Työeläkettä saavan tulotaso on noin 58 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta ja osuus on noussut kolme prosenttiyksikköä. Pienipalkkaisen yksinasuvan tulotaso on 63 prosenttia keskipalkkaisen yksinasuvan tulotasosta, ja osuus on noussut 5 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Pienipalkkaisesta työstä ansiosidonnaiselle työttömyysturvalle joutuneen yksinasuvan tulotaso on 46 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta ja osuus on noussut 4 prosenttiyksikköä vuodesta 2011.

Perus- tai vähimmäispäivärahalla, kansaneläkkeellä tai Kelan leskeneläkkeellä. kotihoidon tuella tai opintotuella olevan yksinhuoltajan tulotaso on 58 prosenttia keskipalkkaisen yksinhuoltajan tulotasosta vuonna 2015. Osuus on noussut 4–7 prosenttiyksikköä vuodesta 2011 lukuun ottamatta takuueläkeläisiä, joiden tulotaso ei ole muuttunut suhteessa keskituloihin. Työeläkettä saavan yksinhuoltajan tulotaso ennen asumismenoja on 70 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta, osuus on noussut 4 prosenttiyksikköä tarkasteluajanjaksona. Pienipalkkaisen yksinhuoltajan tulotaso on 76 prosenttia keskipalkkaisen yksinhuoltajan tulotasosta ja osuus on kasvanut 7 prosenttiyksikköä. Pienipalkkaisesta työstä ansiosidonnaiselle työttömyysturvalle siirtyneen yksinhuoltajan tulotaso on 63 prosenttia keskipalkkaiseen verrattuna, ja osuus on noussut 5 prosenttiyksikköä vuodesta 2011.

Perustyöttömyysturvaa tai vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavan pariskunnan tulotaso on 32 prosenttia kahden keskipalkkaisen kotitalouden tulotasoon verrattuna ja tulotason osuus on noussut 3 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Kahden takuueläkettä saavan kotitalouden tulotaso on 39 prosenttia kahden keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta, osuus on noussut prosenttiyksikön verran tarkasteluajanjaksona. Kahden opiskelijan talouden (ml. opintolaina) tulotaso on 39–40 prosenttia kahden keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta, osuus on noussut 3–4 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Työeläkkeellä olevan pariskunnan tulotaso on 51 prosenttia keskipalkkaisen pariskunnan tulotasosta, muutosta vuoteen 2011 on 2 prosenttiyksikköä. Pienipalkkaisen pariskunnan tulotaso on 58 prosenttia keskipalkkaisen pariskunnan tulotasosta, osuudessa ei ole tapahtunut muutoksia tarkasteluajanjaksona. Kahden ansiosidonnaista työttömyysturvaa (pienen palkan perusteella) saavan tulotaso on 38 prosenttia kahden keskipalkkaisen tulotasosta, osuus on noussut 3 prosenttiyksikköä vuodesta 2011.

Perus- ja vähimmäismääräistä päivärahaa tai opintotukea saavan lapsiperheellisen pariskunnan tulotaso on 46–47 prosenttia kahden keskipalkkaisen vanhemman lapsiperheen tulotasosta, ja osuus on noussut 4 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Kotihoidon tukea saavan kahden vanhemman lapsiperheen tulotaso on 46 prosenttia keskipalkkaisen lapsiperheen tulotasosta, osuus on kasvanut 4 prosenttia. Työeläkettä saavan kahden vanhemman lapsiperheen tulotaso on 59 prosenttia keskipalkkaisen lapsiperheen tulotasosta, osuus on kasvanut 4 prosenttiyksikköä. Kahden pienipalkkaisen vanhemman lapsiperheen tulotaso on 65 prosenttia kahden keskipalkkaisen vanhemman lapsiperheen tulotasoon verrattuna, osuus on noussut 6 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavan lapsiperheellisen pariskunnan tulotaso on 51 prosenttia keskipalkkaiseen verrattuna, osuus on kasvanut 5 prosenttiyksikköä.

Taulukko 5.3.1 Esimerkkilaskelmien kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen suhde (%) vastaavan keskipalkkaisen kotitalouden tuloihin 2011–2015. Asumisoletuksena vuokra-asunto keskisuuressa kaupungissa.

Perhemuoto	Elämäntilanne	2011	2012	2013	2014	2015
Yksinasuva	Työtön, perusturva	39 %	40 %	41 %	42 %	43 %
	Eläkeläinen, perusturva	46 %	46 %	47 %	48 %	48 %
	Vähimm. SV-päiväraha	39 %	40 %	41 %	42 %	43 %
	Korkeakouluopiskelija	39 %	40 %	41 %	42 %	43 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	39 %	40 %	41 %	42 %	43 %
	Työtön, ansioturva	42 %	45 %	46 %	46 %	46 %
	Eläkeläinen, ansioturva	55 %	56 %	57 %	58 %	58 %
	Pienipalkkainen	58 %	58 %	59 %	60 %	63 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Työtön, perusturva	51 %	55 %	56 %	57 %	58 %
	Eläkeläinen, perusturva	58 %	59 %	59 %	60 %	58 %
	Vähimm. SV-päiväraha	51 %	55 %	56 %	57 %	58 %
	Yksinhuoltajaleski	53 %	55 %	56 %	57 %	58 %
	Korkeakouluopiskelija	53 %	55 %	56 %	57 %	58 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	53 %	55 %	56 %	58 %	58 %
	Kotihoidon tuen saaja	51 %	55 %	56 %	57 %	58 %
	Työtön, ansioturva	58 %	61 %	61 %	62 %	63 %
	Eläkeläinen, ansioturva	66 %	68 %	69 %	69 %	70 %
	Pienipalkkainen	69 %	71 %	71 %	72 %	76 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Pariskunta	Työtön, perusturva	29 %	31 %	31 %	32 %	32 %
	Eläkeläinen, perusturva	38 %	38 %	39 %	39 %	39 %
	Vähimm. SV-päiväraha	29 %	30 %	31 %	31 %	32 %
	Korkeakouluopiskelija	36 %	35 %	35 %	39 %	39 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	36 %	35 %	35 %	40 %	40 %
	Työtön, ansioturva	35 %	37 %	38 %	38 %	38 %
	Eläkeläinen, ansioturva	49 %	50 %	50 %	51 %	51 %
	Pienipalkkainen	58 %	58 %	58 %	58 %	58 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Lapsiperhe, 2 lasta	Työtön, perusturva	43 %	45 %	46 %	46 %	47 %
	Eläkeläinen, perusturva	46 %	47 %	47 %	48 %	49 %
	Vähimm. SV-päiväraha	42 %	44 %	45 %	46 %	46 %
	Korkeakouluopiskelija	43 %	45 %	46 %	47 %	47 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	43 %	45 %	46 %	48 %	48 %
	Kotihoidon tuen saaja	42 %	44 %	45 %	46 %	46 %
	Työtön, ansioturva	46 %	48 %	49 %	49 %	51 %
	Eläkeläinen, ansioturva	55 %	56 %	57 %	57 %	59 %
	Pienipalkkainen	59 %	60 %	60 %	60 %	65 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Taulukossa 5.3.2 on esitetty esimerkkilaskelmissa käytettyjen malliperheiden asumiskustannusten jälkeisten käytettävissä olevien tulojen taso ja kehitys suhteessa vastaavanlaisen keskipalkkaa saavan esimerkkikotitalouden tuloihin 2011–2015. Asumiskustannukset ja -tuet määräytyvät keskiuudessa kaupungissa olevan vuokra-asunnon mukaisesti.

Perustyöttömyysturvaa, vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai opintotukea (ml. opintolaina) saavien yksinasuvien tulotasot asumiskustannusten jälkeen on 27 prosenttia keskipalkkaisen yksinasuvan tulotasosta vuonna 2015, ja osuus on noussut 3 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Takuueläkettä saavan yksinasuvan tulotasot on 34 prosenttia ja osuus on noussut 2 prosenttiyksikköä. Työeläkettä saavan tulotasot on 46 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta, ja osuus on noussut 2 prosenttiyksikköä. Pienipalkkaisen yksinasuvan tulotasot on 53 prosenttia keskipalkkaisen yksinasuvan tulotasosta ja osuus on noussut 6 prosenttiyksikköä. Pienipalkkaisesta työstä ansiosidonnaiselle työttömyysturvalla joutuneen yksinasuvan tulotasot on 31 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta, ja osuus on noussut 4 prosenttiyksikköä vuodesta 2011.

Perus- tai vähimmäismääräistä päivärahaa, kansan- tai leskeneläkettä, kotihoidon tukea tai opintotukea saavan yksinhuoltajan tulotasot on 43 prosenttia keskipalkkaisen yksinhuoltajan tulotasosta vuonna 2015, ja osuus on noussut 4-7 prosenttiyksikköä vuodesta 2011, kansaneläkettä saavia lukuunottamatta. Työeläkettä saavan yksinhuoltajan tulotasot ennen asumismenoja on 60 prosenttia keskipalkkaisen tulotasosta, osuus on noussut 4 prosenttia tarkasteluajanjaksona. Pienipalkkaisen yksinhuoltajan tulotasot on 68 prosenttia keskipalkkaisen ja osuus on noussut 9 prosenttiyksikköä. Ansiosidonnaiselle työttömyysturvalla olevan yksinhuoltajan tulotasot on 50 prosenttia keskipalkkaiseen verrattuna, ja osuus on noussut 5 prosenttiyksikköä vuodesta 2011.

Perustyöttömyysturvaa tai vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavan pariskunnan tulotasot on 20 prosenttia keskipalkkaisen pariskunnan tulotasoon verrattuna, osuus on noussut 2 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Takuueläkettä saavan pariskunnan tulotasot on 29 prosenttia keskipalkkaisen pariskunnan tulotasosta ja osuus on pysynyt samana. Kahden opiskelijan talouden (ml. opintolaina) tulotasot on 2–30 prosenttia kahden keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta, osuus on noussut 2-3 prosenttiyksikköä. Työeläkkeellä olevan pariskunnan tulotasot on 43 prosenttia keskipalkkaisen pariskunnan tulotasosta, muutosta vuoteen 2011 on prosenttiyksikön verran. Pienipalkkaisen pariskunnan tulotasot on 52 prosenttia keskipalkkaisen pariskunnan tulotasosta, osuus on kasvanut prosenttiyksikön. Ansiosidonnaisella työttömyysturvalla olevan pariskunnan tulotasot on 28 prosenttia kahden keskipalkkaisen tulotasosta, ja osuus on noussut 2 prosenttiyksikköä vuodesta 2011.

Perustyöttömyysturvaa tai opintotukea saavan lapsiperheellisen pariskunnan tulotasot on 36–37 prosenttia kahden keskipalkkaisen vanhemman lapsiperheen tulotasosta, ja osuus on noussut 4–5 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai kotihoidon tukea saavan lapsiperheen tulotasot on 35 prosenttia keskipalkkaisen lapsiperheen tulotasosta, ja osuus on kasvanut 4 prosenttia. Työeläkettä saavan perheellisen pariskunnan tulotasot on 50 prosenttia keskipalkkaisen lapsiperheen tulotasosta, ja osuus on kasvanut 3 prosenttiyksikköä. Kahden pienipalkkaisen lapsiperheen tulotasot on 57 prosenttia keskipalkkaisen lapsiperheen tulotasoon verrattuna, ja osuus on kasvanut 5 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Ansiosidonnaisella työttömyysturvalla olevan perheellisen pariskunnan tulotasot on 41 prosenttia keskipalkkaiseen verrattuna, osuus on kasvanut 5 prosenttiyksikköä vuodesta 2011.

Taulukko 5.3.2 Esimerkkilaskelmien kotitalouksien asumiskustannusten jälkeisten käytettävissä olevien tulojen suhde (%) vastaavan keskipalkkaisen kotitalouden tuloihin 2011–2015. Asumisoletuksena vuokra-asunto keskisuudessa kaupungissa.

Perhemuoto	Elämäntilanne	2011	2012	2013	2014	2015
Yksinasuva	Työtön, perusturva	24 %	25 %	26 %	26 %	27 %
	Eläkeläinen, perusturva	32 %	33 %	33 %	34 %	34 %
	Vähimm. SV-päiväraha	24 %	25 %	26 %	26 %	27 %
	Korkeakouluopiskelija	24 %	25 %	26 %	26 %	27 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	24 %	25 %	26 %	26 %	27 %
	Työtön, ansioturva	27 %	31 %	31 %	32 %	31 %
	Eläkeläinen, ansioturva	44 %	45 %	46 %	46 %	46 %
	Pienipalkkainen	47 %	48 %	48 %	49 %	53 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Työtön, perusturva	36 %	40 %	42 %	42 %	43 %
	Eläkeläinen, perusturva	45 %	45 %	46 %	47 %	43 %
	Vähimm. SV-päiväraha	36 %	40 %	42 %	42 %	43 %
	Yksinhuoltajaleski	39 %	40 %	42 %	42 %	43 %
	Korkeakouluopiskelija	38 %	40 %	42 %	42 %	43 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	38 %	40 %	42 %	44 %	43 %
	Kotihoidon tuen saaja	36 %	40 %	42 %	42 %	43 %
	Työtön, ansioturva	45 %	48 %	49 %	49 %	50 %
	Eläkeläinen, ansioturva	56 %	58 %	58 %	59 %	60 %
	Pienipalkkainen	59 %	62 %	62 %	63 %	68 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Pariskunta	Työtön, perusturva	18 %	20 %	21 %	21 %	20 %
	Eläkeläinen, perusturva	29 %	29 %	29 %	30 %	29 %
	Vähimm. SV-päiväraha	18 %	20 %	20 %	20 %	20 %
	Korkeakouluopiskelija	27 %	25 %	25 %	29 %	28 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	27 %	25 %	25 %	31 %	30 %
	Työtön, ansioturva	26 %	28 %	28 %	28 %	28 %
	Eläkeläinen, ansioturva	42 %	42 %	43 %	43 %	43 %
	Pienipalkkainen	51 %	52 %	52 %	52 %	52 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Lapsiperhe, 2 lasta	Työtön, perusturva	32 %	34 %	35 %	35 %	36 %
	Eläkeläinen, perusturva	36 %	36 %	37 %	37 %	38 %
	Vähimm. SV-päiväraha	31 %	33 %	34 %	35 %	35 %
	Korkeakouluopiskelija	32 %	34 %	35 %	36 %	36 %
	Uusi korkeakouluopiskelija	32 %	34 %	35 %	38 %	37 %
	Kotihoidon tuen saaja	31 %	33 %	34 %	35 %	35 %
	Työtön, ansioturva	36 %	38 %	38 %	38 %	41 %
	Eläkeläinen, ansioturva	47 %	48 %	48 %	48 %	50 %
	Pienipalkkainen	52 %	53 %	52 %	52 %	57 %
	Keskipalkkainen	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

5.4 Laskennallisen toimeentulotuen kehitys malliperheissä

Tässä luvussa tarkastellaan, miten esimerkkiperheiden laskennallinen oikeus perustoimeentulotukeen on muuttunut vuosina 2011–2015. Laskennallinen toimeentulotuki lasketaan oletuksella, että kotitaloudella ei ole muita perusosan lisäksi korvattavia menoja kuin keskisuuren kaupungin vuokra-asunnon mukaiset asumismenot, jotka korvataan täysimääräisinä.

Taulukossa 5.4.1 on esitetty laskennallisen toimeentulotuen määrä ja kehitys perusturvalla olevissa esimerkkiperheissä sekä korkeakouluopiskelijoilla. Laskennallisen toimeentulotuen määrä on kasvanut useimmissa esimerkkiperheissä 2011–2015. Suurin syy tähän on, että asumiskustannukset ovat kasvaneet nopeammin kuin asumistuen taso, jolloin pienituloisten kotitalouksien asumiskustannusten korvaus siirtyy yhä enemmän korvattavaksi toimeentulotuen kautta. Lisäksi vuonna 2012 toimeentulotuen perusosaan tehty tasokorotus sekä vuoden 2015 muita etuuksia korkeampi indeksikorotus lisäsivät toimeentulotukiriippuvuutta.

Kaikissa esimerkkilaskelmien elämäntilanteissa laskennallinen toimeentulotuki ei kuitenkaan ole kasvanut. Taulukosta nähdään, että työttömyyspäivärahojen korotus vuonna 2012 vähensi selvästi työttömien kotitalouksien laskennallisen toimeentulotuen määrää. Työttömät pariskuntataloudet poistuivat kokonaan toimeentulotuen piiristä aina vuoteen 2015 saakka. Yksinhuoltajatalouksissa työttömien peruspäivärahan korotus ei näy laskennallisen toimeentulotuen vähenemisenä, sillä vuonna 2012 tuli voimaan myös toimeentulotuen yksinhuoltajakorotus.

Perusturvalla olevat eläkeläiset eivät ole olleet laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen koko tarkastelukaupana 2011–2015. Elämäntilanteista vähimmäismääräistä sairaus- tai vanhempainpäivärahaa sekä kotihoidon tukea saavat kotitaloudet ovat oikeutettuja muita perhetyyppettä selvästi suurempiin toimeentulotukiin. Toimeentulotukiriippuvuus on myös kasvanut heidän keskuudessaan tarkastellulla ajanjaksolla 2011-2015. Perhemuodoista toimeentulotukiriippuvuus on kasvanut eniten yksinhuoltajilla, johtuen suurelta osin vuoden 2012 yksinhuoltajakorotuksesta.

Korkeakouluopiskelijoilla toimeentulotukiriippuvuus kasvoi tarkastelujakson keskivaiheilla vuosina 2012 ja 2013, mikä johtuu toimeentulotuen korotuksien lisäksi siitä, että opintotuki ollut sidottu indeksiin ennen vuotta 2014. Vuonna 2014 opiskelijoiden toimeentulotukiriippuvuus väheni opintolainan korotuksen myötä, sillä nostamatonkin opintolaina lasketaan tuloksi toimeentulotukea laskettaessa. Korotuksen ansiosta uudet yksinhuoltajaopiskelijat eivät enää olleet oikeutettuja laskennalliseen toimeentulotukeen. Myös uusien opiskelijoiden korkeampi opintoraha vähensi jonkin verran laskennallista toimeentulotukea.

Taulukko 5.4.1 Laskennallisen toimeentulotuen määrä (€/kk) esimerkkiperheissä vuosina 2011–2015 vuoden 2015 hintatasossa. Asumisoletuksena vuokra-asunto keskisuudessa kaupungissa.

Perhemuoto	Elämäntilanne	2011	2012	2013	2014	2015	Muutos, €
Yksinasuva	Työtön, perusturva	103	43	52	51	86	-17
	Eläkeläinen, perusturva	0	0	0	0	0	0
	Vähimm. SV-päiväraha	103	121	126	125	159	+56
	Korkeakouluopiskelija	68	127	159	74	95	+27
	Uusi korkeakouluopiskelija				40	61	-7
Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Työtön, perusturva	17	21	37	43	73	+56
	Eläkeläinen, perusturva	0	0	0	0	0	0
	Vähimm. SV-päiväraha	101	183	197	202	231	+130
	Lesken jatkoeläkkeen saaja	0	27	37	41	122	+122
	Korkeakouluopiskelija	0	72	103	7	47	+47
	Uusi korkeakouluopiskelija				0	14	+14
	Kotihoidon tuen saaja	156	239	256	257	286	+130
Pariskunta	Työtön, perusturva	80	0	0	0	30	-50
	Eläkeläinen, perusturva	0	0	0	0	0	0
	Vähimm. SV-päiväraha	80	66	71	69	110	+30
	Korkeakouluopiskelija	0	0	0	0	0	0
	Uusi korkeakouluopiskelija				0	0	0
Pariskunta, 2 lasta	Työtön, perusturva	203	139	169	175	140	-63
	Eläkeläinen, perusturva	0	0	0	0	0	0
	Vähimm. SV-päiväraha	334	368	390	395	343	+7
	Korkeakouluopiskelija	0	117	170	0	11	+11
	Uusi korkeakouluopiskelija				0	0	0
	Kotihoidon tuen saaja	255	237	263	269	220	-35

5.5 Kotitalouksien tulojen riittävyys suhteessa viitebudjetteihin

Vähimmäisturvan riittävyttä arvioitiin Stakesin ja Kuluttajatutkimuskeskuksen toteuttamassa vähimmäisturvan taso-hankkeessa ensimmäisen kerran 1990-luvulla (Aatola ja Viinisalo 1999). Aatola ja Viinisalo laativat tuolloin tarvebudjetin lähtökohtanaan elämisen perustarpeet ja kotitalouden tavanomainen toiminta (Forma ym. 1999). Tarvebudjetin tavoitteena oli ”konkretisoida esimerkinomaisesti, mitä rahalla saa ja paljonko rahaa tarvitaan tietyn määritellyn kulutustason ylläpitoon, ts. mitä kohtuullisen ja vähimmäiskulutustason antava eläminen maksaa”. Aatolan ja Viinisalon mukaan vähimmäisturvan tasoon tulisi sisällyttää ainakin sellaiset kodin laitteet, joita on kolmella neljäsosalla talouksista.

Välttämätön kulutus on elämäntilanne-, aika-, paikka- ja kulttuurisidonnaista. Välttämätön kulutus muuttuu ajassa. Nykyisin kulutus on muutakin kuin perustarpeiden tyydyttämistä. 1990-luvun lopulla ylellisyytenä pidettiin ravintolassa ruokailua, astianpesukonetta, tietokonetta, internetyhteyttä, matkapuhelinta, stereoita ja videonauhuria (Aatola 2001). Vuonna 1995 välttämättömiksi hyödykkeiksi katsottiin nykyaikainen asunto, pesukone, pölynimuri, puhelin ja pakastin (Kangas ja Ritakallio 1996). Kosunen (1999) määritteli Tilastokeskuksen kulutustutkimusaineiston avulla välttämätöntä kulutusta gini- ja konsentraatiokertoimiin perustuvien jakaumamittareiden avulla sekä arvioimalla pienituloisten ja -menoisten kulutusmeno-osuuksia eri hyödykeryhmissä 1990-luvun lopulla. Välttämättömäksi kulutukseksi osoittautui Kosunen tutkimuksessa asumiseen, ruokailuun sekä sairauden- ja terveydenhoitoon liittyvä kulutus ja ylelliseksi puolestaan kulutus, joka aiheutui auton hankinnasta, ulkona syömisestä ja matkailusta sekä vaatteiden ja jalkineiden hankkimisesta. Tultaessa 2010-luvulle ovat monet 1990-luvun ylellisyydet ovat muuttuneet välttämättömiksi, esimerkkinä matkapuhelin, tietokone, internet-yhteys tai matkailu.

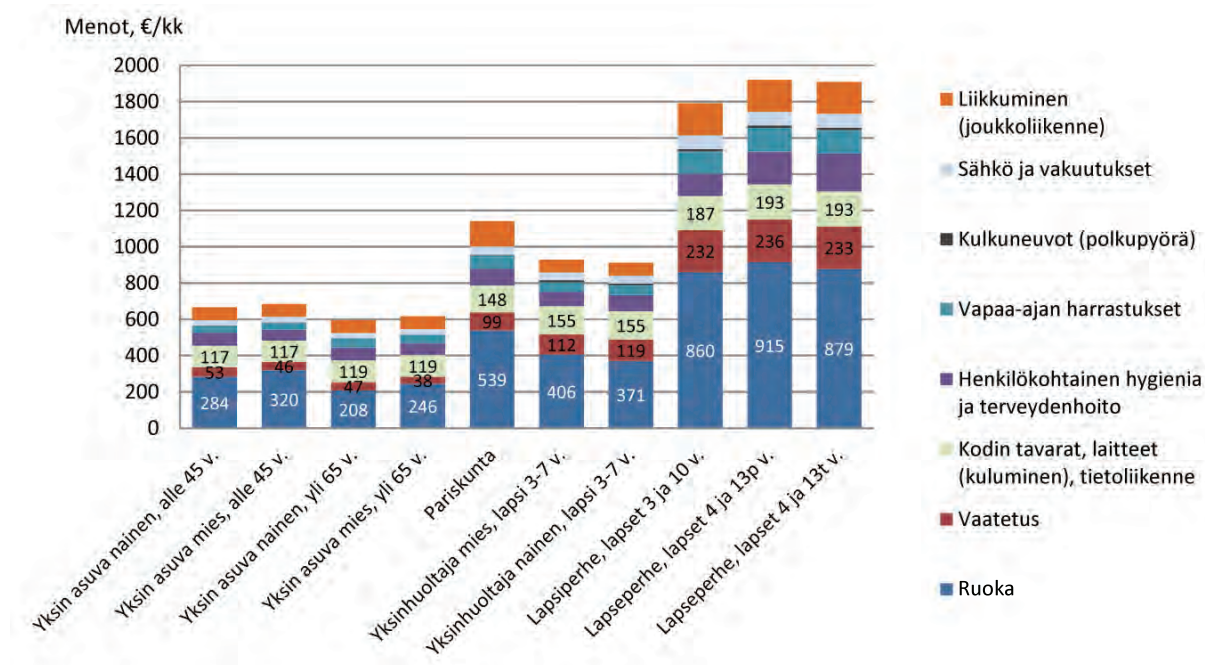
Tämän päivän välttämättömään kulutukseen liittyy aikaisempaa enemmän erilaisten sosiaalisten ja kulttuuristen tarpeiden tyydyttäminen. Budjetit rakennetaan tämän päivän kulutuksen ja tarjolla olevien kulutushyödykkeiden pohjalta. Budjettien tarkoituksena on kuvata arkipäivän elämässä tarvittavia hyödykkeitä ja niiden kulutusmääriä, mitkä takaavat kotitalouden toimintamahdollisuudet nyky-yhteiskunnassa (Hirsch 2009). Saunders (1998) määrittelee budjetit keinoksi arvioida tarpeita materiaalien hyödykkeiden avulla tietyn tyypiselle taloudelle, jotta se saavuttaisi tietyn elintason tiettyssä ajassa ja paikassa. Välttämättömän kulutuksen määrittelyssä keskitytään hyvinvoinnin aineelliseen ulottuvuuteen psykologisten tai subjektiivisten tekijöiden sijaan. Hyödykkeiden valinta koriin ei ole päätarkoitus, vaan kori on nähtävä menetelmänä arvioida elämisen kustannukset tietyllä kulutustasolla tai tulotasolla (Borgeraas ja Dahl 2008). Hyödykkeiden valinta on vain väline tulo – tai kulutustason määrittämisessä. Hyödykkeet ovat esimerkkejä tietyistä kulutustasosta, mutta ne voidaan korvata jollain toisella vaihtoehdoisella hyödykkeellä. Laadinnassa pyritään erottamaan todellinen tarve ja halut ja keskittymään arjen toimintoihin varmistuen kotitalouden toimintakyky erilaisissa elinvaiheissa. Budjetteja voidaan laatia erilaisille talouksille, vaikka tiedetäänkin, että samankokoisilla ja -tyyppisillä talouksilla on erilaisia mieltymyksiä ja toimintatapoja. Viitebudjetti on nimensä mukaisesti viitteellinen. Se ei pyri osoittamaan, miten tulee kuluttaa. Sen sijaan se osoittaa, paljonko rahaa kuluu tavanomaisessa elämässä tarvittavien tavaroiden ja palveluiden hankkimiseen tietyllä aikavälillä, esimerkiksi kuukauden aikana. Viitebudjetit ovat suhteellisen niukkoja verrattuna siihen, miten nykyajan ihmiset keskimäärin kuluttavat ja elävät (Lehtinen ym. 2010).

Suomen ohella monissa muissa maissa Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella on menossa tällä hetkellä useita viitebudjettien laadintaprosesseja niin yksittäisissä maissa kuin myös koordinoituna Euroopan Unionin rahoituksella. Kiinnostuksen syinä ovat olleet köyhyyden ja syrjäytymisen lisääntyminen Euroopassa, mutta myös tulo- tai köyhyysmittareiden puutteellisuus päätettäessä erilaisista tulonsiirroista. Kritiikkiä on kohdentunut ennen kaikkea köyhyysrajan määrittämiseen, sillä käytetty 60 prosenttia mediaanitulosta ei kuvaa riittävän hyvin köyhyysrajan alle jäävien tilannetta (Borgeraas ja Dahl 2008). Keskustelua käydään siitä, millaisia välttämättömäksi katsottuja elinkustannuksia pitäisi ottaa huomioon

kotitalouksien elinvaiheissa, kun päätetään tulonsiirroista. Euroopan unioni rahoittaa myös parhaillaan hanketta viitebudjettien laadintamenetelmien yhdenmukaistamiseksi.

Kuluttajatutkimuskeskuksessa määriteltiin vuonna 2010 viitebudjettien avulla kohtuullisen minimin mukainen kulutustaso, jolla ihminen tulee toimeen ja pystyy osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan (Lehtinen ym. 2010). Viitebudjeteissa kulutus konkretisoitiin hyödykeluettelon eli hyödykekorin avulla. Hyödykekori kattaa elämisen perustarpeiden tyydyttämisen ja niihin liittyvissä toiminnoissa tarvittavat hyödykkeet. Vuonna 2013 viitebudjettien hinnat päivitettiin ja viitebudjettitalouksien määrää lisättiin siten, että budjetit laadittiin yhdeksälle kotitaloustyypille: nuorelle ja iäkkäälle yksin asuvalle miehelle ja naiselle, keski-ikäiselle lapsettomalle pariskunnalle, kahden huoltajan lapsiperheelle, jossa on kaksi tai kolme lasta sekä yksinhuoltajaperheelle, jossa on kaksi lasta (Lehtinen ja Aalto 2014). Kuluttajatutkimuskeskuksen viitebudjetit rakennettiin konsensuaalista menetelmää hyödyntäen (ks. Lehtinen ym. 2010). Seuraavissa esimerkkilaskelmissa käytettyjen malliperheiden tulotaso vertaillaan Kuluttajatutkimuskeskuksen viitebudjettien vuodelle 2014 päivitettyihin tietoihin.

Kuviossa 5.5.1 on kuvattu kohtuullisen minimin viitebudjetit yllä mainituille kotitaloustyypeille kulutusmenoryhmittäin. Viitebudjetit ottavat huomioon eri kulutusmenoryhmissä eri kotitaloustyypien tyypillisiä tarpeita. Viitebudjetit sisältävät kestoiältään erilaisia hyödykkeitä ja palveluja. Palvelujen, kertakäyttöisten ja enintään vuoden kestävien tavaroiden kustannus laskettiin kertomalla hyödykkeiden kappalehinta tarvittavalla lukumäärällä vuodessa kotitaloutta kohden. Kestävien tavaroiden hankintahintaa ei otettu sellaisenaan budjettiin, vaan tavaroille laskettiin vuotuisen kulumisen arvo ja vain tämä erä otettiin budjettiin. Kulumisen laskettiin jakamalla tavaran hankintahinta sen käyttöiällä. Eri-ikäisille (alle 45- ja yli 65-vuotiaat) yksin asuville miehille ja naisille on laskettu omat viitebudjetit, ja niitä käytetään vertailutaulukoissa.

Kuvio 5.5.1. Viitebudjetit erilaisille kotitaloustyypeille ilman asumismenoja 2014. (€/kk)

Lähde: Lehtinen & Aalto 2014 / omat laskelmat.

Ruoka vie suurimman osan kulutuksesta, kun asumismenoja ei huomioida. Viitebudjeteissa on lähdetty siitä, että tulotasosta riippumatta ihmisillä tulisi olla mahdollisuus ravitsemuksellisesti oikeanlaiseen ravintoon. Työssäkäyville on sisällytetty ruokabudjettiin arkipäivisin työpaikkaruokailun verotusarvon mukainen summa (6,10 e vuonna 2014; Verohallinto 2014), yli 65-vuotiaat syövät ja valmistavat kaikki ateriat kotona. Kullekin taloudelle on varattu rahaa ulkona syömiseen kaksi kertaa kuukaudessa ns. pizza-aterian hinta. Loma-ajat on vuosilaskelmissa otettu huomioon siten, että työpaikkaruokailun tilalle on laskettu kotona valmistettujen aterioiden kustannukset. Vuoden kaikkia juhlapyyhiä varten on huomioitu 10 prosentin lisäys ruokamenoihin, mikä on laskettu vuoden kotona valmistettavien ruokien kustannuksista.

Viitebudjetissa naisten perusvarastossa on enemmän vaatekappaleita ja siten heille on budjetoitu vaatteisiin enemmän rahaa kuin miehille. Lasten vaatteissa käyttöikä on lyhyempi kuin aikuisilla lasten kasvamisen vuoksi, joten kasvavilla teini-ikäisillä lapsilla vaate- ja kenkäkustannukset ovat suuret. Iäkkäille vaatteiden käyttöikä on laskettu pidemmäksi kuin muilla, ja siksi heidän vaatebudjettinsa on pienempi kuin nuoremmilla. Ruokaan kuluu miehillä ja teini-ikäisillä lapsilla hieman enemmän rahaa kuin naisilla, koska ravintontarve on heillä suurempi kuin naisilla. Naisilla puolestaan kuluu rahaa hygieniatarvikkeisiin enemmän kuin miehillä. Kodin tavaroissa ja laitteissa suurin yksittäinen erä on tietoliikennemaksut, jotka ovat puolet ko. menoista. Tietoliikennemaksut koostuvat sanomalehden tilausmaksusta, matkanpuhelinmaksuista ja internetyhteyden kuukausimaksusta. Kaikilla yli 7-vuotiailla on käytössä matkapuhelin sekä jokaisessa taloudessa on kannettava tietokone. Tietoliikenneyhteydet ovat välttämättömät, koska taloudet joutuvat hoitamaan asioitaan yhä useammin verkossa, esimerkiksi pankkiasiat ja asiointi viranomaisten kanssa. Liikkumisen kuukausikustannuksiksi laskettiin polkupyörästä aiheutuvat kustannukset sekä julkisen liikenteen kustannukset pääkaupunkiseudulla tai pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuinpaikan mukaan. Tässä raportissa malliperheiden esimerkkilaskelmissa käytetään pääkaupunkiseudun ulkopuolella aiheutuvia keskimääräisiä joukkoliikennekustannuksia. Auton kustannukset on jätetty pois kokonaan vertailuista.

Toimeentulotuen nykyisenkaltaista perusosaa muodostettaessa 1980-luvulla käytettiin viitebudjetteja ja STM:n oppaassa toimeentulotukilain soveltajille (STM 2001) esitettiin kulutustutkimukseen perustuvat laskennalliset perusteet perusosan suuruudelle ja menojen osuuksille. Perusosan suuruus on laskennallinen oletama kotitalouksien vähimmäiskulutustasoa vastaavien ja jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvien menojen suuruudesta. Tämän vuoksi perusosan käytöstä ei hakijalta vaadita erillistä selvitystä. Perusosa kattaa peruskulutuksen eli ruoka-, vaate-, informaatio- ja terveysmenot sekä jonkin verran muita kuluja (ks. kappale 3.1.7). Viitebudjettien ja toimeentulotuen kattamissa menoissa suurin ero on kestokulutustavaroissa, jotka ovat kulumisen osalta budjeteissa, mutta toimeentulotuessa joko muissa kuluissa tai niihin on haettava täydentävää tukea. Viitebudjeteissa ja toimeentulotuessa on laskettu mukaan vain vähäinen määrä terveys- ja hygieniakuluja. Viitebudjeteissa terveysmenojen osuus on noin kuusi prosenttia, kun toimeentulotukeen niitä lasketaan kolmen prosentin verran.

Taulukko 5.5.2 esittää, kuinka suuren osuuden viitebudjetin menoista malliperheet pystyvät käytettävissä olevilla tuloillaan kattamaan. Malliperheiden asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot vuonna 2014 ovat samat kuin aiemmissa kappaleissa esitetyt. Viitebudjeteissa ei ole huomioitu myöskään eläkeläistalouksien mahdollisesti muita talouksia korkeampia terveysmenoja.

Yksin vuokralla asuvien työmarkkinatukea, vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai opintotukea saavien käytettävissä olevat tulot riittävät kattamaan viitebudjetin menot 71-prosenttisesti. Yksin vuokralla asuvan takuueläkkeellä olevat tulot kattavat 99–104 prosenttia viitebudjetin menoista. Vuokralla asuvien yksihuoltajien työttömien perusturvan taso riittää kattamaan noin 90 prosenttia viitebudjetin menoista, takuueläkettä saavilla yksihuoltajilla 97–101 prosenttia. Työmarkkinatukea tai sairauspäivärahaa saavien ja vuokralla asuvien pariskuntien tulot riittävät kattamaan budjettien menot 71–73-prosenttisesti, takuueläkettä saavilla 93–107 prosenttia. Vuokralla asuvien työttömien, kotihoidon tuella, sairauspäivärahalla tai opintotuella olevien lapsiperheiden tulot kattavat 75–79-prosenttisesti viitebudjettien menot.

Omistusasunnossa asuvilla on vuokralla-asujia pienemmät asumiskustannuksen, mutta asumisen tukien ja toimeentulotuen vuoksi asumiskustannusten jälkeisissä tuloissa ei useinkaan ole suuria eroja perusturvan varassa elävillä kotitalouksilla. Esimerkiksi omistusasunnossa yksinasuvan työmarkkinatukea saavan tulot kattavat 79 prosenttia viitebudjetin menoista (vuokralla-asujilla 71 prosenttia), ja takuueläkeläisellä 110 prosenttisesti (vuokralla-asujilla 98–104 prosenttia). Yksinasuvan vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavan asumiskustannusten jälkeiset tulot ovat samat asumismuodosta riippumatta ja riittävät kattamaan 71 prosenttia viitebudjetin menoista.

Perusturvan taso suhteessa kohtuullisen minimikulutuksen viitebudjetteihin on noussut vuodesta 2011 perusturvan riittävyyden arviointiraportin luvuista. Vuoden 2011 perusturvan riittävyyden arviointiraportissa (THL 2011) käytettiin esimerkkilaskelmissa vain yhtä tasoa asumismenoille, keskiuudessa kaupungissa vuokralla. Tällä asumisoletuksella, vuonna 2011 yksin asuvan perusturvan taso kattoi työttömällä, opiskelijalla tai sairauspäivärahaa saavalla 63 prosenttia kohtuullisesta vähimmäiskulutuksesta, kun vuonna 2014 taso kattoi 71 prosenttia. Vastaavasti takuueläkettä saavan yksinasuvan tulot kattoivat vuonna 2011 kohtuullisesta vähimmäiskulutuksesta 101 prosenttia ja vuonna 2014 ne kattoivat 102 prosenttia.

Taulukko 5.5.2. Esimerkkilaskelmien malliperheiden viitebudjetit euroina sekä asumiskustannusten jälkeisten käytettävissä olevien tulojen suhde viitebudjettiin 2014. (%)

Perhe- muoto	Elämäntilanne	Viitebudj., €/kk	Omistus- asunto	Vuokra, pieni kunta	Vuokra, keskis. kaup.	Vuok- ra, PKS
Yksinasuva	Työtön, perusturva	675	79	71	71	71
	Eläkeläinen, perusturva	605	110	104	102	99
	Vähimm. SV-päiväraha	675	71	71	71	71
	Korkeakouluopiskelija	675	97	74	71	71
	Uusi korkeakouluopisk.	675	102	79	71	71
	Työtön, ansioturva	675	105	89	86	71
	Eläkeläinen, ansioturva	605	168	141	139	136
	Pienipalkkainen	675	177	141	132	118
	Keskipalkkainen	675	320	285	271	252
Yksin- huoltaja, 1 lapsi	Työtön, perusturva	920	98	90	90	90
	Eläkeläinen, perusturva	920	108	101	100	97
	Vähimm. SV-päiväraha	920	90	90	90	90
	Yksinhuoltajaleski	920	94	90	90	90
	Korkeakouluopiskelija	920	102	92	90	90
	Uusi korkeakouluopisk.	920	106	96	93	90
	Kotihoidon tuen saaja	920	90	90	90	90
	Työtön, ansioturva	920	117	106	105	100
	Eläkeläinen, ansioturva	920	137	127	126	122
	Pienipalkkainen	920	154	135	134	130
	Keskipalkkainen	920	259	223	214	201
	Pariskunta	Työtön, perusturva	1 143	82	73	73
Eläkeläinen, perusturva		1 143	113	107	104	93
Vähimm. SV-päiväraha		1 143	73	71	71	71
Korkeakouluopiskelija		1 143	119	111	102	88
Uusi korkeakouluopisk.		1 143	125	117	108	94
Työtön, ansioturva		1 143	133	106	99	89
Eläkeläinen, ansioturva		1 143	187	159	151	136
Pienipalkkainen		1 143	218	191	182	168
Keskipalkkainen		1 143	388	360	351	337
Pariskunta, 2 lasta	Työtön, perusturva	1 874	76	76	76	76
	Eläkeläinen, perusturva	1 874	85	81	80	76
	Vähimm. SV-päiväraha	1 874	75	75	75	75
	Korkeakouluopiskelija	1 874	83	79	78	76
	Uusi korkeakouluopisk.	1 874	87	82	81	77
	Kotihoidon tuen saaja	1 874	75	75	75	75
	Työtön, ansioturva	1 874	101	83	83	80
	Eläkeläinen, ansioturva	1 874	126	105	105	99
	Pienipalkkainen	1 874	140	118	113	104
	Keskipalkkainen	1 874	243	221	216	207

5.6 Väestön käsitykset perusturvaetuuksien riittävydestä

Perusturvan riittävyttä voidaan arvioida myös mielipidetutkimuksen keinoin. Tämä on keskeistä erityisesti yhteiskuntapolitiikan legitimitietin kannalta. Tässä luvussa tarkastellaan väestön näkemyksiä riittäväksi katsotusta toimeentulon tasosta sekä sitä, kuinka riittävinä eri toimeentuloturvaetuuksia pidetään.

Vuonna 2011 perusturvan riittävyttä arvioitaessa hyödynnettiin Turun yliopiston sosiaalipolitiikan oppiaineessa kerättyjen postikyselyjen tietoja (ns. konse-aineisto) suomalaisten mielipiteistä toimeentuloturvan riittävästä tasosta. Tätä raporttia varten näitä täydennettiin Kelan tutkimusosaston vuonna 2014 TNS Gallupilla teettämien puhelinhaastattelujen tuloksilla. Erilaisesta aineiston keruutavasta johtuen vuoden 2014 tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia aikaisempien vuosien kanssa, mikä on huomioitava aikasarjojen kehitystä tulkittaessa.

Taulukossa 5.6.1 tarkastellaan väestön mielipidettä riittäväksi katsotusta vähimmäisturvan tasosta. Vastajilta kysyttiin, kuinka paljon heidän mielestään yhden aikuisen ruokakunta tarvitsee rahaa elääkseen kuukaudessa sen jälkeen, kun verot ja asumiskustannukset on maksettu. Taulukossa on raportoitu kultakin poikkileikkaushetkeltä sopivaksi katsotun vähimmäisturvan keskiarvo sekä 95 % luottamusvälin ylä- ja alarajat. Vertailun vuoksi taulukossa on raportoitu myös toimeentulotuen perusosan nimellinen taso yksin asuvalle henkilölle euroina sekä toimeentulotuen perusosan suhde väestön näkemykseen prosentteina. Taulukossa esitetyt eurot ovat nimellisarvoina.

Taulukko 5.6.1. Väestön näkemys riittäväksi katsotusta vähimmäisturvan tasosta yksinasuvalle. (€/kk)

	1995	2000	2005	2010	2014
Keskiarvo	442	450	545	670	723*
95 % luottamusväli	430 – 455	443 – 459	534 – 556	658 – 683	692 – 754*
Yksin asuvan toimeentulotuen perusosa (nimellinen, €/kk)	340	348	379	417	480
Ero euroina	102	102	166	253	243*
Toimeentulotuen perusosa suhteessa väestön näkemykseen. %	77	77	70	62	66*

Vuosien 1995–2010 luvut perustuvat postikyselyihin (THL, 2011)

*Vuoden 2014 tiedot perustuvat puhelinhaastatteluihin. lähde: Kela ja TNS Gallup 2014.

Vuosien 1995–2014 välillä toimeentulotuen perusosan taso yksin asuvalle on noussut noin 41 prosenttia eli hieman enemmän kuin elinkustannusindeksin mukaiset elinkustannukset, jotka ovat nousseet noin 37 prosenttia. Keskimääräinen euromäärä, joka kansalaismielipiteen mukaan riittäisi elämiseen, on sen sijaan kasvanut 64 prosenttia eli noin 440 eurosta 720 euroon. Kunakin ajankohtana väestön näkemys elämiseen tarvittavasta euromäärästä on korkeampi kuin mitä sen hetkinen yksinasuvan toimeentulotuen perusosan taso on. Vuosina 2010 ja 2014 ero väestön keskimääräisen näkemyksen ja toimeentulotuen perusosan välillä on noin 240–250 euroa, eli perusosan suuruus on noin kaksi kolmannesta väestön näkemyksen mukaisesta tasosta. Vuosia 2010 ja 2014 verrattaessa on lisäksi huomattava, että yksin asuvan toimeentulotuen perusosan taso on noussut enemmän kuin väestön näkemys euromäärästä, jonka yhden aikuisen ruokakunta tarvitsee rahaa elääkseen kuukaudessa sen jälkeen, kun verot ja asumiskustannukset on maksettu. Vuosien 2010 ja 2014 lukuja verrattaessa on tosin huomioitava, että kyselytapa on muuttunut postikyselystä puhelinhaastatteluun. Tällä muutoksella saattaa olla vaikutusta tuloksiin.

Taulukossa 5.6.2 tarkastellaan riittäväksi katsotun vähimmäisturvan määrää suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin asumismenojen jälkeen. Tulotasot perustuvat luvussa viisi esitettyihin laskelmiin. Tiedot koskevat ainoastaan yksinasuvan aikuisen kotitaloutta.

Kaikilla tarkastelussa mukana olevilla perusturvaetuksilla tulot jäävät alle väestön näkemyksen euromäärästä, jonka yhden aikuisen ruokakunta tarvitsee rahaa elääkseen kuukaudessa. Työttömän, sairauspäivärahalla olevan ja opiskelevan kotitalouden tulot olivat kolmanneksen alhaisemmat kuin mitä suomalaiset katsoivat riittäväksi rahamääräksi elämiseen vuonna 2014. Eläkeläistalouden tulot ovat 15 prosenttia alhaisemmat.

Vuosien 1995–2010 välillä perusturvaetuksien taso suhteessa väestön katsomaan riittävään vähimmäisturvan tasoon alentui. Sen sijaan vuosien 2010 ja 2014 välillä etuuskien tason ja näkemysten välinen ero on pienentynyt. Vastaavasti pieni- ja keskipalkkaisen käytettävissä olevat tulot nousivat vuosien 1995 ja 2010 välillä suhteessa kansalaisten katsomaan toimeentuloturvan vähimmäistasoon. Trendi on kuitenkin kääntynyt vuosien 2010 ja 2014 välisiä eroja tarkasteltaessa.

Taulukko 5.6.2. Yksinasuvan aikuisen asumismenojen jälkeisten käytettävissä olevien tulojen suhde (%) väestön arvioimaan riittävään vähimmäisturvan tasoon 1995–2014.

	1995	2000	2005	2010	2014
Työttömän perusturva	77	73	65	62	66*
Täysi kansaneläke	80	82	76	72	85*
Opintotuki (opintolaina ml.)	82	76	65	62	66*
Sairausvakuutuksen päiväraha	77	73	65	62	66*
Keskipalkkainen	197	224	258	263	253*
Pienipalkkainen	90	120	122	125	124*
Ansiosidonnainen työttömyysturva. keskipalkkainen	106	122	117	120	-
Ansiosidonnainen työttömyysturva. pienipalkkainen	77	87	80	75	80*

Vuosien 1995–2010 luvut perustuvat postikyselyihin (THL, 2011)

* Vuoden 2014 osalta Kela ja TNS Gallup 2014. puhelinhaastattelut.

Väestöryhmien välillä on jonkin verran mielipide-eroja siinä, paljonko ihminen tarvitsee rahaa elääkseen kuukaudessa verojen ja asumismenojen jälkeen. Nuoremmat vastaajat arvioivat summan jonkin verran pienemmäksi kuin vanhemmat vastaajat. Sosioekonomista asemaa tarkasteltaessa tämä näkyy siinä, että opiskelijoille riittävä rahamäärä on selvästi väestön keskimääräistä arviota matalampi. Yrittäjät puolestaan arvioivat summan kaikkein korkeimmaksi. Myös eri tuloryhmien välillä on tilastollisesti merkitseviä näkemuseroja. Elämiseen riittäväksi arvioitu euromäärä kasvaa melko tasaisesti kotitalouden tulotason noustessa. Sukupuolten tai eri maantieteellisten alueiden välillä ei sen sijaan ole tilastollisesti merkitseviä eroja.

Kelan tutkimusosaston TNS Gallupilla teettämissä väestöä edustavissa puhelinhaastatteluissa on lisäksi tutkittu kansalaisten mielipidettä eri etuuskien riittävydestä. Taulukko 5.6.3 osoittaa, että näkemyksissä on selviä eroja eri etuuskien välillä. Suomalaisen kriittisyys kohdentuu vuodesta riippumatta ennen muuta kansaneläkkeen, lasten kotihoidon tuen ja opintotuen tasoon. Näiden lisäksi enemmistö vastaajista näkee vuodesta riippumatta, että toimeentulotuen, äitiys- ja vanhempainpäivärahan sekä työmarkkinatuen ja työttömyyden peruspäivärahan tasot ovat riittämättömiä.

Tasoltaan riittävimiksi arvioituiden etuudet ovat myös pysyneet melko samoina. Näitä ovat sairaanhoitokorvaukset, sairauspäiväraha, lapsilisä ja asumistuki. Vuosina 2011 ja 2014 riittävimiksi arvioitujen etuuskien kärkikolmikoon ovat muodostaneet niin sanotut koko kansan etuudet eli sairaanhoitoon liittyvä toimeentuloturva ja lapsilisä.

Etuuksien riittävyttä koskevissa mielipiteissä on tapahtunut tiettyä ajallista muutosta. Vuosien 2003–2011 välisiä muutoksia tarkasteltaessa huomataan, että kriittisyys etuuskien riittävyttä kohtaan yleisesti kasvoi. Muutos oli maltillista, mutta trendi on sangen selkeä. Sen sijaan vuosien 2011 ja 2014 välillä etuuskien tasoa riittävänä pitävien osuudet ovat kasvaneet.

Tuloksia tulkittaessa on syytä muistaa, että mikäli vastaajalla ei ole henkilökohtaista kokemusta tai tietoa etuuden tasosta tai esimerkiksi korvausasteesta, kyse on tällöin pitkälti mielikuvista kyseisen etuuden kohderyhmistä (esim. eläkeläinen, työtön, kotiäiti, opiskelija) ja siitä, millä tavoin nämä väestöryhmät tulevat taloudellisesti toimeen.

Taulukko 5.6.3. Väestön mielikuvat eri etuuksien ja korvausten riittävydestä vuosina 2000–2014. Täysin tai jokseenkin riittävänä pitävien osuus. (%)

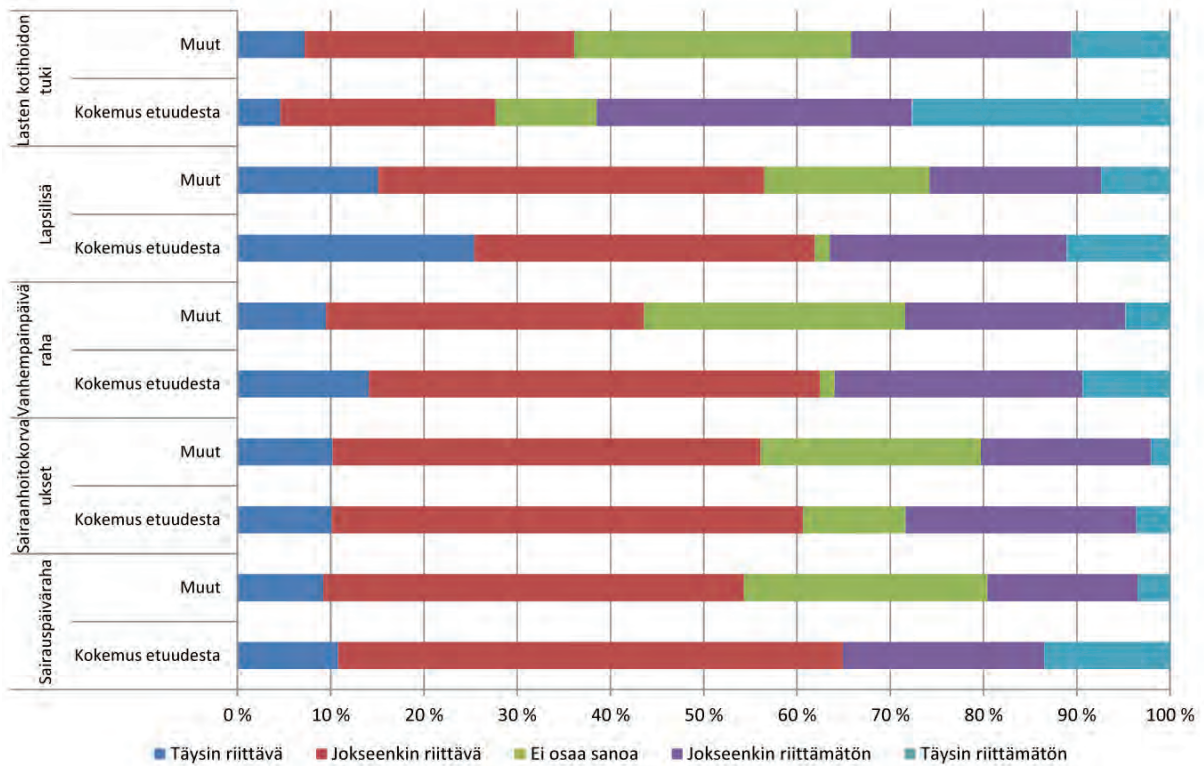
	2000	2002	2003	2008	2011	2014
Sairaanhoitokorvaukset			48	42	49	60
Sairauspäiväraha			49	46	43	57
Lapsilisä			42	37	40	57
Asumistuki	55	54	45	38	39	54
Työmarkkinatuki ja peruspäiväraha			35	33	30	46
Äitiyspäiväraha tai vanhempainpäiväraha			35	30	32	45
Toimeentulotuki					23	44
Opintotuki	37	31	30	24	23	38
Lasten kotihoidon tuki			27	22	21	36
Kansaneläke	35	36	33	20	20	34

Lähde: Kela ja TNS Gallup 2014, puhelinhaastattelut

Kuvioiden 5.6.1 a ja b avulla voidaan tarkemmin analysoida sitä, millä tavoin kokemus etuudesta on yhteydessä etuuksien riittävyttä koskeviin mielipiteisiin. Kokemusta etuudesta on mitattu sen perusteella, millä tavoin vastaaja on raportoinut asioineensa Kelassa viimeisen vuoden aikana. Joidenkin etuuksien kohdalla muuttuja mittaa suoraan sitä, että vastaaja on saanut kyseistä etuutta: sairauspäivärahan, sairaanhoitokorvausten, asumistuen, opintotuen sekä työmarkkinatuen ja työttömyyden peruspäivärahan kohdalla kokemus etuudesta viittaa siihen, että vastaaja on asioinut Kelassa kyseisten etuuksien tai korvausten vuoksi. Joidenkin kohdalla mittari on epätarkempi, mutta mittaa kuitenkin sitä, että vastaajalla on todennäköisesti kokemusta etuudesta tai ainakin jonkinlainen tieto etuuden tasosta. Lasten kotihoidon tuen, lapsilisän sekä äitiys- ja vanhempainpäivärahan osalta tutkitaan Kelassa jonkin perhe-etuuden vuoksi asioineiden näkemyksiä. Kansaneläkkeen osalta tarkastellaan Kelassa jonkin eläkeasian tai eläkkeensaajan asumistuen vuoksi asioineiden vastaajien mielipidettä. Aineisto ei sisällä tietoa siitä, onko vastaajalla kokemusta toimeentulotuesta. Tämän vuoksi toimeentulotuen osalta kokemusta etuudesta haarukoidaan sen avulla, onko vastaaja asioinut Kelassa työttömyysetuuksien vuoksi.

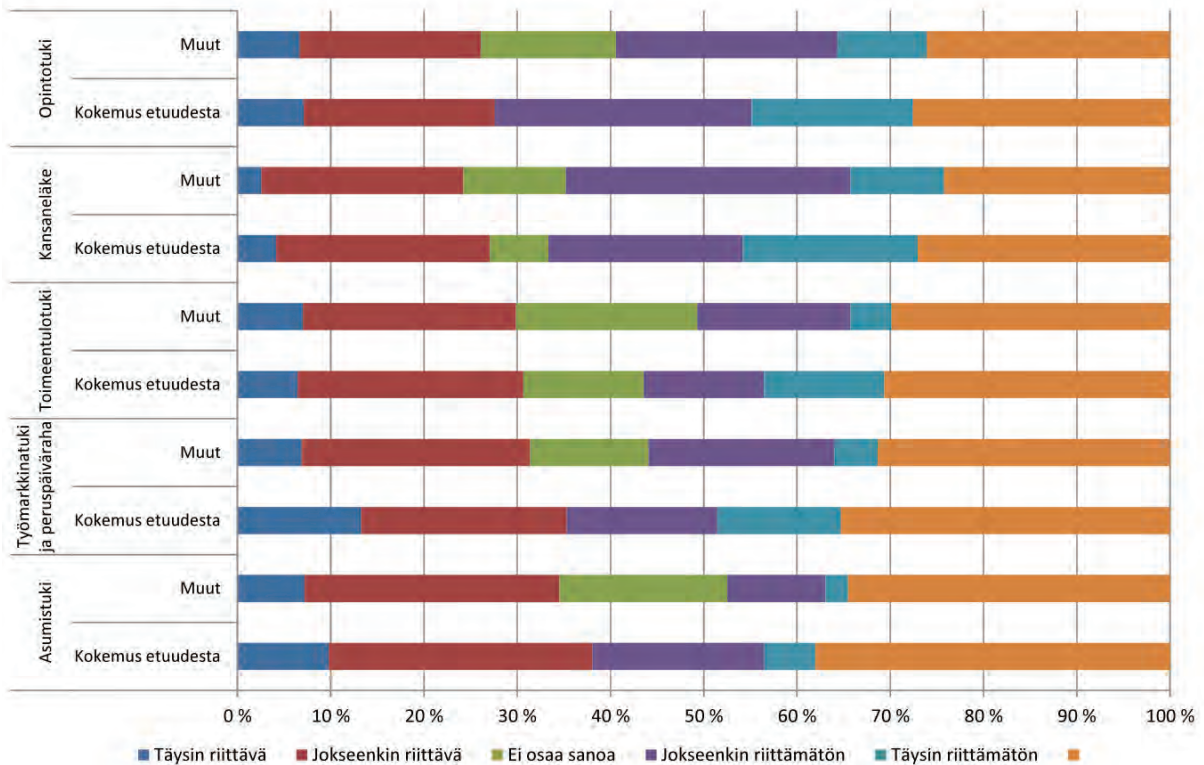
Yleisesti ottaen ne, joilla on kokemusta etuudesta arvioivat etuuden tason riittävämmäksi kuin ne, jotka eivät ainakaan lähiaikoina ole asioineet Kelassa kyseisen etuuden vuoksi. Poikkeuksena on lasten kotihoidon tukea koskevat mielipide-erot, jossa perhe-etuuksien vuoksi Kelassa asioineet arvioivat tuen tason riittäväksi selvästi harvemmin kuin muut vastaajat. Tiettyjen etuuksien osalta, kuten opintotuen ja toimeentulotuen kohdalla, mielipide-erot ovat pieniä. Sen sijaan äitiys- ja vanhempainpäivärahojen, sairauspäivärahojen, työttömyyden perusturvan ja asumistuen kohdalla erot ovat suurempia. Erityisesti perhe-etuuksien vuoksi Kelassa asioineiden näkemykset äitiys- ja vanhempainpäivärahojen riittävydestä ovat huomattavasti myönteisemmät kuin muilla vastaajilla.

Perustoimeentulon turvan osalta huomionarvoista on se, että asumistuen vuoksi Kelassa asioineista yli 60 prosenttia kokee tuen tason täysin tai jokseenkin riittäväksi. Lisäksi työttömyysetuuksien vuoksi asioineistakin noin 55 prosenttia kokee työmarkkinatuen ja työttömyyden peruspäivärahan tason riittäväksi. Niin väestön kuin etuudensaajienkin mielipiteiden valossa riittämättömpiin etuuksiin lukeutuvat puolestaan lasten kotihoidon tuki, kansaneläke ja opintotuki.

Kuvio 5.6.1.a. Kokemus etuudesta ja mielikuvat eri etuuksien ja korvausten riittävydestä vuonna 2014 (%), lasten kotihoidon tuki, lapsilisä, vanhempainpäiväraha, sairaanhoitokorvaukset ja sairauspäiväraha.

Lähde: Kela ja TNS Gallup 2014.

Kuvio 5.6.1.b. Kokemus etuudesta ja mielikuvat eri etuuksien ja korvausten riittävydestä vuonna 2014 (%), opintotuki, kansaneläke, toimeentulotuki, työttömyyden perusturva ja asumistuki.

Lähde: Kela ja TNS Gallup 2014.

5.7 Suomen vähimmäisturvan tason kansainvälinen vertailu

Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien taloudellisen toimeentulon tasojen vertailu eri maiden välillä on pulmallinen ja haasteellinen tehtävä johtuen eri maiden sosiaalivakuutus- ja vähimmäisturvajärjestelmien erilaisuudesta. Turvan tason lisäksi järjestelmät saattavat poiketa toisistaan sekä rakenteellisesti että tarveharkinnan suhteen. Yksittäisten etuuksien vertailukin saattaa olla harhaanjohtavaa, koska eri etuudet ja verotus muodostavat yleensä kokonaisuuden. Lisäksi joissakin maissa harkinnanvaraista vähimmäisturvaa käytetään ennaltaehkäisevän sosiaalityön välineenä tai siihen saatetaan kytkeä palvelukokonaisuuksia, kuten Suomessa ja muissa Pohjoismaissa on tehty esimerkiksi työllistämispalveluiden muodossa.

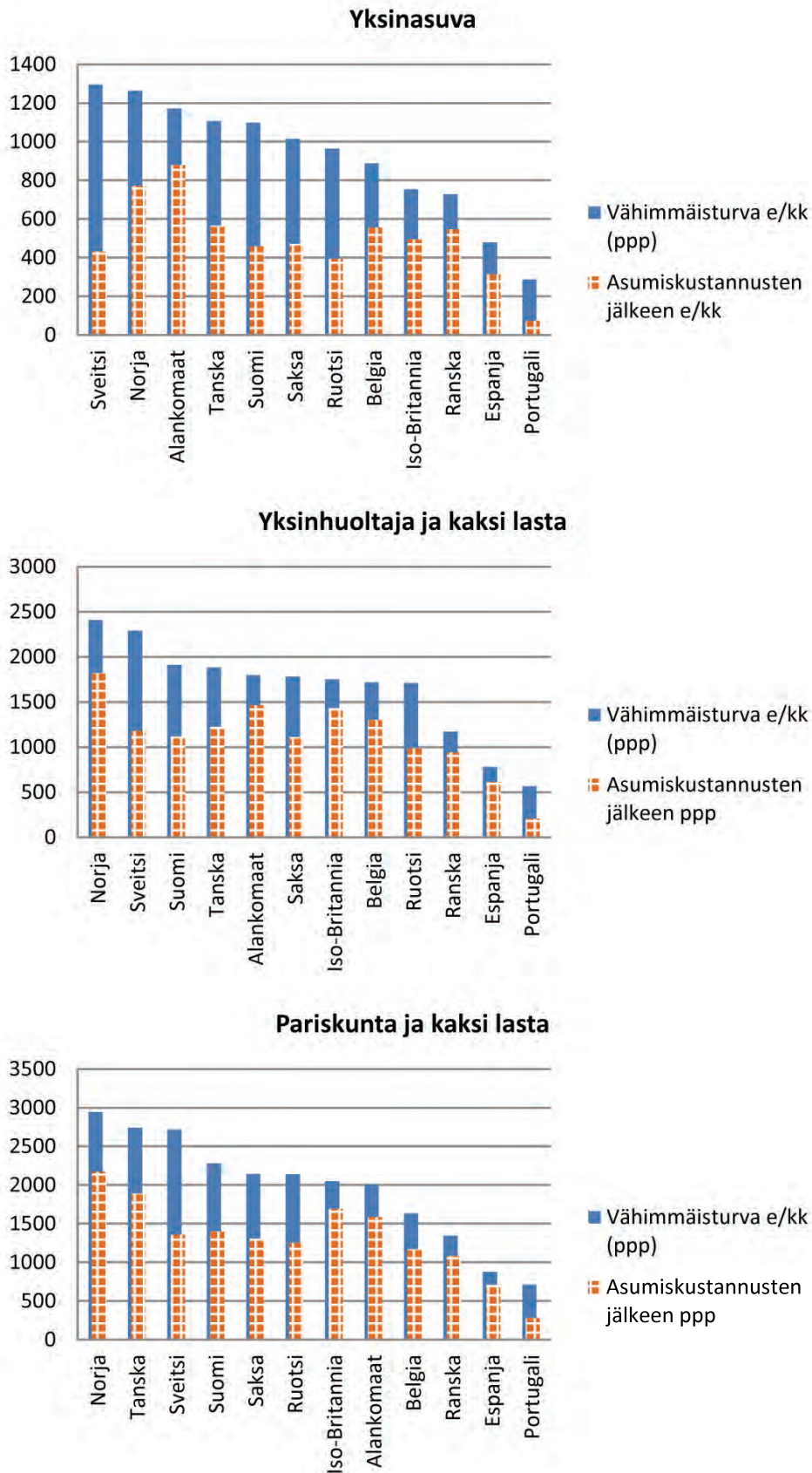
Vähimmäisturvan tason vertailussa työryhmä on päättänyt huomioida koko sen etuuksien muodostaman tulopaketin, johon kotitalous on oikeutettu. Useimmiten kansainväliset vertailut etuuksien tasoista perustuvat samanlaisiin malliperhelaskelmiin kuin tässä raportissa. Näin rakenteeltaan, työmarkkina-asemaltaan ja muilta ominaisuuksiltaan samanlaisille kotitalouksille lasketaan eri maiden etuus- ja verotuslainsäädännön pohjalta vähimmäisturvan taso.

Tukholman yliopiston SOFI tutkimuslaitos ylläpitää SaMip (Social Assistance and Minimum Income Protection) –tietokantaa, joka sisältää yksilöityä tietoa yli 30 maan vähimmäisturvan tasoista ja rakenteesta. Vähimmäisturva muodostuu länsimaissa Suomen toimeentulotuen perusosaa vastaavasta etuudesta ja asumiskustannusten korvauksista sekä mahdollisista etuoikeutetuista perhelisistä ja negatiivisesta tuloverosta. Vähimmäisturva muodostuu näin ollen käytännössä toimeentulotuesta ja niistä etuuksista, joita ei huomioida toimeentulotuessa.

SaMip –tietokannasta voidaan havaita, että maiden välillä on huomattavia eroja niin vähimmäisturvan tason kuin myös rakenteen suhteen. Suomessa ja Ruotsissa perhe-etuudet eivät ole etuoikeutettuja toimeentulotuessa vaan ne ovat osana perusosaa, toisin kuin monissa muissa maissa. Perusosan suuruus vaihtelee suuresti maittain ja useissa maissa ei ole lainkaan asumiskustannusten korvausta yksinasuvalla. Monissa maissa asumiskustannusten korvaus on suurempi kuin itse perusosa. Esimerkiksi Norjassa, Ruotsissa ja Saksassa on samanlainen asumiskustannusten korvaukseen painottuva vähimmäisturvajärjestelmä kuin Suomessa. Sen sijaan Tanskassa vähimmäisturvajärjestelmä painottuu selkeästi perusosaan ja asumiskustannusten korvaus on vähäistä.

SaMip-tietokanta kuvaa kolmen malliperheen avulla vähimmäisturvan koostumuksen ja tason yksinasuvalla, kahden lapsen yksinhuoltajalla sekä kahden vanhemman ja kahden lapsen lapsiperheellä. Lasten oletetaan olevan 7- ja 14-vuotiaita. Esimerkkitapausten oletuksena on, että kotitalouden täysi-ikäiset jäsenet ovat työkäisiä työttömiä, joilla ei ole oikeutta ansiosidonnaisiin etuuksiin. Asumiskustannusten oletetaan vastaavan yksinasuvilla yhden makuuhuoneen, yksinhuoltajan kahden makuuhuoneen ja kahden vanhemman lapsiperheellä kolmen makuuhuoneen asunnon keskimääräistä vuokraa kunnan omistamassa vuokra-asunnossa. Asumiskunnaksi on oletettu kaikissa maissa suuri kaupunki, Suomessa Helsinki.

Kuviossa 5.7.1 on kuvattu vuokralla asuvan laskennallinen vähimmäisturvan taso eri maissa kolmella edellä kuvatulla malliperheellä ennen ja jälkeen asumiskustannusten, ostovoimapariteetilla korjattuna vuonna 2013. Asumiskustannusten korvaus huomioiden Suomen vähimmäisturvan taso yksinasuvalla on länsieurooppalaista keskitasoa ja samalla tasolla kuin esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa. Mutta asumiskustannusten jälkeen tarkasteltuna Suomen suhteellinen sijoitus yksinasuvan vähimmäisturvan tasossa alenee. Suomessa kahden lapsen yksinhuoltajan vähimmäisturvan taso ennen ja jälkeen asumiskustannusten tarkasteltuna on länsieurooppalaista keskitasoa. Vähimmäisturvan taso kahden vanhemman ja lapsen esimerkkiperheelle on Suomessa niin ennen asumiskustannusten kuin niiden jälkeen tarkasteltuna samaa länsieurooppalaista keskitasoa kuin Saksassa ja Ruotsissa.

Kuvio 5.7.1. Vähimmäisturvan taso ennen ja jälkeen asumiskustannusten ostovoimakorjattuina euroina kuukaudessa vuonna 2013.

Lähde: SaMip –tietokanta. SOFI Tukholman yliopisto.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on jo pitkään julkaissut vertailuja, joissa on tarkasteltu työttömien toimeentuloturvan tasoa ja rakennetta eri OECD -maissa. Vertailuja on tehty eri perhetyypeillä sekä työttömyyden eri vaiheissa. Taulukossa 5.7.2 on esitetty pitkään työttömänä (60 kuukautta) olleen henkilön kotitalouden nettotulot suhteessa 67 prosenttia keskipalkasta ansaitsevan henkilön kotitalouden nettotuloihin (nettokorvausaste). Suomen osalta pitkään työttömänä ollut vastaa työmarkkinatukea saavaa henkilöä. Taulukossa on esitetty niin sanottu laaja nettokorvausaste. Laajassa nettokorvausasteessa on työttömyysturvan ja verotuksen lisäksi otettu huomioon myös asumistukea ja toimeentulotukea eri maissa vastaavat etuudet. Vertailu on esitetty neljässä eri kotitaloustyypissä: yksin asuva, yksinhuoltaja (2 lasta), lapseton pariskunta ja pariskunta, jolla kaksi lasta.

Pariskuntien osalta toisen puolison on oletettu olevan töissä molemmissa tilanteissa (puoliso töissä tai työtön). Toisen puolison palkan on oletettu olevan myös 67 prosenttia keskipalkasta. Tämä on hyvä pitää mielessä verrattaessa yhden aikuisen talouksien ja pariskuntien korvausasteita. Työttömän yhden aikuisen talouden tulonmuodostus on pelkästään toimeentuloturvaetuuksien varassa. Kahden aikuisen taloudessa osat tulonmuodostuksesta tulee toisen puolison palkkatulosta, vaikka toinen puoliso olisikin työtön. Vertailuasetelma siis poikkeaa tässä raportissa aiemmin esitetyistä esimerkkitarkeasteluista, joissa työttömän kotitalouden tulojen oletetaan muodostuvan pelkästään toimeentuloturvaetuuksista. OECD tuottaa laskelmia myös ns. yhden ansaitsejan perhetyyppille. Tällöin työttömyysvaihtoehdossa molemmat puoliset ovat ”ei-työllisiä” ja talouden tulonmuodostus on pelkästään toimeentuloturvaetuuksien varassa. Tällöin kuitenkin oletetaan, että toinen puoliso on täysin työmarkkinoiden ulkopuolella eikä täten ole oikeutettu työttömyyskorvaukseen. Tämä ei kovin hyvin vastaa tyypillistä tilannetta Suomessa.

Taulukon 5.7.2 OECD -tarkastelu poikkeaa edellä esitetyistä SaMip-tietokannan lukuihin perustuvista tarkasteluissa, joissa vertailtiin vähimmäisturvan absoluuttista (euromääräistä) tasoa. OECD-tarkastelussa työttömän kotitalouden tulotaso suhteutetaan työssäkäyvän kotitalouden tulotasoon. Tämä johtuu osittain OECD-tarkastelun laajasta maajoukosta. Hyvin erilaisten maiden mukana olo tekisi ostovoimakorjattujen tasovertailujen tulkinnan entistäkin vaikeammaksi. Hyvin eri tulotasoilla olevien maiden toimeentuloturvan absoluuttisten tasojen vertailu ei välttämättä olisi muutenkaan kovin mielekäs. Toimeentuloturvan rahoitusmahdollisuudet ja yleinen palkkataso, johon toimeentuloturva yleensä suhteutetaan, poikkeaisivat oleellisesti toisistaan.

Suomen nettokorvausasteet ovat korkeampia kuin useimmissa muissa OECD-maissa. Suomi ei sijoitu aivan vertailun kärkeen, josta erottuvat hieman perhetyyppistä riippuen Tanska ja Belgia. Suomen korvausasteet ovat kuitenkin korkeampia kuin esimerkiksi Ruotsin ja Norjan korvausasteet.

Taulukko 5.7.2. Pitkään työttömänä olleen henkilön kotitalouden nettokorvausaste eräissä OECD-maissa vuonna 2012. (%)

	Yksin asuva	Lapseton pariskunta	Yksinhuoltaja, 2 lasta	Pariskunta, 2 lasta
Tanska	79	64	86	82
Irlanti	72	67	59	72
Alankomaat	72	53	63	59
Belgia	70	74	81	77
Sveitsi	69	48	77	53
Islanti	67	60	76	70
Japani	63	52	89	70
Suomi	62	60	73	68
Luxemburg	62	53	72	62
Ruotsi	61	50	61	55
Iso-Britannia	56	50	73	68
Itävalta	54	50	83	60
Norja	53	53	68	55
Ranska	51	56	62	61
Tšekin tasavalta	49	57	65	62
Saksa	48	57	77	63
Uusi-Seelanti	48	55	65	68
Slovakia	47	59	74	67
Australia	39	50	60	68
Viro	34	53	51	56
Puola	32	51	52	63
Espanja	32	54	44	55
Kanada	31	56	62	70
Slovakia	27	54	37	58
Unkari	26	51	39	61
Israel	26	50	63	59
Portugal	24	52	43	54
Korea	22	50	51	50
Yhdysvallat	9	54	38	62
Chile	5	50	26	50

Lähde: OECD <http://www.oecd.org/els/benefitsandwagesstatistics.htm>. [10.10.2014]

Maat on järjestetty yksin asuvan korvausasteen mukaan laskevaan järjestykseen.

Laskelmassa kotitalouden oletetaan asuvan vuokralla ja vuokran oletetaan kaavamaisesti olevan 20 prosenttia kunkin maan keskipalkasta kaikissa perhetyypeissä. Työttömyyttä edeltävän palkan sekä mahdollisen puolison palkan oletetaan molempien olevan 67 prosenttia keskipalkasta.

6 Perusturvan varassa olevien määrä ja asema tulonjaossa

6.1 Perusturvan jakautuminen sukupuolten näkökulmasta

Sukupuolten välisten vaikutusten arviointia sovelletaan Suomessa muun muassa lainsäädännön valmisteluun ja valtion talousarvion valmisteluun sekä valtionhallinnon erilaisiin ohjelmiin ja hankkeisiin. Naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen on perustuslakiin kirjattu yhteiskunnallinen tehtävä. Lakisääteinen perusturva kohtelee molempia sukupuolia neutraalisti. Miesten ja naisten elämäntilanteissa ja elämäntilanteissa on kuitenkin eroja, esimerkiksi koulutus ja sen vaikutukset työuraan, mahdollisuudet työmarkkinoilla, työsuhteiden laatu (osa-/määräaikaisuus), ammatit, palkkaerot, toimeentulo, perheellistyminen ja perhevapaisiin liittyvät käytännöt, eläkkeet ja eläkkeelle siirtyminen. Nämä erot vaikuttavat kaikki ansiosidonnaisen sosiaaliturvan kertymiseen ja siten myös perusturvaetuuksien tarpeeseen. Tästä johtuen jotkut perusturvaetudet ja niiden muutokset kohdentuvat sukupuolen mukaan tarkasteltuina epätasaisesti.

Taulukosta 6.1.1 nähdään eri etuuksien saajien jakautuminen sukupuolen mukaan. Yhtä tai useampaa etuutta saavista yli kahdesta miljoonasta suomalaisesta 64 prosenttia on naisia. Korkeaa prosenttiosuutta selittää joidenkin etuuksien välinen yhteys, joka myös liittyy miesten ja naisten välisten elämäntilanteiden eroihin: esimerkiksi lapsilisää voi hakea jo ennen lapsen syntymää samaan aikaan kuin äitiyspäivärahaa, joten lapsilisä maksetaan 95 prosentissa tapauksista naiselle; myös yksinhuoltajilla lapsilisä maksetaan naiselle 88 prosentissa tapauksista. Vaikka naiset ovat enemmistönä tarkasteltaessa useimpia perusturvaetuuksien jakautumista, miehet muodostavat enemmistön työmarkkinatuen ja peruspäivärahan sekä yksin asuvien osalta yleisen asumistuen saajissa, samoin kuin odotetusti sotilasavustuksen ja rintamalisän saajissa. Miehet saavat myös useammin eläkkeensaajan lapsikorotusta.

Lisäksi taulukosta 6.1.1 ilmenee, että miehet ja naiset ovat lähes yhtä usein asumistuen viitehenkilöinä, eli miehiä on 47 ja naisia 53 prosenttia. Sen sijaan yksinasuvista asumistuen saajista enemmistö eli 61 prosenttia on miehiä. Asumistuen piirissä olevat yksinhuoltajat ovat lähes poikkeuksetta naisia (94 %), sillä avioerotilanteissa lapset jäävät useimmiten äideille. Elatusavun ja -tuen saajista niin ikään valtaosa eli noin 90 prosenttia on naisia.

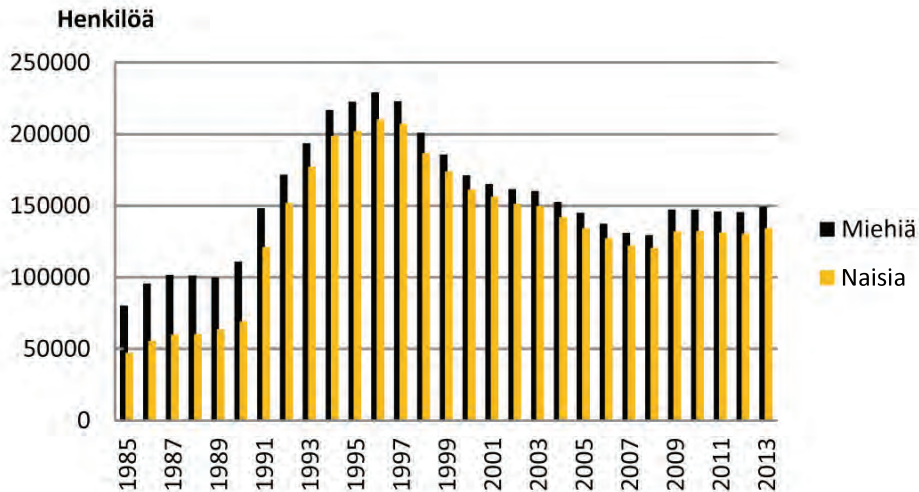
Vuonna 2013 Kelan etuuksien maksetut keskimääräiset tasot vaihtelevat jonkin verran sukupuolittain kuten liitetaulukosta 1 nähdään. Erilaisista kansaneläke-etuuksista naiset saavat hieman korkeampaa vanhuus-, takuu-, työttömyys- ja perhe-eläkettä kuin miehet. Kansaneläkkeellä ja takuueläkkeellä turvataan pientä ansioeläkettä saavan tai ansioeläkettä vailla olevan henkilön vähimmäiseläke. Naisten työeläkkeet olivat vuonna 2013 keskimääräisesti tarkasteltuna noin 400 euroa pienempiä kuin miesten työeläkkeet. (ETK) Tästä syystä työeläkettä täydentävä kansaneläke kohdentuu useimmin naisille kuin miehille. Esimerkiksi takuueläkkeen saajista enemmistö eli 60 prosenttia on naisia, ja naisten saama takuueläke on keskimäärin hieman korkeampi kuin miesten. Eläkkeensaajan asumistukea saavista 64 prosenttia on naisia, mutta keskimäärin naisille maksettu tuki oli hieman alhaisempi kuin miehille maksettu. Kokonaisuudessaan perusturva täydentää erilaisten etuuksien muodossa naisten keskimääräisesti heikompaan työmarkkina-asemaan ja eläkekertymää. Kansaneläke poikkeaa muista perusturvaetuuksista koskevista käytännöistä siinä, että se on pienempi parisuhteessa olevalle kuin yksin asuvalle.

Taulukko 6.1.1 Vuoden 2013 aikana Kelan etuuksia saaneiden miesten ja naisten lukumäärät sekä prosenttiosuudet.

Etuus	Edun saajia	Miehiä		Naisia	
	vuonna 2013	Lkm	%	Lkm	%
Vanhuuseläke	511 113	157 091	31	354 022	69
Tk-eläke	168 045	83 521	50	84 524	50
Takuueläke	109 663	43 396	40	66 267	60
Rintamalisä	37 471	22 650	60	14 821	40
Lapseneläke	22 505	11 163	50	11 342	50
Lapsikorotus (saajat)	15 771	8 500	54	7 271	46
Työttömyyseläke	9 822	2 745	28	7 077	72
Perhe-eläke	9 041	2 270	25	6 771	75
Kansaneläkkeet yhteensä	732 239	267 562	37	464 677	63
Eläkkeensaajan asumistuki	208 720	78 900	38	129 820	62
Eläke-etuudet yhteensä	753 343	274 577	36	478 766	64
Vanhempainraha - Suurempi kuin minimi	91 115	18 777	21	72 338	79
Äitiys- tai isyysraha - Suurempi kuin minimi	119 869	57 542	48	62 327	52
Vanhempainraha - Minimiuuruinen	14 585	355	2	14 230	98
Äitiys- tai isyysraha - Minimiuuruinen	12 798	1 857	15	10 941	85
Vanhempainpäivärahat yhteensä	160 164	59 605	37	100 559	63
SPR - Suurempi kuin minimi	288 899	120 659	42	168 240	58
SPR - Minimiuuruinen	12 445	5 998	48	6 447	52
SPR - Pienempi kuin minimi	15 516	5 958	38	9 558	62
Muu sairauspäiväraha	28 023	13 482	48	14 541	52
Sairauspäivärahat yhteensä	311 677	130 726	42	180 951	58
Sairausvakuutuksen päivärahat yhteensä	449 317	188 573	42	269 673	60
Sotilasavustus	12 017	11 006	92	1 011	8
Yleinen asumistuki - viitehenkilöt					
- Yksin asuva	169 741	103 838	61	65 903	39
- Yksinhuoltaja	56 671	3 648	6	53 023	94
- Kahden huoltajan lapsiperhe	29 416	12 519	43	16 897	57
- Lapseton pari	14 901	7 366	49	7 535	51
- Muu ruokakunta	9 310	3 259	35	6 051	65
Yleinen asumistuki yhteensä	262 943	124 689	47	138 254	53
Työmarkkinatuki	260 994	139 073	53	121 921	47
Peruspäiväraha	62 948	33 737	54	29 211	46
Työttömyyspäiväraha yhteensä	305 118	163 783	54	141 335	46
Opintoraha	319 502	142 307	45	177 195	55
Asumislisä	216 715	93 255	43	123 460	57
Opintotuki yhteensä	326 209	144 711	44	181 498	56
Lapsilisä - Kahden huoltajan perhe	498 793	20 597	4	478 196	96
Lapsilisä - Yksinhuoltaja	116 065	13 522	12	102 543	88
Lapsilisä yhteensä	588 996	31 926	5	557 070	95
Elatustuki	80 240	10 860	14	69 380	86
Elatusapu	14 433	794	6	13 639	94
Lasten elatus yhteensä	81 472	10 985	13	70 487	87
Lastenhoidon tuki - Hoitoraha	147 998	10 110	7	137 888	93
Lastenhoidon tuki - Hoitolisä	53 893	2 955	5	50 938	95
Lastenhoidon tuki - Kuntalisä	61 566	4 392	7	57 174	93
Lastenhoidon tuki yhteensä	148 620	10 193	7	138 427	93
Muut etuudet yhteensä	1 202 162	372 317	31	829 845	69
Kaikki yhteensä	2 171 204	788 883	36	1 382 321	64

Lähde: Kela

Perusturvaetuudet ovat yleensä syyperusteisia lukuun ottamatta toimeentulotukea, joka on tarveharkintaan perustuva viimesijainen etuus. Kuten kuviosta 6.1.1 nähdään, miehiä toimeentulotuen saajista on hieman yli puolet, 53 prosenttia. Naisten osuus toimeentulotuen asiakkaissa on kasvanut 25 vuodessa kymmenen prosenttiyksikön verran nykyiseen 47 prosenttiin. Kasvu saattaa johtua toimeentulotuen myöntämisen käytäntöihin liittyvistä muutoksista, ja vasta vuodesta 2002 alkaen toimeentulotuen kirjaamiskäytännöt ovat täsmentyneet. Toinen vaikuttava tekijä liittyy toimeentulotuen luonteen muutokseen. Verrattuna esimerkiksi 1990-luvun alun tilanteeseen on toimeentulotuen saajissa lisääntynyt pitkäaikaisasiakkaiden määrä. (Kauppinen ym. 2013)

Kuvio 6.1.1 Toimeentulotukea saaneiden naisten ja miesten määrät vuosina 1985–2013.

Huom. vuoteen 2002 asti tilastoissa tapauksia, joissa sukupuoli "epävarma"

Lähde: THL

6.2 Perusturvan varassa olevien henkilöiden määrä ja tulonmuodostus

Perusturvan varassa olevien henkilöiden määrää tarkastellaan seuraavassa erilaisten taustamuuttujien mukaan Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaistilaston aineistolla. Se on koko asuntoväestön kattava rekisteripohjainen tilasto. Viimeisin käytettävissä oleva aineistovuosi on 2013. Kokonaan perusturvan varassa oleviksi henkilöiksi määritellään ne, joiden taloudessa (asuntokunnassa) perusturvaetuuksien osuus on yli 90 prosenttia talouden jäsenten yhteenlasketuista bruttotuloista vuodessa. Talouden jäsenillä voi siis olla perusturvan lisäksi kalenterivuoden aikana pieniä ansiotuloja, ansiosidonnaisia tulonsiirtoja tai omaisuustuloja. Perusturvan varassa olevaksi määritellään henkilö, jonka talouden bruttotuloista yli puolet on perusturvaetuuksia.

Taulukossa 6.2.1. on esitetty perusturvan varassa olevissa talouksissa olevien henkilöiden määrä, talouden pääasiallinen tulolähde sekä tulotaso vuosina 1995–2013. Kokonaan perusturvan varassa olevissa kotitalouksissa asui 231 000 henkilöä, joka oli 4,3 prosenttia väestöstä vuonna 2013. Kokonaan perusturvan varassa olevien lukumäärä aleni 1995–2008, mutta on tämän jälkeen kasvanut suuremmaksi kuin 1990-luvun puolivälissä². Vuonna 2013 kokonaan perusturvan varassa olevia henkilöitä oli 26 000 enemmän kuin vuonna 2011 ja 66 000 enemmän kuin vuonna 2008.

Kokonaan perusturvan varassa olevilla henkilöillä talouden pääasiallinen tulonlähde on useimmiten työttömyysturva (35 %), kansaneläke työkyvyttömyyden perusteella maksettuna (13 %) ja perhe-etuudet (12 %) vuonna 2013. Työttömyysturva on yleistynyt selvästi pääasiallisena tulonlähteenä perusturvan varassa olevien talouksien keskuudessa vuodesta 2011. Perusturvan varassa olevien henkilöiden kulutusyksikkökohtaiset käytettävissä olevat rahatulot ovat noin 42,7 prosenttia keskimääräisestä tulotasosta vuonna 2013. Osuus on kasvanut 2 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Perusturvan varassa olevien talouksien tulot ovat reaalisesti kasvaneet 16 prosenttia 1995–2013 ja 6 prosenttia 2011–2013. Vastaavasti kaikkien kotitalouksien tulot ovat kasvaneet reaalisesti 47 prosenttia 1995–2013 ja laskeneet prosentti 2011–2013.

² Tulonjaon kokonaistilasto ulottuu vain vuoteen 1995. Otospohjaisen tulonjakotilaston mukaan perusturvaetuuksia yli 90 % saaneisiin kotitalouksiin kuului 76 000 henkilöä vuonna 1990 ja 185 800 henkilöä vuonna 1995. Tulonjaon kokonaistilaston perusjoukko ja käsitteet poikkeavat jonkin verran otospohjaisesta tulonjakotilastosta ja tiedot perustuvat otoksen asemesta koko asuntoväestön tietoihin.

Taulukko 6.2.1. Perusturvan varassa olevien henkilöiden määrä, talouden pääasiallinen tulolähde ja tulo-taso vuosina 1995–2013.

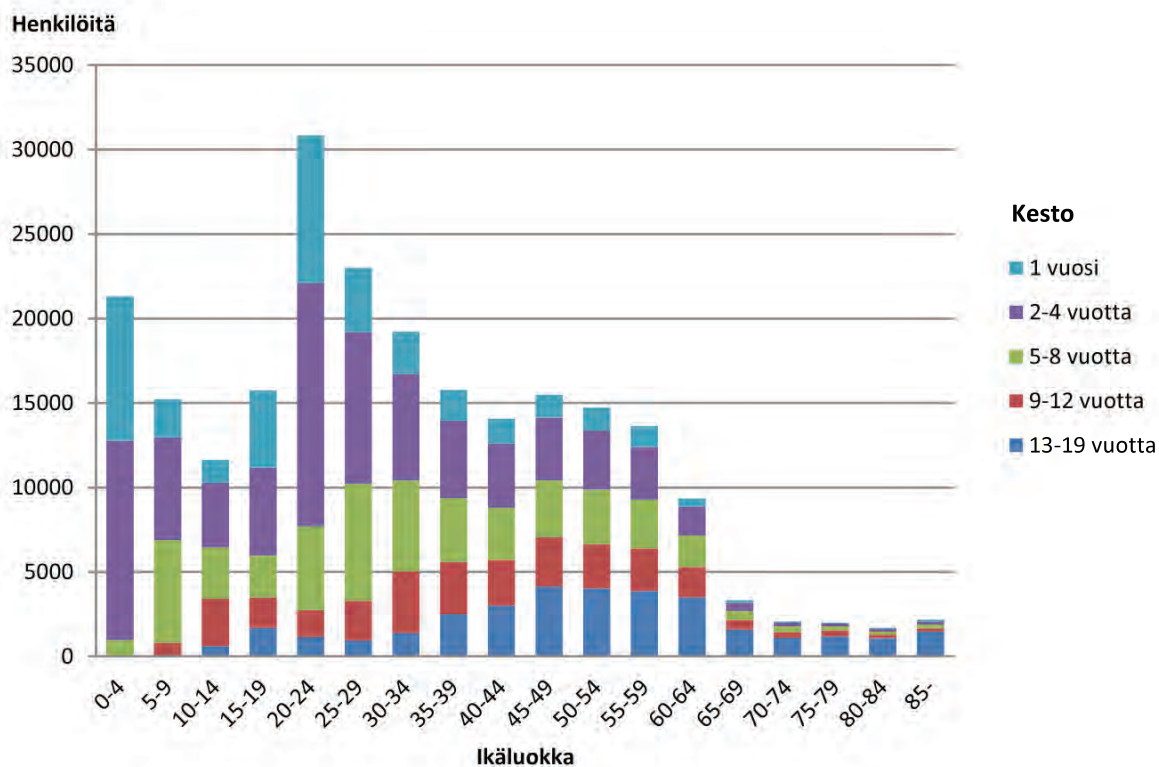
Henkilöiden lukumäärä, 1000 henkilöä								
	1995	2000	2005	2008	2010	2011	2012	2013
Koko asuntoväestö	5 041	5 081	5 154	5 219	5 265	5 282	5 308	5 332
51-90 % bruttotuloista perusturvaetuksia	448	331	283	250	256	239	236	238
- % koko asuntoväestöstä	8,9 %	6,5 %	5,5 %	4,8 %	4,9 %	4,5 %	4,4 %	4,5 %
90-100 % bruttotuloista perusturvaetuksia	217	187	192	165	198	205	216	231
- % koko asuntoväestöstä	4,3 %	3,7 %	3,7 %	3,2 %	3,8 %	3,9 %	4,1 %	4,3 %

Kokonaan perusturvaetuksien varassa olevien henkilöiden osuus asuntokunnan pääasiallisen tulolähteen mukaan								
	1995	2000	2005	2008	2010	2011	2012	2013
Yhteensä	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %
Työttömyysturva	34,4 %	30,6 %	32,8 %	24,3 %	24,9 %	27,7 %	32,7 %	35,0 %
Vanhuseläkkeet	13,0 %	9,0 %	5,6 %	5,5 %	4,1 %	4,9 %	4,7 %	4,4 %
Perhevustukset	23,6 %	18,3 %	17,0 %	15,0 %	14,1 %	13,6 %	12,4 %	11,8 %
Opintotuki	2,9 %	3,3 %	3,6 %	3,4 %	4,3 %	3,5 %	3,2 %	3,2 %
Työkyvyttömyys	8,8 %	10,2 %	11,6 %	14,7 %	13,3 %	13,6 %	13,3 %	12,7 %
Muu tulolähde	17,3 %	28,6 %	29,3 %	37,0 %	39,3 %	36,8 %	33,7 %	32,9 %

Reaalinen tulotaso, kulutusyksikköä kohti laskettu käytettävissä oleva rahatulo, keskiarvo henkeä kohti, euroa v. 2012 hinnoin								
	1995	2000	2005	2008	2010	2011	2012	2013
Koko asuntoväestö	18 114	21 462	24 268	25 963	26 715	26 877	26 615	26 660
51-90 % bruttotuloista perusturvaetuksia	11 675	11 146	11 895	12 165	12 604	12 566	12 898	13 048
- % koko asuntoväestön tuloista	64,4 %	51,9 %	49,0 %	46,9 %	47,2 %	46,8 %	48,5 %	48,9 %
90-100 % bruttotuloista perusturvaetuksia	9 844	9 430	10 133	10 353	10 698	10 702	11 178	11 374
- % koko asuntoväestön tuloista	54,3 %	43,9 %	41,8 %	39,9 %	40,0 %	39,8 %	42,0 %	42,7 %

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto.

Edellisen taulukon mukaan vuonna 2013 Suomessa oli 231 000 henkilöä, joiden talouksissa kalenterivuoden tulot muodostuivat yli 90 prosenttisesti perusturvaetuksista. Kuviossa 6.2.1 on esitetty näissä talouksissa asuvien määrä iän sekä perusturvalla olemisen keston mukaan, kun tarkastelujakso on edelleen 1995–2013. Kokonaan perusturvan varassa olevissa asuntokunnissa on yleisimmin alle viisivuotiaita lapsia sekä nuoria aikuisia. Perusturvan varassa olemisen kestoja tarkasteltaessa nähdään, että nuorten aikuisten perusturvan varassa olemisen jaksot ovat etupäässä vuoden tai muutaman vuoden mittaisia. Samaa koskee (määritelmällisesti) pieniä lapsia. Lukumäärällisesti pitkäkestoiset perusturvan varassa olemisen jaksot keskittyvät keski-ikäisiin. Suhteellisesti tarkasteltuna perusturvan varassa olemisen jaksot ovat pisimpiä kaikkein iäkkäimmillä. Vuonna 2013 kokonaan perusturvan varassa olleet henkilöt olivat olleet keskimäärin neljä vuotta perusturvan varassa. Noin 14 prosenttia oli ollut perusturvan varassa 13–19 vuotta ja 17 prosenttia vain yhden vuoden tarkastelujakson aikana. Lukumäärät löytyvät liitetaulukosta 2.

Kuvio 6.2.1 Kokonaan perusturvan varassa olevissa talouksissa asuvat henkilöt vuonna 2013 henkilön iän ja talouden perusturvan varassa olemisen keston mukaan.

Lähde: Tilastokeskus, tulojaon kokonaistilasto

6.3 Perusturvaetuuksien ja eräiden muiden etuuksien kohdentuminen tuloluokka

Seuraavassa siirrytään tarkastelemaan asuntokuntien perusturvaetuuksien kohdentumista ja yleisyyttä tulokymmenyksittäin³. Vertailun vuoksi mukana tarkastelussa ovat myös ansiosidonnainen päiväraha ja työeläkkeet, joita ei lueta perusturvaetuuksiin. Laitosväestöön kuuluvat henkilöt on jätetty pois tarkastelusta.

Taulukossa 6.3.1 on esitetty etuuksien kohdentuminen eri tuloluokkiin sekä etuuksia saavien talouksien osuudet eri tuloluokissa. (Liitetaulukossa 3 on esitetty eri etuuksia saaneiden kotitalouksien määrät.) Useimmat etuudet kohdentuvat voimakkaasti kahdelle pienituloisimmalle tulokymmenykselle ja muodostavat merkittäviä osuuksia pienituloisimpien saajatalouksien koko tulonmuodostuksessa. Esimerkiksi yleisestä asumistuesta 49 prosenttia tuen kokonaismäärästä kohdistuu pienituloisimpaan kymmenykseen ja noin 78 prosenttia kahteen pienituloisimpaan kymmenykseen. Eniten kahteen pienituloisimpaan tulokymmenykseen kohdistuvat yleisen asumistuen lisäksi toimeentulotuki (68 %), eläkkeensaajien asumistuki (67 %) ja työmarkkinatuki (66 %). Lapsilisät sekä sairaus- ja vanhempainpäivärahat kohdentuvat muita vähemmän pienituloisimmille.

Etuuksien saamisen yleisyys eri tuloluokkien talouksissa noudattelee etuuksien kohdentumista (Taulukko 6.2.). Yleistä asumistukea saa 35 prosenttia, ja eläkkeensaajan asumistukea 11 prosenttia, pienituloisimpaan kymmenykseen kuuluvista asuntokunnista. Koko väestössä yleistä asumistukea saa noin 11 prosenttia talouksista ja eläkkeensaajan asumistukea 6 prosenttia. Toimeentulotukea saa 25 prosenttia alimpaan tulokymmenykseen kuuluvista kotitalouksista, kun osuus koko väestössä on 8 prosenttia. Koko väestössä yleisimpiä etuuksia olivat lapsilisät, joita sai 23 prosenttia kaikista asuntokunnista ja noin 14 prosenttia pienituloisimman tulokymmenyksen asuntokunnista.

Etuuden osuus bruttotuloista oli pienituloisimmassa kymmenyksessä korkeinta vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkettä tai työmarkkinatukea saaneilla, noin 40–50 prosenttia (Liitetaulukko 3) Toimeentulotuen osuus tuloista oli etuutta saaneilla pienituloisimpaan tulokymmenykseen kuuluvilla asuntokunnilla noin viidesosa, samoin kuin asumistuella.

³ Tulokymmenykset on muodostettu järjestämällä väestö ekvivalenttien käytettävissä olevien rahatulojen mukaan ja jakamalla kymmeneen yhtä suureen osaan, joista jokaisessa on noin puoli miljoonaa henkilöä. Tarkastelu tehdään tässä kuitenkin asuntokuntatasolla.

Taulukko 6.3.1 Etuuksien kohdentuminen ja saajien osuus tulokymmenyksittäin vuonna 2013. (%)

Tuen kohdentuminen tulokymmenyksiin	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Yhteensä
Kelan vanhuuseläkkeet ja tuet	23	25,8	16,5	10,7	7,3	5,2	3,8	2,9	2,4	2,5	100
Kelan työkyvyttömyyseläkkeet	23	29,3	13,6	8,7	6,6	5,4	4,5	3,7	3,1	2,2	100
Kelan työttömyyseläkkeet	16,5	26,1	15,8	11,9	9,3	6,5	5,6	3,4	2,7	2,2	100
Takuueläke	29,6	29,3	12,8	8	5,7	4,1	3,3	2,7	2,2	2,1	100
Työmarkkinatuki	42,3	23,5	11,8	7,5	5,1	3,4	2,4	1,8	1,2	0,9	100
Työttömyyden peruspäiväraha	30,3	21,6	14,1	10,2	7,4	5,6	4,2	3,1	2,1	1,4	100
Toimeentulotuki	38,9	29,2	13,9	7,3	4,2	2,6	1,6	1,2	0,8	0,4	100
Yleinen asumistuki	48,9	29,4	11,7	4,7	2,3	1,2	0,8	0,5	0,3	0,2	100
Eläkkeensaajan asumistuki	19,1	47,4	21	5,3	2,5	1,6	1,2	0,9	0,6	0,3	100
Opintotuet	40,8	15,8	11,4	8,2	6,1	4,9	4	3,1	2,7	2,9	100
Kelan perhe-eläke	12,8	14,5	13,1	11,2	9,7	8,9	9,3	7,9	7	5,7	100
Kotihoidontuki	16,3	15,5	14,1	12,8	10,8	8,9	7,5	5,8	4,5	3,7	100
Lapsilisät	10,5	12	11,9	11,4	10,9	10,4	9,7	8,6	7,5	7	100
Vanhempainpäiväraha	6,7	8,5	9,9	12	12,8	12,1	11,6	10,3	8,7	7,4	100
Sairauspäiväraha	8	9,3	9,5	10	10,2	10,4	10,7	11	10,6	10,3	100
Ansiosidonnainen työttömyysurva	7,7	11,2	11,9	12,3	11,8	11,3	10,7	9,5	7,8	5,8	100
Työeläkkeet	2,9	9,5	11,9	12,2	11,2	10,5	9,9	9,5	9,6	12,8	100
Etuuksia saaneiden asuntokuntien osuus tulokymmenyksen asuntokunnista	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Yhteensä
Kelan vanhuuseläkkeet ja tuet	22,3	33,0	25,0	19,2	13,7	10,2	7,8	6,0	4,8	4,9	15,8
Kelan työkyvyttömyyseläkkeet	7,8	12,4	7,6	5,3	4,2	3,7	3,1	2,6	2,1	1,5	5,4
Kelan työttömyyseläkkeet	0,2	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Takuueläke	7,3	7,4	4,0	2,8	2,1	1,6	1,3	1,1	0,9	0,9	3,3
Työmarkkinatuki	24,2	14,7	10,2	7,9	6,0	4,5	3,6	2,7	1,9	1,2	8,6
Työttömyyden peruspäiväraha	4,1	3,8	3,4	2,8	2,3	1,8	1,5	1,2	0,8	0,5	2,4
Toimeentulotuki	25,0	18,2	10,7	6,1	3,7	2,4	1,6	1,1	0,7	0,3	8,1
Yleinen asumistuki	34,9	21,8	13,6	7,7	4,6	2,9	2,1	1,4	0,9	0,5	10,5
Eläkkeensaajan asumistuki	10,7	22,4	12,5	3,6	1,6	1,0	0,7	0,6	0,4	0,2	6,2
Opintotuet	26,8	12,9	12,6	11,5	10,2	8,9	8,0	7,0	6,1	4,9	11,6
Kelan perhe-eläke	1,0	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7	0,6	0,5	0,8
Kotihoidontuki	4,6	5,2	6,0	6,7	6,6	6,1	5,7	4,6	3,7	2,8	5,2
Lapsilisät	14,2	17,2	21,5	24,6	26,3	27,3	27,7	25,7	22,5	20,4	22,2
Vanhempainpäiväraha	3,4	3,7	4,5	5,2	5,2	4,8	4,4	3,6	2,9	2,2	4,0
Sairauspäiväraha	4,7	4,8	5,3	6,1	6,4	6,5	6,8	6,9	6,4	5,4	5,8
Ansiosidonnainen työttömyysurva	14,2	14,5	16,2	17,9	18,1	17,7	17,4	16,1	13,5	8,8	15,4
Työeläkkeet	28,4	56,3	54,5	47,8	40,2	36,1	32,8	29,5	27,1	28,4	38,6

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto.

6.4 Perusturvan varassa elävien pienituloisuus ja koettu toimeentulo

Taulukossa 6.4.1 on esitetty pienituloisuusasteiden (köyhyysriski) ja koettujen toimeentulo-ongelmien kehitys 2004–2013 kotitalouksien keskuudessa, joiden bruttotuloista yli 50 prosenttia on perusturvaetuuksia. Aineistona on Tilastokeskuksen Tulonjakotilaston otosaineisto. Pienituloisuuden raja eli köyhyysriski on määritelty EU-standardin mukaisesti 60 prosentiksi väestön ekvivalentista mediaanitulosta, joka vuonna 2013 oli yhden hengen taloudelle noin 1 190 euroa kuukaudessa.

Perusturvaa yli 50 prosenttia bruttotuloistaan saavissa kotitalouksissa elävistä noin 71 prosenttia on pienituloisia, kun koko väestöstä vastaava osuus on noin 13 prosenttia vuonna 2013. Pienituloisuusaste on laskenut perusturvan varassa olevilla vuodesta 2011, koko väestössä pienituloisuusaste on pysynyt samana. Korkean pienituloisuusasteen lisäksi perusturvalla olevien pienituloisuus on jonkin verran ”syvempää”, toisin sanoen etäisyys pienituloisuuden rajaan on suurempi kuin koko väestössä. Perusturvan varassa olevien pienituloisten tulotaso on noin viidenneksen pienituloisuuden rajaa pienempi. Kaikilla pienituloisilla tämä ns. köyhyyskuilu (köyhyysvaje) on noin 14 prosenttia.

Perusturvan varassa olevilla asumiskustannukset ovat keskimäärin noin 40 prosenttia nettotuloista. Kaikilla kotitalouksilla osuus on keskimäärin noin 16 prosenttia. Jos myös asuntolainojen lyhennykset huomioidaan (asumismenokäsite), pysyy perusturvan varassa olevilla osuus lähes ennallaan, kun se koko väestössä nousee noin 7 prosenttiyksikköä⁴. Asumiskustannusten osuus tuloista pysyi samana niin perusturvan varassa olevilla kuin koko väestössä vuosina 2011 ja 2012⁵.

Myös toimeentulo-ongelmat ovat koko väestöä yleisempiä kotitalouksissa, joissa perusturvaetuudet muodostavat yli 50 prosenttia tuloista. Vaikeuksista saada tulot riittämään tavanomaisiin menoihin koki 54 prosenttia perusturvaa saavista kotitalouksista, kun koko väestössä osuus oli 24 prosenttia vuonna 2013. Ongelmia laskujen ja maksujen kanssa on noin 43 prosentilla perusturvan varassa olevista, kun koko väestössä osuus on noin 15 prosenttia. Vaikeuksista suoritua yllättävistä menoista raportoi 72 prosenttia perusturvan varassa olevista kotitalouksista, kun koko väestössä osuus oli 27 prosenttia. Ongelmista lainojen hoitamisessa kertoi 8 prosenttia perusturvan varassa olevista kotitalouksista, verrattuna 4 prosenttiin kaikista kotitalouksista.

Toimeentulovaikeuksista raportointi on hieman laskenut perusturvan varassa olevilla vuodesta 2011, tosin ongelmat laskujen maksamisessa ovat yleistyneet.

⁴ Asumiskustannuksiin luetaan kotitalouden varsinaisesta asunnostaan maksamat käyttömenot, asuntolainan korot ja kiinteistövero. Asumismenoihin luetaan kotitalouden varsinaisen asunnon käyttömenot, asuntolainan korot ja lyhennykset, yhtiövastikkeen rahoitusvastikkeet ja kiinteistövero.

⁵ Vuoden 2013 tiedot eivät olleet vielä käytettävissä.

Taulukko 6.4.1 Pienituloisuus ja toimeentulo-ongelmat perusturvaa saavilla kotitalouksilla. (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
Pienituloisia, % henkilöistä, 60 % mediaanista										
Kaikki	11,9 %	12,7 %	13,1 %	13,8 %	13,9 %	13,2 %	13,7 %	13,2 %	11,9 %	12,9 %
Perusturvan varassa	62,5 %	66,7 %	66,7 %	73,0 %	75,5 %	75,7 %	71,9 %	74,0 %	69,9 %	70,6 %
Köyhyyskuilu (mediaani), % 60 %:n rajasta										
Kaikki	13,7 %	14,3 %	14,2 %	15,6 %	15,1 %	13,9 %	13,6 %	15,1 %	15,0 %	14,1 %
Perusturvan varassa	18,1 %	15,6 %	18,1 %	20,2 %	20,5 %	18,3 %	18,3 %	18,9 %	21,5 %	20,2 %
Asumiskustannusten tulo-osuus, mediaani (bruttokäsite)										
Kaikki	14,3 %	14,6 %	15,6 %	16,9 %	17,4 %	15,7 %	15,4 %	16,2 %	16,2 %	.
Perusturvan varassa	36,2 %	36,1 %	37,1 %	38,5 %	39,4 %	38,4 %	39,1 %	40,2 %	40,2 %	.
Vaikeuksia saada tulot riittämään tavanomaisiin menoihin										
Kaikki	29,0 %	27,7 %	25,7 %	27,7 %	24,5 %	23,5 %	24,5 %	22,9 %	23,7 %	25,4 %
Perusturvan varassa	60,2 %	60,8 %	59,2 %	62,3 %	57,8 %	57,1 %	56,3 %	57,0 %	56,0 %	54,1 %
Ongelmia laskujen ja maksujen kanssa										
Kaikki	17,4 %	16,0 %	16,1 %	14,6 %	14,9 %	14,0 %	15,2 %	14,9 %	15,0 %	15,0 %
Perusturvan varassa	41,9 %	41,7 %	42,2 %	41,0 %	41,3 %	38,4 %	40,0 %	39,9 %	42,5 %	43,1 %
Vaikeuksia suoriutua yllättävistä menoista										
Kaikki	32,6 %	30,1 %	29,9 %	29,5 %	29,5 %	27,8 %	27,2 %	27,6 %	27,2 %	27,0 %
Perusturvan varassa	74,6 %	72,8 %	71,7 %	75,3 %	74,6 %	72,1 %	69,3 %	71,0 %	70,3 %	72,4 %
Ongelmia lainojen lyhennysten ja korkojen maksamisessa										
Kaikki	5,1 %	4,5 %	4,1 %	4,6 %	4,7 %	4,6 %	4,7 %	4,5 %	4,5 %	4,0 %
Perusturvan varassa	11,0 %	12,2 %	11,6 %	8,2 %	13,0 %	9,3 %	9,6 %	9,8 %	9,8 %	8,4 %

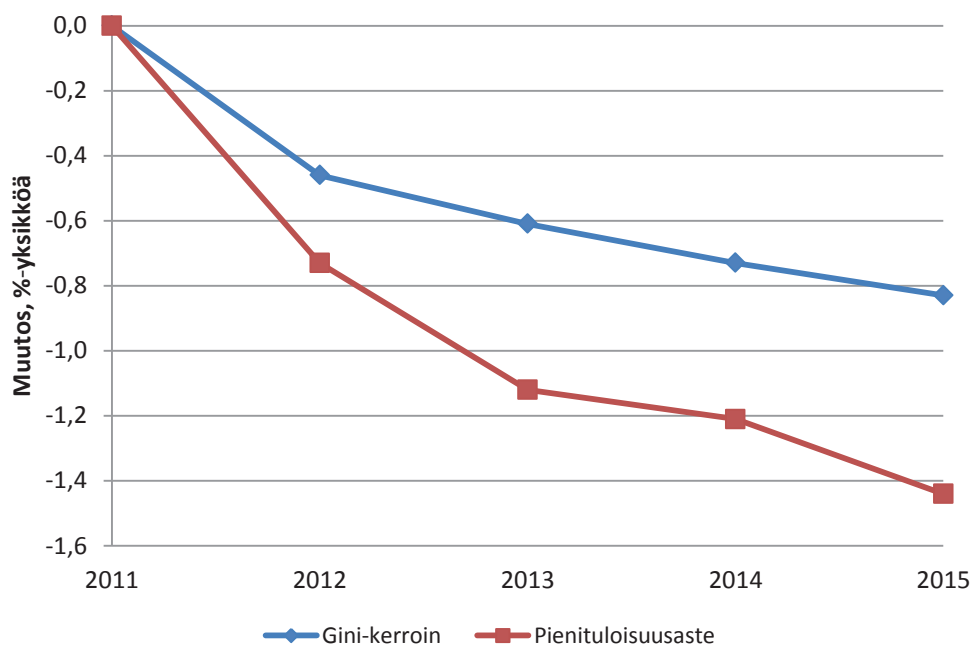
* = ennakkotieto.

Lähde: Tulonjakotilasto 2013 (otos), ennakkotiedot

6.5 Lainsäädännön muutosten tulojakovaikutukset 2011–2015

Vero- ja sosiaaliturvalainsäädännön vaikutuksia tulojakoon voidaan arvioida mikrosimuloinnin avulla. Seuraavassa on tarkasteltu vuosina 2011–2015 tehtyjen etuus- ja verotuslainsäädännön muutosten arvioitua vaikutusta Gini-kertoimeen sekä pienituloisuusasteeseen. Päätösperäisiä tulojakovaikutuksia on arvioitu siten, että vuoden 2012 väestöaineiston kotitalouksien käytettävissä olevat tulot on simuloitu SISU-mikrosimulointimallilla vuosien 2011–2015 verotus- ja etuuslainsäädännön mukaisesti. Näin saadaan eristettyä politiikkamuutosten suora tulojakovaikutus muista tuloeroihin vaikuttaneista muutoksista, esimerkiksi väestörakenteesta. Myös kunnallisverotuksen ja sosiaalivakuutusmaksujen muutokset sisältyvät laskelmissa päätösperäisiin tulojakovaikutuksiin. Lainsäädännön rahamääräiset parametrit on muutettu ai-neistovuoden tasoon ansiotasoindeksillä, jolloin päätösperäisiksi muutoksiksi tulkitaan myös sosiaalietuuksien ansiotuloja hitaampi kasvuvauhti. Menetelmä on samankaltainen kuin aikaisemmissa politiikkareformien tulojakovaikutuksia arvioivissa tutkimuksissa (esim. Bargain & Callan 2010; Honkanen & Tervola 2014), joista löytyy tarkempaa tietoa estimointimenetelmästä. Laskelmat ovat luonteeltaan staattisia, eli ne eivät huomioi lainsäädännön muutosten mahdollisia käyttäytymisvaikutuksia.

Vuoden 2011 lainsäädännöllä simuloitu tuloeroja kuvaava Gini-kerroin oli Suomessa 27,7 prosenttia. Kuvio 6.5.1 voidaan nähdä, että vuosina 2011–2015 tehdyt etuuskien ja verotuksen muutokset ovat pienentäneet tuloeroja. Etuus- ja verotuslainsäädännön muutokset ovat alentaneet Gini-kerrointa yhteensä noin 0,8 prosenttiyksikköä. Lainsäädännön muutokset ovat pienentäneet tuloeroja joka vuosi, mutta suurin vaikutus on vuoden 2012 tehdyillä lainsäädäntömuutoksilla, jolloin toteutettiin mm. työttömyyspäivärahojen tasokorotus.

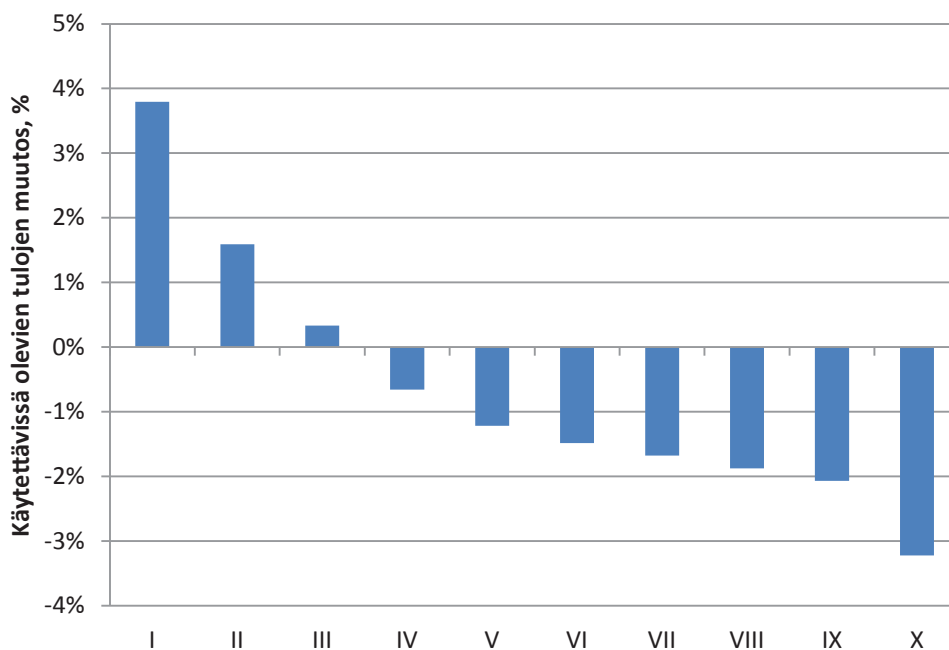

Kuvio 6.5.1 Lainsäädännön muutosten vaikutus Gini-kertoimeen ja pienituloisuusasteeseen vuosina 2011–2015.

Lähde: SISU-malli / omat laskelmat

Vuoden 2011 lainsäädännöllä simuloituna pienituloisten osuutta väestöstä kuvaava suhteellinen pienituloisuusaste oli 15,6 prosenttia (köyhyysriski), kun pienituloisuusrajana on 60 prosenttia kotitalouksien ekvivalenttitulojen mediaanista. Kuvioista 6.4.1 voidaan nähdä, että tällä vaalikaudella tehdyt etuuksien ja verotuksen muutokset ovat pienentäneet köyhyysriskiä noin 1,4 prosenttiyksiköllä. Myös pienituloisuusasteessa suurin vaikutus on vuoden 2012 lainsäädäntömuutoksilla.

Kuviossa 6.5.2 on kuvattu, kuinka lainsäädännön muutokset ovat vaikuttaneet eri tulokymmenysten käytävissä oleviin tuloihin. Vuosien 2011 ja 2015 välillä tehdyt lainsäädäntömuutokset ovat kasvattaneet kolmen pienituloisimman tulokymmenyksen käytävissä olevia tuloja. Seitsemän suurituloisimman tulokymmenyksen käytävissä olevia tuloja lainsäädäntömuutokset ovat puolestaan pienentäneet siten, että käytävissä olevat tulot ovat pienentyneet eniten suurituloisimmissa tulokymmenyksissä sekä absoluuttisesti että suhteellisesti mitattuna.

Kuvio 6.5.2 Lainsäädännön muutosten vaikutus eri tulokymmenysten käytävissä oleviin tuloihin vuosina 2011–2015.

Lähde: SISU-malli / omat laskelmat

Simulointilaskelmat eivät sisällä välillisen verotuksen muutoksien tulonjakovaikutuksia. Siten tuloksissa eivät näy esimerkiksi arvonlisäverotuksen ja valmisteverotuksen kiristymisen vaikutus tuloeroihin. Aikaisempien selvitysten (mm. Riihelä & Viitamäki 2011; Riihelä & Viitamäki 2013) perusteella välillisen verotuksen kiristyminen on kasvattanut tuloeroja, mutta vaikutukset ovat mittaluokaltaan huomattavasti pienempiä kuin edellä estimoidut vaikutukset. Siten on todennäköistä, että lainsäädännön vuosien 2011–2015 muutosten kokonaisvaikutus säilyisi tuloeroja tasaavana, vaikka välillisen verotuksen tuloeroja kasvattava vaikutus otettaisiin huomioon. Simulointilaskelmista puuttuu myös vuoden 2015 syyskuussa voimaan tuleva asumistuen suojaosa, jonka vaikutus on tuloeroja tasaava.

7 Yhteenveto

Kansaneläkeindeksistä annetun lain mukaan perusturvan riittävyyden arvio tulee toteuttaa joka neljäs vuosi. Perusturvan riittävyyden I arviointiryhmä julkaisi ensimmäinen arviointiraportin perusturvan riittävyydestä helmikuussa 2011 (THL 2011). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos asetti huhtikuussa 2014 perusturvan riittävyyden II arviointiryhmän toteuttamaan käsillä olevan järjestyksessään toisen perusturvan riittävyyden arvioinnin. Arvioinnissa tarkastellaan perusturvan riittävyyden kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä ajankaksolla 2011-2015.

Arviointiryhmä päätyi toteuttamaan arvion perusratkaisuiltaan samoin kuin ensimmäisessä arviointiraportin, arviointia on kuitenkin kehitetty ja syvennetty monin tavoin ensimmäiseen arviointiraporttiin verrattuna. Arvioinnin malliperhelaskelmat tuotetaan nyt Tilastokeskuksen uudella SISU mikrosimulointimallilla. Malliperhetarkasteluihin on otettu elämäntilanteina mukaan työeläkettä saavat ja asumiskustannuksia tarkastellaan neljällä eri tasolla aikaisemman yhden sijaan. Kannustinloukkujen ja etuuksien päällekkäisyyden tarkasteluja on syvennetty. Etuuksien riittävyyttä suhteessa väestön käsityksiin tarkastellaan nyt etuuskohdittain Kelan asiakaskyselyn avulla. Aineistopohjaiset tulonjakotarkastelut on laajennettu rekisteri- ja pannelitarkasteluihin. Samoin tarkastelu etuuksien kohdentumisesta eri tuloaluokkiin sisältää nyt myös ansiosidonnaiset etuudet. Kokonaan uutena tarkasteluna mukana on nyt etuus- ja verotuslainsäädännön muutosten tulonjakovaikutusten sekä perusturvan sukupuolivaikutusten tarkastelu.

Perusturvaetuuksista korkein on takuueläke, joka on 747 euroa kuukaudessa vuonna 2015. Peruspäiväraha ja työmarkkinatuki ovat pienempiä eli 705 euroa kuukaudessa. Kansaneläkejärjestelmän mukainen leskeneläke jatkoeläkkeenä on 637 euroa sisältäen perusmäärän ja täyden täydennysmäärän. Vähimmäismääräinen vanhempain- ja sairauspäiväraha on 600 euroa. Kotihoidon tuki on hoitolisän kanssa 526 euroa. Opintoraha on matalin etuuksista, uusilla korkeakouluopiskelijoilla 337 euroa kuukaudessa, tätä täydentää kuitenkin 400 euron opintolainamahdollisuus. Toimeentulotuen perusosa on 486 euroa kuukaudessa. Verrattaessa syyperusteisten etuuksien ja toimeentulotuen perusosan tasoja toisiinsa on kuitenkin huomioitava että Kelan syyperusteiset etuudet ovat veronalaista tuloa toisin kuin toimeentulotuki. Tosin verotuksen eläketulo- ja opintorahavähennyksen vuoksi eläkkeistä ja opintotuesta ei käytännössä pidetä veroa. Vähimmäismääräinen vanhempain- ja sairauspäiväraha sekä kotihoidon tuki täyden hoitolisän kanssa ovat nettomääräisesti samalla tasolla kuin toimeentulotuen perusosa.

Vuosina 2011–2015 perusturvan taso on parantunut sekä suhteessa hintoihin että palkkoihin kaikissa tarkastelluissa elämäntilanteissa. Useimmissa elämäntilanteissa ja perhemuodoissa tulotason reaalin kasvu oli noin 10 prosenttia, kun keskipalkkaisen tulotaso on pysynyt reaalisesti käytännössä samana. Merkittävin yksittäinen tekijä on ollut vuonna 2012 tehdyt lakimuutokset: 100 euron tasokorotus työttömyysturvaan yhdessä asumistuen tulojen sekä toimeentulotuen perusosan korotuksen kanssa. Toisaalta toimeentulotukeen tehdyt korotukset ovat myös lisänneet riippuvuutta toimeentulotuesta useimmissa elämäntilanteissa. Tähän on vaikuttanut myös asumiskustannusten nopea kasvu suhteessa etuuksien tasoon.

Toimeentulotuki on tarkoitettu ja mitoitettu viimesijaiseksi ja tilapäiseksi perusturvan ja asumistuen täydentäjäksi yllättävissä ja erityisissä tilanteissa. Esimerkkilaskelmat perusturvan varassa olevien kotitalouksien tulonmuodostuksesta kertovat kuitenkin, että perusturvan varassa ja vuokralla asuvat ovat lähtökohtaisesti oikeutettuja laskennallisesti toimeentulotukeen, eläkeläistalouksia lukuun ottamatta. Laskennallisen toimeentulotuen suuruus riippuu kuitenkin suuresti asuinpaikasta ja sen vuokratasosta. Omistusasunnossa asuvat eivät ole laskennallisen toimeentulotuen piirissä vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla ja kotihoidon tuella olevia kotitalouksia lukuun ottamatta. Aineistopohjaisesta tarkastelusta puolestaan selviää, että vuoden 2012 marraskuussa Kelan etuuksia saavista kotitalouksista seitsemän prosenttia oli saanut samaan aikaan myös toimeentulotukea. Yleisen asumistuen saajista toimeentulotukea oli saanut 42 prosenttia, työmarkkinatuen saajista 32 prosenttia ja peruspäivärahan saajista 20 prosenttia.

Muita merkittäviä muutoksia perusturvaan oli muun muassa vuonna 2014 tehty 100 euron tasokorotus opintolainaan, mikä vähensi selvästi opiskelijoiden laskennallista riippuvuutta toimeentulotuesta. Samalla uusien opiskelijoiden opintorahaa korotettiin noin 30 eurolla. Vuonna 2015 tehdyllä 8 prosentin lapsilisäleikkauksella ei juuri ollut vaikutusta tulotasoon, koska verotuksen lapsivähennys kompensoi muutosta. Lapsivähennyksestä hyötyvät ainoastaan ne perusturvan varassa oleville kotitaloudet, joiden verotettavat tulot ovat riittävän suuret, esimerkiksi pelkän opintotuen ja takuueläkkeen saajat eivät hyödy verotuksen lapsivähennyksistä. Vuoden 2015 alussa voimaantullut työtulojen suojaosa työttömyyspäivärahoihin ja vuoden 2015 elokuussa voimaantuleva suojaosa yleiseen asumistukeen parantaa erityisesti pienipalkkaisten ja soviteltua työttömyysturvaa saavien henkilöiden taloudellista asemaa. Esimerkilaskelmissa pienipalkkaisten tulot paranivat suojaosan ansiosta noin 7 prosenttia.

Laskelmissa ainoa perusturvan varassa oleva kotitalous, jonka reaalin tulotaso väheni ajanjaksolla, oli takuueläkettä saava yksinhuoltaja (asumismenojen jälkeiset tulot -7 %). Vuoden 2015 alusta perheittä, joissa asuu eläkettä saavan lisäksi ainakin yksi lapsi, poistui valintaoikeus yleisen ja eläkkeensaajan asumistuen välillä ja he ovat oikeutettuja vain yleiseen asumistukeen. Yksinhuoltajaeläkeläisen tilannetta kuvaavassa tapauksessa eläkkeensaajan asumistuki olisi ollut selvästi edullisempi vaihtoehto kuin yleinen asumistuki.

Perusturvaetuuksien varassa olevien kotitalouksien asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot eivät riitä kattamaan viitebudjetin mukaista kohtuullista minimikulutusta, eläkkeensaajia lukuun ottamatta. Vuonna 2014 perusturvan taso kattoi 71 prosenttia kohtuullisesta vähimmäiskulutuksesta yksin vuokralla asuvalla työttömällä, opiskelijalla tai sairauspäivärahaa saavalla. Takuueläkettä saavien ja vuokralla yksin asuvien tulot kattoivat viitebudjetin kulutuksesta 99–104 prosenttia. Eläkeläistalouksien kohdalla täytyy kuitenkin muistaa, että viitebudjeteissa on oletettu eri kotitaloustyyppien jäsenten olevan yhtä terveitä ja omaavan samat terveystulot. Omistusasunnossa yksin asuvilla perusturva kattoi 71–110 prosenttia kohtuullisen minimin mukaisesta kulutuksesta. Perusturvan varassa olevien tulotaso suhteessa kohtuullisen minimikulutuksen viitebudjetteihin on noussut vuodesta 2011, jolloin perusturvan varassa olevien taso kattoi 63 prosenttia kohtuullisesta vähimmäiskulutuksesta yksin vuokralla asuvalla työttömällä, opiskelijalla tai sairauspäivärahaa saavalla, ja takuueläkettä saavalla 101 prosenttia (THL 2011).

Perusturvan varassa elävien kotitalouksien tulotaso jää väestön katsoman riittävän vähimmäisturvan tason alapuolelle. Vuoden 2014 väestömielipiteen mukaan yhden aikuisen ruokakunta tarvitsee rahaa eläkkeeseen verojen ja asumiskustannusten jälkeen keskimäärin 720 euroa kuukaudessa. Työttömän, sairauspäivärahaa saavan ja opiskelevan kotitalouden tulot kattoivat 66 prosenttia rahamäärästä, ja takuueläkkeellä olevan 85 prosenttia, jonka suomalaiset katsovat riittäväksi elämiseen. Perusturvan varassa elävien kotitalouksien tulotaso on lähentynyt väestön vähimmäismääräiseksi katsomaa tulotasoa vuodesta 2010, jolloin työttömän tulotaso kattoi 62 prosenttia, ja eläkeläisen 72 prosenttia, vähimmäismääräiseksi katsotusta rahamäärästä. Erityisesti kansaneläkkeen, lasten kotihoidon tuen ja opintotuen taso koetaan kansalaismielipiteen valossa riittämättömäksi.

Asumiskustannusten korvaus huomioiden Suomen vähimmäisturvan taso on länsieurooppalaista keskitasoa, ja samaa tasoa kuin esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa, mutta asumiskustannusten jälkeen tarkasteltuna Suomen suhteellinen sijoitus yksinasuvan vähimmäisturvan tasossa alenee. Pitkään työttömänä olleen henkilön kotitalouden nettotulot suhteessa 67 prosenttia keskipalkasta ansaitsevan henkilön kotitalouden nettotuloihin (nettokorvausaste) ovat Suomessa korkeampia kuin useimmissa muissa OECD-maissa.

Lakisääteinen perusturva kohtelee neutraalisti molempia sukupuolia, mutta naisten ja miesten työ- ja perheurissa on eroja, jotka vaikuttavat niin ansiosidonnaisen sosiaaliturvan kertymiseen kuin eri perusturvaetuuksien saamiseen. Perusturvaetuuksien saajista enemmistö on naisia, 64 prosenttia, kun mukaan luetaan yleinen asumistuki. Naisten yliedustus keskittyy lapsiin liittyviin etuuksiin sekä pidemmän elinajan myötä

vanhuuseläkkeisiin, sen sijaan yksinasuvista yleisen asumistuen saajista enemmistö, 61 prosenttia, on miehiä, samoin kuin kaikista toimeentulotuen saajista (53 prosenttia).

Vuonna 2013 4,3 prosenttia suomalaisista eli 231 000 henkilöä asui kotitalouksissa, joiden tulot muodostuvat yli 90 prosenttisesti perusturvasta, eli perusturvaetuuksista, asumisen tuista ja toimeentulosta. Kokonaan perusturvan varassa olevien määrä on kasvanut vuodesta 2011, jolloin heitä oli 3,9 prosenttia väestöstä. Yleisin tulonlähde kokonaan perusturvan varassa olevilla asutokunnilla oli työttömyysturva ja vanhuus- tai työkyvyttömyyseläke. Kokonaan perusturvan varassa olevien asutokuntien tulot olivat 43 prosenttia koko asutoväestön tuloista vuonna 2013. Osuus on noussut noin 2 prosenttiyksikköä vuodesta 2011. Lukumäärällisesti pitkäkestoiset perusturvan varassa olemisen jaksot keskittyvät keski-ikäisiin. Suhteellisesti tarkasteltuna perusturvan varassa olemisen jaksot ovat pisimpiä kaikkein iäkkäimmillä. Vuonna 2013 kokonaan perusturvan varassa olleista oli ollut perusturvan varassa keskimäärin neljä vuotta.

Etuuksien kohdentumisessa tuloluokkiin ei ole tapahtunut suuria muutoksia vuodesta 2011. Useimmat etuudet kohdentuvat voimakkaasti pienituloisille kotitalouksille. Eniten kahteen pienituloisimpaan kymmenykseen kohdistuvat etuudet ovat yleinen ja eläkkeensaajan asumistuki, toimeentulotuki sekä työmarkkinatuki. Lapsilisät sekä sairaus- ja äitiyspäivärahat kohdentuvat muita etuuksia vähemmän pienituloisimmille kotitalouksille.

Henkilöistä, joiden kotitalouksissa perusturva muodosti yli puolet tuloista, noin 71 prosenttia on pienituloisia, 54 prosenttia raportoi toimeentulovaikeuksista ja asumismenot vievät 40 prosenttia tuloista. Vastaavasti koko väestössä pienituloisuusaste on noin 13 prosenttia, 25 prosenttia raportoi toimeentulovaikeuksista ja asumismenot vievät 16 prosenttia tuloista. Perusturvaa saavien kotitalouksien pienituloisuusaste on laskenut vuodesta 2011, koko väestössä pienituloisuusaste on pysynyt samana. Toimeentulovaikeuksista raportointi on hieman laskenut perusturvan varassa olevilla vuodesta 2011, tosin ongelmat laskujen maksamisessa ovat yleistyneet.

Vuosina 2011–2015 tehdyt etuuskien ja verotuksen muutokset ovat pienentäneet tuloeroja ja köyhyysriskiä. Etuus- ja verotuslainsäädännön muutokset ovat alentaneet Gini-kerrointa yhteensä noin 0,8 prosenttiyksikköä ja suhteellista köyhyysriskiä noin 1,4 prosenttiyksikköä. Lainsäädäntömuutokset ovat kasvattaneet eniten alimman tulokymmenyksen käytettävissä olevia tuloja ja vastaavasti pienentäneet eniten suurimman tulokymmenyksen tuloja. Vastaavasti lainsäädännön muutokset 2011–2015 ovat nostaneet työllistymisveroastetta niin työttömyydestä kokopäivätyöhön kuin osa-aikatyöstä kokopäivätyöhön siirtymisen osalta. Samoin yli 80 prosentin työllistymisveroasteen kohtaavien työttömien osuus on kasvanut. Vuoden 2012 perusturvan tasokorotus on ollut suurin yksittäinen tekijä selitettäessä niin tulonsiirtojen tuloeroja tasaavan vaikutuksen kasvua kuin työllistymisveroasteiden nousua tarkastelujaksolla.

Perusturva on keskeinen instituutio pohjoismaisen hyvinvointivaltion sosiaaliturvamallissa. Lakisäätäinen ja säännöllinen perusturvan riittävyyden arviointi on tärkeä väline toimeentuloturvan kehittämisessä. Perusturvan kehittämisen haasteina ovat väestörakenteen sekä talouden rakenteiden ja suhdanteiden muutokset. Muuttuvassa toimintaympäristössä ja kiristyneen julkisen talouden tilanteessa riippumattoman ja analyttisen tutkimustiedon merkitys vain kasvaa poliittisen päätöksenteon tukena.

Lähteet

- Aatola, L. (2001). Kyllä kansa tietää? Kansalaisten käsityksiä vähimmäisturvan tasosta. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmiä 64.
- Aatola, L., Viinisalo, M. (1999). Mitä eläminen maksaa? Tarvebudjetti vähimmäisturvan arvioinnin tukena. Stakes, Raportteja 237.
- Bargain, O., Callan, T. (2010). Analyzing the Effects of tax-benefit reforms on income distribution: a decomposition approach. *Journal of Economic Inequality*, 8(1). 1-21.
- Borgeraas, E., Dahl, E. (2008). Low income and 'poverty lines' in Norway: a comparison of three concepts. *International Journal of Social Welfare* 19. 73–83
- Forma, P., Heikkilä, M., Keskitalo, E. (1999). Mikä on kohtuullinen minimi? Vähimmäisturvan taso konsensusmenetelmällä arviointuna. Stakes, Raportteja 240.
- HE 108/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain muuttamisesta.
- HE 52/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta.
- HE 358/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta
- Hirsch, D. (2009). Reference Budgets in Europe. 3rd GA and Conference on Reference Budgets for Social Inclusion. October 20–22, 2009, Vienna, Austria.
- Honkanen, P., Tervola, J. (2014). Vero- ja tulonsiirtojärjestelmän vaikutus tulonjakoon Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(3). 306-317.
- Kangas, O., Ritakallio, V-M. (1996). Eri menetelmät – eri tulokset. Köyhyyden monimuotoisuus. Teoksessa: O. Kangas, V-M. Ritakallio (toim.), Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa. (s.11–67). Stakes, Tutkimuksia 65.
- Karjalainen, Jouko & Kuivalainen, Susan, Hannikainen-Ingman, Katri & Mukkila, Susanna (2013) Keppi ja porkkana toimeentulotuen työkaluina – toimeentulotuki ja kannustimet. Teoksessa Kuivalainen, Susan (toim.) Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä. Raportti 9/2013. THL. Helsinki.
- Kauppinen Timo M. & Martelin, Tuija & Hannikainen-Ingman, Katri & Virtala, Esa (2014) Yksin asuvien hyvinvointi. Mitä tällä hetkellä tiedetään? THL. Helsinki.
- Kauppinen, Timo M. & Moisio, Pasi & Mukkila, Susanna (2013) Toimeentulotuen saamisen toistuvuus ja etuuksien päällekkäisyys. Teoksessa Kuivalainen, Susan (toim.) Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä. Raportti 9/2013. THL. Helsinki
- Kotamäki, M., Kärkkäinen, O. (2014). Työllisyys kasvaa, työnteke vähenee? Työnteon kannustimet ja suojaosareformin vaikutus. *Työpoliittinen aikakauskirja* 4/2014. s. 18–32.
- Kosunen, V. (1999). Paljonko on riittävästi? Vähimmäisetuuksien riittävyyden arviointia kulutuksen näkökulmasta. Stakes, Raportteja 232.
- Lahtinen Jarkko & Selkee Johanna. Varhaiskasvatuksen hallinto, palveluseteli ja kuntalisät 2014 - Selvitys lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen kuntalisistä, varhaiskasvatuksen hallinnosta sekä palvelusetelin käytöstä Manner-Suomen kunnissa. Helsinki: Kuntaliitto, 2014.
- Lehtelä, Kirsi-Marja (2014) Sosiaali- ja terveystieteiden ajantieto 2011-2014. Teoksessa Vaarama, Marja & Karvonen, Sakari & Kes-tilä, Laura & Moisio, Pasi & Muuri, Anu (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. THL. Helsinki.
- Lehtinen, A-R., Aalto, K. (2014). Viitebudjettien päivitys vuodelle 2013. Mitä kohtuullinen eläminen maksaa? Kuluttajatutkimuskeskus, Tutkimuksia ja selvityksiä 3/2014.
- Lehtinen, A-R., Varjonen, J., Raijas, A., Aalto, K., Pakoma, R. (2010). Mitä eläminen maksaa? Kohtuullisen minimin viitebudjetit. Kuluttajatutkimuskeskus, Julkaisuja 4/2010.
- Riihelä, M., Viitamäki, H. (2011). Vuoden 2012 talousarvioesitykseen sisältyvien välittömien ja välillisten verojen sekä sosiaalietuuksien vaikutukset kotitalouksien tulonjakoon. *VM muistio*.
- Riihelä, M., Viitamäki, H. (2013). Kehysriihen 2013 veromuutosten tulonjakovaikutukset. *VM muistio*.
- Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna & Sauli, Hannele (2014) Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. THL. Helsinki.
- Saunders, P. (1998). Using Budget Standards to Assess the Well-being of Families. University of New South Wales, SPRC Discussion Paper No. 93.
- SK 704/1975. Laki lapsen elatuksesta.
- SK 796/1992. Lapsilisälaki.
- SK 65/1994. Opintotukilaki.
- SK 1128/1996. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta.
- SK 1412/1997. Laki toimeentulotuesta.
- SK 1290/2002. Työttömyysturvalaki.
- SK 1224/2004. Sairausvakuutuslaki.
- SK 395/2006. Työntekijän eläkelaki.
- SK 568/2007. Kansaneläkelaki.
- SK 571/2007. Laki eläkkeensaajan asumistuesta
- SK 580/2008. Elatustukilaki.
- SK 703/2010. Laki takueläkkeestä.
- SK 1064/2010. Laki kansaneläkeindeksistä annetun lain muuttamisesta.
- SK 1142/2010. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.
- SK 1144/2010. Lakilapsilisälain 21 §:n muuttamisesta.
- SK 1145/2010. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta.

- SK 1172/2010. Laki toimeentulotuesta annetun lain 10 §:n muuttamisesta ja 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.
- SK 1256/2011. Laki työttömyysturvalain 6 luvun 1 §:n muuttamisesta.
- SK 1184/2011. Laki toimeentulotuesta annetun lain 9 ja 9 a §:n muuttamisesta.
- SK 484/2012. Laki yleisradioverosta.
- SK 622/2012. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.
- SK 713/2012. Laki lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.
- SK 1005/2012. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.
- SK 1006/2012. Laki toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta.
- SK 794/2012. Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta.
- SK 795/2012. Laki työntekijän eläkelain voimaannpanolain 30 §:n muuttamisesta.
- SK 796/2012. Laki merimieseläkelain muuttamisesta.
- SK 797/2012. Laki merimieseläkelain voimaannpanosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta.
- SK 798/2012. Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta.
- SK 799/2012. Laki yrittäjän eläkelain voimaannpanosta annetun lain 29 §:n muuttamisesta.
- SK 800/2012. Laki maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta.
- SK 801/2012. Laki kunnallisen eläkelain muuttamisesta.
- SK 802/2012. Laki valtion eläkelain muuttamisesta.
- SK 803/2012. Laki kansaneläkelain muuttamisesta.
- SK 804/2012. Laki takuueläkkeestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta.
- SK 972/2013. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.
- SK 973/2013. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 6 ja 7 §:n muuttamisesta.
- SK 974/2013. Laki sairausvakuutuslain 5 luvun 8 ja 9 §:n muuttamisesta.
- SK 975/2013. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta.
- SK 979/2013. Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annetun lain 6 ja 12 §:n muuttamisesta.
- SK 1049/2013. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.
- SK 1203/2013. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.
- SK 1243/2013. Laki opintotukilain muuttamisesta.
- SK 867/2014. Laki eläkkeiden ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2015 indeksitarkistuksista.
- SK 868/2014. Laki toimeentulotuesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.
- SK 869/2014. Laki kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta.
- SK 938/2014. Laki yleisestä asumistuesta.
- SK 939/2014. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta.
- SK 940/2014. Laki toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta.
- SK 1041/2014. Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annetun lain muuttamisesta.
- SK 1111/2014. Laki lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta.
- SK 1256/2014. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2001). Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille, Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2001:7.
- Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista. Helsinki 2009. 301 s. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:10
- StVM 29/2010 vp. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain muuttamisesta.
- Suomen vakausohjelma. Valtionvarainministeriö 17a/2014. Helsinki.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2011). Perusturvan riittävyyden arviointiraportti (työryhmäraportti), Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Avauksia 4/2011.
- Tilastokeskus (2012). Asunto-osaakeyhtiöiden talous 2012. Liitetäulukko 11. http://www.stat.fi/til/asyta/2012/asyta_2012_2013-09-13_tau_011.fi.html
- Tuori, Kaarlo (2004) Sosiaalioikeus. WSOY Lakitieto. Helsinki.
- Valtionvarainministeriö (2014). Talousarvioennuste 2015.
- Valtionvarainministeriö (2014a). Taloudellinen katsaus, talvi 2014.
- Verohallinto (2014). Verohallinnon päätös vuodelta 2014 toimitettavassa verotuksessa noudatettavista luontoisetujen laskentaperusteista: http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_paatokset/Verohallinnon_paatos_vuodelta_2014_toimi%2830339%29.
- VnA 1166/2011. Valtioneuvoston asetus asumistuen määrätymisperusteista vuodelle 2012

Liitetaulukko 1. Kelan etuusia saaneiden määrät ja etuuksien euromäärät vuonna 2013.

Etuus	Vuoden aikana etuutta saaneet	Etuus-maksut vuonna 2013, milj. €	Miehet		Naiset		Miehet suhteessa naisiin	
			Lkm vuoden aikana	Etuus keskimäärin, €/kk	Lkm vuoden aikana	Etuus keskimäärin, €/kk	Lukumäärä	Etuus
Vanhuuseläke	511 113	1 602,4	157 091	259,68 €	354 022	284,61 €	- 55,6 %	- 8,8 %
Tk-eläke	168 045	739,5	83 521	423,95 €	84 524	377,79 €	- 1,2 %	+ 12,2 %
Takuueläke	109 663	159,6	43 396	124,54 €	66 267	127,15 €	- 34,5 %	- 2,1 %
Rintamalisä	37 471	36,2	22 650	82,87 €	14 821	94,15 €	+ 52,8 %	- 12,0 %
Lapseneläke	22 505	18,5	11 163	80,72 €	11 342	80,39 €	- 1,6 %	+ 0,4 %
Lapsikorotus (saajat)	15 771	5,2	8 500	35,01 €	7 271	33,58 €	+ 16,9 %	+ 4,3 %
Työttömyyseläke	9 822	16,4	2 745	163,39 €	7 077	193,44 €	- 61,2 %	- 15,5 %
Perhe-eläke	9 041	13,2	2 270	176,19 €	6 771	181,61 €	- 66,5 %	- 3,0 %
Kansaneläkkeet yhteensä	732 239	2 591,1	267 562	314,29 €	464 677	309,02 €	- 42,4 %	+ 1,7 %
Eläkkeensaajan asumistuki	208 720	473,4	78 900	190,78 €	129 820	189,97 €	- 39,2 %	+ 0,4 %
Eläke-etuudet yhteensä	753 343	3 064,5	274 577	365,88 €	478 766	355,60 €	- 42,6 %	+ 2,9 %
Vanhempainraha - Suurempi kuin minimi	91 115	512,0	18 777	2 293,29 €	72 338	1 564,42 €	- 74,0 %	+ 46,6 %
Äitiys- tai isyysraha - Suurempi kuin minimi	119 869	468,7	57 542	2 096,13 €	62 327	1 805,26 €	- 7,7 %	+ 16,1 %
Vanhempainraha - Minimin suurin	14 585	30,2	355	604,04 €	14 230	597,62 €	- 97,5 %	+ 1,1 %
Äitiys- tai isyysraha - Minimin suurin	12 798	20,3	1 857	599,70 €	10 941	604,87 €	- 83,0 %	- 0,9 %
Vanhempainpäivärahat yhteensä	160 164	1 031,1	59 605	2 097,02 €	100 559	1 516,35 €	- 40,7 %	+ 38,3 %
SPR - Suurempi kuin minimi	288 899	818,9	120 659	1 660,98 €	168 240	1 444,87 €	- 28,3 %	+ 15,0 %
SPR - Minimin suurin	12 445	25,8	5 998	594,84 €	6 447	594,33 €	- 7,0 %	+ 0,1 %
SPR - Pienempi kuin minimi	15 516	4,8	5 958	359,30 €	9 558	363,15 €	- 37,7 %	- 1,1 %
Muu sairauspäiväraha	28 023	7,0	13 482	41,57 €	14 541	382,98 €	- 7,3 %	- 89,1 %
Sairauspäivärahat yhteensä	311 677	856,5	130 726	1 503,46 €	180 951	1 308,68 €	- 27,8 %	+ 14,9 %
Sairausvakuutuksen päivärahat yhteensä	449 317	1 887,6	188 573	1 606,01 €	269 673	1 442,74 €	- 30,1 %	+ 11,3 %
Sotilasavustus	12 017	19,1	11 006	311,32 €	1 011	600,51 €	+ 988,6 %	- 48,2 %
Yleinen asumistuki - viitehenkilöt								
- Yksin asuva	169 741	337,1	103 838	250,11 €	65 903	240,65 €	+ 57,6 %	+ 3,9 %
- Yksinhuoltaja	56 671	208,3	3 648	384,16 €	53 023	405,19 €	- 93,1 %	- 5,2 %
- Kahden huoltajan lapsiperhe	29 416	95,2	12 519	406,00 €	16 897	390,77 €	- 25,9 %	+ 3,9 %
- Lapseton pari	14 901	23,5	7 366	251,61 €	7 535	267,69 €	- 1,2 %	- 6,0 %
- Muu ruokakunta	9 310	5,5	3 259	323,32 €	6 051	332,49 €	- 46,1 %	- 2,8 %
Yl.asumiset - viitehenkilöt yhteensä	262 943	669,5	124 689	271,25 €	138 254	328,21 €	- 9,8 %	- 17,4 %
Työmarkkinatuki	260 994	1 434,1	139 073	750,37 €	121 921	777,08 €	+ 14,1 %	- 3,4 %
Peruspäiväraha	62 948	255,8	33 737	745,44 €	29 211	717,67 €	+ 15,5 %	+ 3,9 %
Työttömyyspäiväraha yhteensä	305 118	1 689,9	163 783	749,61 €	141 335	767,58 €	+ 15,9 %	- 2,3 %
Opintoraha	319 502	517,2	142 307	223,01 €	177 195	238,91 €	- 19,7 %	- 6,7 %
Asumislisä	216 715	280,9	93 255	190,38 €	123 460	190,22 €	- 24,5 %	+ 0,1 %
Opintotuki yhteensä	326 209	798,1	144 711	350,36 €	181 498	370,62 €	- 20,3 %	- 5,5 %
Lapsilisä - Kahden huoltajan perhe	498 793	1 196,9	20 597	108,16 €	478 196	115,63 €	- 95,7 %	- 6,5 %
Lapsilisä - Yksinhuoltaja	116 065	295,9	13 522	157,05 €	102 543	158,46 €	- 86,8 %	- 0,9 %
Lapsilisä yhteensä	588 996	1 492,8	31 926	124,40 €	557 070	121,81 €	- 94,3 %	+ 2,1 %
Elatustuki	80 240	185,0	10 860	218,10 €	69 380	223,48 €	- 84,3 %	- 2,4 %
Elatusapu	14 433	8,6	794	98,40 €	13 639	112,48 €	- 94,2 %	- 12,5 %
Lasten elatus yhteensä	81 472	193,6	10 985	220,03 €	70 487	233,87 €	- 84,4 %	- 5,9 %
Lastenhoidon tuki - Hoitoraha	147 998	323,8	10 110	307,21 €	137 888	317,67 €	- 92,7 %	- 3,3 %
Lastenhoidon tuki - Hoitolisä	53 893	46,4	2 955	141,24 €	50 938	131,84 €	- 94,2 %	+ 7,1 %
Lastenhoidon tuki - Kuntalisä	61 566	96,8	4 392	295,46 €	57 174	242,41 €	- 92,3 %	+ 21,9 %
Lastenhoidon tuki yhteensä	148 620	467,1	10 193	466,14 €	138 427	441,64 €	- 92,6 %	+ 5,5 %
Muut etuudet yhteensä	1 202 162	5 335,0	372 317	535,17 €	829 845	425,05 €	- 55,1 %	+ 25,9 %
Kaikki yhteensä	2 171 204	10 287,2	788 883	351,84 €	1 382 321	417,99 €	- 42,9 %	- 15,8 %

Liitetaulukko 2. Perusturvan varassa olleet henkilöt vuonna 2013 perusturvan varassa olemisen keston mukaan: perusturvan osuus > 90 % asuntokunnan bruttotuloista

	Vuosia, jolloin perusturvan osuus bruttotuloista >90 %						
	Mediaani	1	2-4	5-8	9-12	13-19	Yhteensä
		Henkilöitä					
Yhteensä	4	39884	78345	49505	30332	33241	231307
Asuntokunnan pääasiallinen tulolähde							
Työttömyysturva	4	12904	31307	19086	10737	6978	81012
Vanhuuseläkkeet	14	350	914	1330	1509	5963	10066
Työkyvyttömyys	10	1646	4350	5888	5996	11534	29414
Perheavustukset	2	8335	11933	4469	1731	712	27180
Opintotuki	1	3858	3006	521	99	31	7515
Muu tulonlähde	4	12795	26831	18211	10260	8023	76120
Henkilön ikä vuonna 2013							
Yhteensä	4	39884	78345	49505	30332	33241	231307
0-4	2	8544	11805	961	0	0	21310
5-9	4	2244	6089	6075	809	0	15217
10-14	5	1349	3831	3026	2803	616	11625
15-19	3	4551	5204	2500	1794	1685	15734
20-24	3	8742	14405	4960	1586	1150	30843
25-29	4	3805	8972	6936	2351	937	23001
30-34	5	2489	6326	5371	3660	1378	19224
35-39	6	1817	4587	3781	3083	2510	15778
40-44	7	1474	3806	3078	2699	3014	14071
45-49	8	1363	3733	3344	2918	4141	15499
50-54	8	1345	3508	3209	2630	4029	14721
55-59	8	1233	3122	2892	2525	3862	13634
60-64	10	474	1715	1874	1795	3497	9355
65-69	12	139	503	515	572	1596	3325
70-74	13	71	231	334	339	1100	2075
75-79	14	56	169	246	360	1181	2012
80-84	16	78	150	181	204	1083	1696
85-	17	110	189	222	204	1462	2187

Liitetaulukko 3. Perusturvaetuuksien saaneiden asuntokuntien määrä ja etuuden osuus bruttotuloista vuonna 2013.

	Tulokymmenys (ekvivalentit käytettävissä olevat rahatulo, henkilöpainotus)										Yhteensä
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Asuntokuntia yhteensä	339 962	315 701	275 334	250 059	242 329	238 230	233 869	232 991	234 297	236 841	2 599 613
Etuuksia saaneita asuntokuntia											Yhteensä
Kelan vanhuuseläkkeet ja tuet	75 880	104 150	68 832	48 107	33 205	24 348	18 192	13 889	11 260	11 626	409 489
Kelan työkyvyttömyyseläkkeet	26 439	39 266	20 845	13 203	10 298	8 701	7 206	6 050	4 962	3 574	140 544
Kelan työttömyyseläkkeet	610	1 254	888	720	530	405	314	198	154	132	5 205
Takuueläke	24 671	23 309	10 926	7 069	5 161	3 807	3 133	2 615	2 222	2 154	85 067
Työmarkkinatuki	82 188	46 328	28 031	19 845	14 647	10 776	8 379	6 397	4 489	2 852	223 932
Työttömyyden peruspäiväraha	13 891	11 923	9 333	7 123	5 650	4 309	3 556	2 727	1 909	1 129	61 550
Toimeentulotuki	84 867	57 483	29 342	15 338	8 979	5 668	3 838	2 553	1 545	704	210 317
Yleinen asumistuki	118 731	68 870	37 469	19 256	11 049	6 930	4 852	3 235	2 100	1 194	273 686
Eläkkeensaajan asumistuki	36 359	70 654	34 297	8 943	3 863	2 375	1 633	1 312	952	488	160 876
Opintotuet	91 165	40 608	34 756	28 862	24 608	21 161	18 800	16 305	14 275	11 542	302 082
Kelan perhe-eläke	3 481	2 646	2 525	2 249	2 019	1 805	1 791	1 552	1 374	1 114	20 556
Kotihoidontuki	15 657	16 355	16 657	16 794	15 916	14 516	13 284	10 813	8 648	6 639	135 279
Lapsilisät	48 227	54 413	59 275	61 631	63 716	65 033	64 771	59 798	52 761	48 371	577 996
Vanhempainpäiväraha	11 441	11 835	12 257	13 048	12 650	11 399	10 383	8 500	6 698	5 127	103 338
Sairauspäiväraha	15 912	15 027	14 643	15 194	15 611	15 574	15 836	15 961	14 997	12 727	151 482
Ansiosidonnainen työttömyysturva	48 439	45 845	44 717	44 849	43 955	42 136	40 613	37 506	31 616	20 725	400 401
Työeläkkeet	96 514	177 885	150 001	119 497	97 363	85 936	76 661	68 829	63 514	67 291	1 003 491
Etuuksien osuus etuutta saaneiden asuntokuntien bruttotuloista											Yhteensä
Kelan vanhuuseläkkeet ja tuet	37,6	22,3	14,9	10,6	8,7	7,2	6,1	5,2	4,4	2,5	12,3
Kelan työkyvyttömyyseläkkeet	44,0	28,5	17,1	12,7	10,1	8,5	7,3	6,2	5,3	3,1	14,7
Kelan työttömyyseläkkeet	22,9	12,8	7,3	5,3	4,8	3,8	3,6	3,0	2,5	1,5	6,2
Takuueläke	12,5	8,8	5,5	4,1	3,3	2,7	2,2	1,9	1,5	0,8	4,9
Työmarkkinatuki	39,5	24,0	14,6	10,4	8,0	6,2	4,9	4,0	3,3	2,4	15,5
Työttömyyden peruspäiväraha	29,7	16,1	10,5	8,2	6,3	5,4	4,3	3,4	2,7	2,1	9,5
Toimeentulotuki	20,9	15,7	11,5	9,2	7,3	6,1	4,7	4,5	3,9	2,8	13,0
Yleinen asumistuki	18,0	12,1	7,1	4,5	3,1	2,3	1,7	1,5	1,2	0,7	9,6
Eläkkeensaajan asumistuki	16,7	16,5	11,9	8,7	7,1	6,0	5,2	4,2	3,5	2,0	12,8
Opintotuet	24,1	10,2	6,5	4,6	3,4	2,8	2,2	1,7	1,4	1,0	5,3
Kelan perhe-eläke	8,1	6,5	4,7	3,6	3,0	2,7	2,5	2,1	1,8	1,1	3,1
Kotihoidontuki	16,1	9,6	6,9	5,4	4,2	3,4	2,8	2,3	1,9	1,0	4,3
Lapsilisät	13,3	9,1	6,6	5,1	4,0	3,3	2,8	2,3	1,9	1,1	3,4
Vanhempainpäiväraha	19,7	15,7	14,5	14,4	14,1	13,4	12,7	11,9	10,6	6,8	12,7
Sairauspäiväraha	13,9	10,8	8,7	7,2	6,2	5,6	5,0	4,4	3,9	2,7	5,4
Ansiosidonnainen työttömyysturva	23,1	23,1	19,5	16,3	13,7	12,1	10,5	8,9	7,3	5,3	12,2
Työeläkkeet	51,6	67,4	73,2	72,3	67,6	61,7	55,5	50,5	45,6	32,3	54,4

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto.